

קונטרס

מצות חג הפסח

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר גאב"ד שליט"א
גאב"ד אונגוואר

כולל כל מצות השייכים לחג הפסח
בזמן הזה ובזמן שבית המקדש הי' קיים

יצא לאור ע"י מכון משנה הלכות
תשס"ב לפ"ק

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

מצות הנוהגות בזה"ז

(מ"ע ו')	מצות תשביתו
(ל"ת ד')	לא ימצא
(ל"ת י"ב)	לא יראה לך חמץ
(ל"ת י"א)	שלא לאכול חמץ בפסח
(ל"ת ה')	תערוכות חמץ
(ל"ת רפ"ה)	שלא נאכל חמץ ע"פ אחר חצות
(ל"ת נ"ג)	לא תזבח על חמץ דם זבחי
(מ"ע ד')	מצות אכילת מצה
(מ"ע ט')	לספר ביציאת מצרים
(מ"ע ר"א)	לשמוח ברגלים
(מ"ע קי"א)	לשבות ביו"ט ראשון של פסח
(ל"ת קפ"ו)	שלא לעשות מלאכה ביו"ט א' של פסח
(מ"ע קי"ג)	לשבות ביום ד' של פסח
(ל"ת קפ"ח)	שלא נעשה מלאכה ביום ד' של פסח
(מ"ע קט"ו)	לספור ספירת העומר
(ל"ת קפ"ט)	שלא לאכול חדרש
(ל"ת ק"צ)	שלא לאכול קלי
(ל"ת קצ"א)	שלא לאכול כרמל
(מ"ע קפ"ד)	ובו תדבק
(דרכן א')	מצות הלל

מצוות הנוהגות בזמן שבית המקדש הי' קיים

וכעת על ידי הלימוד

(מ"ע ד')	מצות הקרבת קרבן פסח
(מ"ע ה')	מצות אכילת הפסח
	מצות דנא ומבושל
(ל"ת ג')	שלא להותיר מהפסח
(ל"ת ו')	שלא להאכיל פסח למומר
(ל"ת ד')	שלא להאכיל מפסח לגר תושב
(ל"ת ח')	שלא להוציא מבשר הפסח תרצה

(ל"ח ט')	שבירת עצם בפסח
(ל"ח י')	שלא יאכל ערל פסח
(מ"ע ל"ו)	חגיגת הרגל
(ל"ח נ"ד)	לא ילין חלב חגי עד בקר
(ל"ח פ"ו)	שלא להותיר מבשר חגיגה
(ל"ח פ"ז)	שלא להקריב הפסח בבמת יחיד
(מ"ע ר"ב)	להראות כל זכר בירושלים ברגל
(ל"ח פ"ח)	שלא לעלות לבית הבחירה בלי קרבן
(מ"ע ק"ב)	להקריב קרבן מוסף כל ז' ימי הפסח
(מ"ע ק"ד)	מצות עומר
(מ"ע ק"נ)	פסח שני
(מ"ע קנ"א)	פסח שני נאכל על מצות ומרורים
(ל"ח רל"א)	שלא להותיר מבשר פסח שני
(ל"ח רל"ב)	ועצם לא תשכרו בו
(מ"ע קפ"ז)	להביא נדרו ברגל

מצות הנוהגות בכ"ז

(מ"ע קפ"ב)	להיות יראת ה' על פניו
(מ"ע צ"ט)	ואהבת לרעך כמוך

ביעור והשבתת חמץ

(ט) מצות תשביתו (מ"ע ו')

צוה הקב"ה לבניי להסיר כל חמץ ממשכנותינו ביום י"ד בניסן, שנאמר (שמות י"ב ט"ו) אך ביום הראשון תשביתו שאור, ופירושו הראשון קודם לפסח שהוא י"ד ניסן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

משרשי מצוה זו לזכור הנסים כמ"ש ביצ"מ. גם רמזו חכמי המוסר דהחמץ והשאור רמז לציצה"ר, וצוה השם להרחיק מבתינו כל ד' ימי החג, ר"ל ימי שנותינו ע' שנה להזכיר לאדם כל ימי חלדו ילך בדרך טובים. גם השאור מגביה את העסה והוא סימן גאווה, צוה להתרחק ממדה המגונה מאד בעיני יתברך, ודוד המלך אמר גבה עינים וגר' אותו לא אוכל, ואמר החכם מי יראה השמש קידו ולא ילך מגאותו שתוח, בארזים נפלה שלהבת ויבטח בחות, כוכבי שמים יגוע ויקוה אל מנוח. (פ"צ) ובוהר פ' תצוה כי חמץ גר' פגומה, שהוא פוגם הגוף באכילה והנשמה אפילו בהרהור, ולכן הזהיר בל יראה ובל ימצא, כי העין רואה והלב חומד וכלי מעשיו גומרים, והעובר כאלו עובד עכו"ם.

פסחים דף ה', ר"ט החרט פ"ב. טה"ט עשין קנ"ו. סמיג עשין ל"ט. סמיק ט"י צ"ה. ידאים ט"י ק"ה. טושי"ע א"ח מטי' תל"א עד תמ"א.

משנה הלכות

(ט) {זמן קיום המצוה ע"י בדיקה} אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר.¹ ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג, ואפילו חכם לא יתחיל לקרוא שמא ימשך וימנע מבדיקה.²

{עניני ביטול} וצריך לבטל בשעת הבדיקה ויחזור ויבטל בשעת הביעור.³ ונחלקו הפוסקים⁴ אי מהני ביטול לחמץ ידוע מה"ת.

{המנהג להניח פתיתים} ונוהגין להשים עשר פרורין של חמץ וקובצין אותן אחר הבדיקה,⁵ ויש להזהיר ההמון שסוברים שזה הוא עיקר המצוה וסומכין על זה ואינם בודקים כל הבית ועושין ברכה לבטלה ואינם מקיימין המצוה. גם יש להזהיר להשים הפרורין מכורך בנייר שלא יפרר פרורין על הארץ. ומי

¹ ר"ט פ"ב טה' חמץ ומצה ה"ג. אריח ט"י תל"א ט"א.

² ר"ט שם, אריח שם ט"ב.

³ דא"ש פסחים פ"א ט"ו ט אריח ט"י תל"ד ט"ב.

⁴ דא"ש פ"ב ה"ב {כפי גידסת הדפוסים הישנים} כל בו וע"י חידושי משנה הלכות לפסחים מ"ו ע"א.

⁵ אריח ט"י תל"ב ט"ב בהגה.

שידיו ורתנות יותר טוב שלא להשים פרורין לגמרי (עין בטו"ז). ומדי"ס
להוציא מכל גבולו ולבערו בשריפה, או מפרר וזרח לרות, או מטיל לים.⁶

{על איזה חמץ עובר} אין לו חמץ אין חיוב לקנות כדי להשבית.⁷ חמץ של
אחרים ושל גבוה אינו עובר עליו.⁸ וכן אפחות מכזית אינו עובר.⁹

{כמה פרטי דינים} הביטול צריך להיות בפה ושיבין מה שהוא אומר.¹⁰
המפליג בספינה או למקום אחר קודם שלשים יום, והמוכר או השוכר בית
ב"יג על מי לבדוק וכיצד יעשו עיין ש"ע.¹¹

ההולכים מביתם בתוך שלשים יום לחג צריכים בדקה,¹² ויש להזהיר על זה
העולם שנוסעים למלונים וכיוצא בו ליו"ט. ואין לברך על חבדיקה שלא
בזמנה כיון דהוא מחלוקת הפוסקים.¹³

{העובר} והעובר ולא השבית בטל עשה זו ואם יש לו חמץ במשכנותו עובר גם
על לית דלא ימצא, 14 ואם רואה גם על לא יראה, 15 ואין לוקין על לאו זה
שאין בו מעשה. 16

(א) לא ימצא (ל"ת ד')

זההיר הקב"ה שלא ימצא חמץ ברשותינו כל ימי הפסח, שנאמר (שמות
י"ב י"ט) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, וביארו חז"ל לאו דוקא
ביתו אלא כל שברשותו, ולא דוקא שאור שהוא מחמץ דה"ה לחמץ,
דשאור וחמץ חדא הוא לענין איסורו, ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזו"ג, והעובר
עליה ונמצא חמץ ברשותו במזיד עבר על ב' לארין, לא יראה ולא ימצא,
ולוקה כ"ז שעשה מעשה.

⁶ ר"מ שם פ"ג ה"א אריח ט"י תמ"ה ט"א.

⁷ סנ"ח.

⁸ ר"מ שם פ"ד ה"ב {לענין ב"י וב"י, וע"י מנ"ח בשם שאגת אריה ט"י ע"ה ופ"ג}.

⁹ מנ"ח ע"פ שאגת אריה ט"י פ"א.

¹⁰ אריח ט"י תל"ד ט"ב.

¹¹ ט"י תל"ו.

¹² שם.

¹³ שם ט"א בהג"ה.

¹⁴ חינוך.

¹⁵ חינוך מצוה כ, וכ"מ פ"א ה"ג.

¹⁶ חינוך כאן.

משרשי המצוה לזכור כי גוי מקרב גוי יצאו ממצרים כדי לקבל התורה והמצוות, ומי מעכב שאור שבעיסה, וימי שנותינו שבעים שנה (יזם לשנה) להכי צריך לבער מן הבית דומיא דהמת בבית, דהיינו הגוף, וכדי שלא יפתח אתכם שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם. כך פ"י רבינו האי, כלומר לא תמשילהו עליך כל ימי חיך, ותבערהו מגופך כאלו אינו, אל תתן לו מציאות (רבינו מנחם הבל"י). ועיין לקמן מצוה כ'.

פסחים ה', ר"ם החרים פ"א פ"ד, סה"ס ל"ת ד"א, סמ"ג לאוין ע"ח, סמ"ק סי' ל"ו, ידאים סי' ק"ה, אריח סי' תל"א ות"ס תמ"א תמ"ב.

משנה הלכות

יא) {זמן האיסור} מי שהיה לו חמץ מחמשת מיני דגן ברשותו בימי הפסח עובר, בבל ימצא.¹⁷ ואי עובר ע"פ משש שעות ולמעלה מחלוקת הראשונים.¹⁸

{שלו} ואינו עובר אלא על שלו, אבל של אחרים ושל גבוה (של הקדש) אינו עובר.¹⁹ ישראל שקבל פקדון מנכרי וקבל עליו אחריות עובר.²⁰ ולקצת שיטות אפילו לא קבל רק אחריות פשיעותא עובר עיין או"ח סי' ת"מ ובשאג"א תמה ע"ז.²¹ דין מלוה על המשכון עיין סי' תמ"ו. ובמוקדשין אפילו קבל עליו אחריות אינו עובר. (עיין משי"כ בספרי שו"ת ח"יב סי' נ"ד) ושיעורו בכזית.²² ולבער חייב אפילו פחות מכזית.²³ גזל חמץ מישראל עובר עליו.²⁴

{שאר פרטי דינים} חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדברי סופרים משום קנסא.²⁵ נתערב חמץ במצה מין במינו בענין שמותר לאכול מה"ת ל"ש ב"י, וגם לענין ב"י נתבטל, עיין פמ"ג סי' תמ"ב.²⁶ קנה חמץ בפסח עובר.²⁷ חמץ של איסורי הנאה כגון טבל או כלאי הכרם וערלה נראה דאינו עובר עליו,²⁸ ועיין משי"כ בספרי (שו"ת משנה הלכות ח"יב סי' כ"ו). חמץ של שותפים עובר עליו.²⁹ והנה לאו זה יש לו תקנה אם ביטל החמץ בזמן ההיתר אינו עובר דהוה הפקר ואינו שלו (ועיין לעיל אי מהני ביטול לחמץ בעין). ובחמץ שקבל עליו אחריות או מחמת טוה"י דהוה שלו ל"מ ביטול כיון דלא

¹⁷ ר"ם פ"א סה' חמץ ומצה ה"א.

¹⁸ ע"י סניח.

¹⁹ ר"ם שם פ"ד ה"ב.

²⁰ שם ה"ג שר"ע סי' ת"ס ס"א.

²¹ ע"י סניח.

²² ביצה דף ד' ע"ב.

²³ סג"א סי' תמ"ב סק"י.

²⁴ סניח, דוקא שגזל בע"פ, אבל בתוך הפסח אינו עובר.

²⁵ ר"ם פ"א סה' חר"ם ה"ד, אריח סי' תמ"ח ס"ג.

²⁶ בסג"א ס"ק א.

²⁷ ר"ם שם ה"ג ובכה"ג לוקה ג"כ סה"ת.

²⁸ סניח.

²⁹ ע"י סניח.

הוה ממונן רק לענין לעבור בב"י אוקמי התורה ברשותו אבל לא לבטל
(שאג"א).³⁰

כ) לא יראה לך חמץ (ל"ת י"ב)

הזהיר הקב"ה לעם קדשו שלא יראה חמץ בכל מושבותינו כל ז' ימי הפסח, שנאמר (שמות י"ג ז') ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך. ואין אלה שני לאוין, ר"ל חמץ ושאור, אלא פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור לומר הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו לדבר המחמץ. ונהג בכל מקום ובכ"ז בזכרים ובנקבות.

משרשי מצוה זו שמא ימצא גלוסקא יפה, פ"י עוגה, ויאכלנו. גם כי ראות העין עושה רושם ופגם גדול בנפש וכמ"ש טוב ראות עינים מהלך נפש, ותבין זה מענין עין הרע העושה רושם בגופו של אדם כששולט בו. והראה תוכיח אשר בראית עיניה על ביציה תוציא הולדות. ובהיות השאור עיסת המסית ומדיח הזהיר שבכל גבולינו לא יראה כלום מדברי היצה"ר, לא במושבות ולא בגבולין, אלא יגדור עצמו במותר לו וישמור מפתיה, שמן המותר יסיתו אל האיסור (ראב"ד בבעה"ג) הקל, ומהאיסור הקל אל החמור, לא ינוח ולא ישקוט עד שיוליכנו לשאול תחתיה, ואמר ז"ל עין רואה לב חומד וכלי מעשים גומרים, ולכן הזהיר לנו ולא יראה לך. פסחים דף ח'. ו"ם החורם פ"א. סה"ם ל"ת ד', סט"ג לאוין ע"ז. סט"ק מצוה ל"ד ל"ה. ידאים ק"ה, אריח ס"י תל"א ת"ם תט"ו.

משנה הלכות

ט) גדר ראייה נחלקו הפוסקים³¹ אי בעי ראייה ממש או מקום הראוי לראות. סומא, המני"ח מסתפק אי עובר בלאו זה, ועיין פמ"ג³² וטב"ל³³ דסומא חייב בכל לא תעשה שבתורה, וכבר הבאתי בס"ד ראייה לדבריהם מדברי תוסי, ועיין שו"ת רעק"א ח"ב סי' קנ"ג.³⁴ ובשאר דיניהם שוה ללאו דלא ימצא (ועיין לעיל מצוה י"א).

³⁰ ס"י ע"ז.

³¹ ע"י כ"ם פ"ד מה' חמץ ומצה ה"א, ורא"ש פ"ק דפסחים.

³² בפתיחה כוללת.

³³ סה"ת אריח ס"י ק"ב.

³⁴ וע"י שו"ת בית שער"ם אריח ס"י צ"ט קע"ג, ר"י, ושל"ד.

יט) שלא לאכול חמץ בפסח (ל"ת י"א)

הזהיר הקב"ה את בני ישראל שלא לאכול חמץ בפסח, שנאמר (שמות י"ג ג') ולא יאכל חמץ, ובכלל הלאו הזה שאור. ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזו"ג והאוכל כזית במזיד חייב כרת.

משרשי המצוה לפי מה שהסכימו חכמי המחקר דהלחם האמתי הוא המצה שלא התחיל להיות נפסל, ר"ל דחמץ הוא עיסה שנפסלה שהרי התחילה להחמץ, ואם היה אפשר לאדם לאכול מצה כל ימיו היה טוב לו, אלא שאם יאכלנה הרבה בא לידי חולי, לפיכך מחמיצין העיסה עד שתהיה קרוב להפסד וישאר הלחם בין בין מצה לשאור, א"כ איסור החמץ בעיסה הוא שכבר קבל צורת שאור במקצת. והשאור הוא היצה"ר שכן אמרו ז"ל שאור שכעיסה מעכב, ונאסר לגבוה כמ"ש כל שאור וגוי לא תקטירו ממנו אשה לה. ומלת חמץ מלשון חומץ לשנים, ואמרו פרי שאכל אדם הראשון חטה היתה ולא נגמר בישולה והיתה חמץ, ולכן בצאת ישראל ממצרים נצטוו לחקן זה, כי נעשו בני חורין ממלאך המות. ולפיכך נצטונו להרחיק מכל גבולינו, רמז שלא ישאר לו ממשלה כלל.

גם כי החי ישוב אל לבו כשם שהוא פורש מן החמץ הרגיל בו ואינו מזיק לו, כך אם יפרוש עצמו מהתאוות הבהמיות שהיצה"ר מפתה אותו ויכל לפרוש ולא תעונה לו כל רעה, וכך יתמיד להרחיק התאוות יום יום, עד כי כלה גרש יגרשנו והי' לא יעזובנו בידו.

פסחים כ"ח ל"ח ויש כריתות, ר"ם החור"ם פ"א, סה"ם ל"ת קצ"ו, סס"ג לאוין ע"ו, ידאים מצוה ק"ו, סס"ק ס"י וכ"ב, אר"ח ס"י תמ"ג, טאה שערים ע"ד.

משנה הלכות

יט) {גדר חמץ} חמץ לא הוה אלא מחמשת מיני דגן שנילושה במים.³⁵ שיעור לחייב משנבקע העיסה ונתערבו סדקי העיסה זה בזה³⁶ ובגמ'³⁷ מחלוקת התנאים, ולדין דאין בקיאיך בשיעורים הללו, משהניח עיסה מלעסוק בו כדי שיהלך ממגדל נוניא לטבריא מיל.³⁸ נילושה במי פירות מחלוקת אי מחמיצים,³⁹ ולדעת הרמב"ם⁴⁰ יוצא בה ידי מצה.

³⁵ ר"ם פ"ה סה' חמץ ומצה ה"א ב' אר"ח ס"י תנ"ג ס"א תט"ב ס"א.

³⁶ אר"ח ס"י תנ"ט ס"ב.

³⁷ דף ס"ח ע"ב.

³⁸ אר"ח שם.

³⁹ ע"י תוס' פסחים דף ל"ה ע"ב ד"ה וסי'.

⁴⁰ שם פ"ו ה"ה [חוף שהנילוש ב"ן, שמו, דבש, וחלב, דלא הוי לחם עוני].

{חומר האיסור וזמנו} ומחצי היום של י"ד אסור ולוקה,⁴¹ אבל כרת אינו חייב אלא אשבעה ימים בלבד.⁴² ומדרבנן אסור מסוף ד' שעות ולמעלה.⁴³ מתחלת שש ולמעלה אסור בהנאה.⁴⁴ (ועיין בספרי שרית ח"ג סי' קי"ז אי לוקין אהנאה). תערובות חמץ שאוסר במשהו י"א משש שעות⁴⁵ וי"א רק מבערב.⁴⁶

{חצי שיעור} ח"ש אסור מה"ת⁴⁷ והאוכל ח"ש ברגע אחרונה של יר"ט שא"א עוד להצטרף לשיעור שלם באיסור כתבו האחרונים⁴⁸ דכה"ג חצי שיעור מותר מה"ת, ותלוי בטעם דח"ש אסור אי משום דחזי לאצטרופי או גזח"כ. (עיין משי"כ בספרי שו"ת משנה ח"ג סי' קנ"ט בירור גדול בס"ד). האוכל שלא כדרך אכילתו עיין מקו"ח סי' תמ"ב⁴⁹ אי חייב.

{קצת פרטי דינים} חמץ שנפסל מאכילת אדם מחלוקת הפוסקים אי חייב עליו כרת, פמ"ג פתיחה כוללת ח"ב פ"ג. 50 געזאלין מותר להשתמש בו במכונה (אויטא) בפסח. 51 אין שורין מורסין ומניחין לפני התרנגולין מפני שמחמיצין, וכן לפני הצפורים למי שיש לו, וצריך להזהיר על זה. 52 מי שיש לו בהמות או כלב אסור ליתן לו דברים המחמיצים אם לא שיראה שיאכלנו מ"ד. 53 (ועיין לעיל מצוה ט').

י"ב) תערובות חמץ (ל"ת ה')

הזהיר הקב"ה לבג"י שלא לאכול מאכלים שנתערב בהן חמץ ואע"פ שאין עיקר המאכל חמץ, שנאמר (שמות י"ב כ') כל מחמצת לא תאכלו, וקבלו רבותינו ז"ל הפ"י בו לתערובת חמץ, ונודגת בכ"מ ובכ"ז בור"ג.

⁴¹ ד"ם שם פ"א ה"ח.

⁴² שם ה"ז.

⁴³ ד"ם שם ה"ט א"ח סי' תמ"ג ס"א.

⁴⁴ שם ושם.

⁴⁵ ד"ן פ' כל שעה ד"ה אמר רבא הלכתא, וע' במג"ד משנה פ"א ה"ה.

⁴⁶ א"ח סי' תמ"ז ס"ב (וב"י שם בשם הרבה ראשונים).

⁴⁷ ד"ם שם פ"א ה"ז.

⁴⁸ ע"י צ"ח פסחים מ"ד ע"א, וש"אג"א סי' פ"א ועוד.

⁴⁹ ביאורים ס"ק ב' הובא במנ"ח.

⁵⁰ וע"י מש"כ סניח מצוה ט' בענין אכל שלא כדרך אכילה.

⁵¹ שר"ת סנחת אלעזר.

⁵² א"ח סי' תס"ה ס"א.

⁵³ כלומר דברים שעלולים להתחמץ, אך עדיין לא נתחמצו, ע"י א"ח סי' תמ"ח ס"ז.

משרשי מצוה זו מה שכתוב בשאור. גם להודיע כמה צריך להתרחק מהדברים המחמיצים והמחטיאים, שאפי' בתערובות מעט ההיזק מרובה שיש בו כח להטות האדם לאשר יחפוץ, מ"מ לא תאכלהו כלו שבקשו ביצה בת יומא ולא מצאו, אלא שמאל דוחה וימין מקרבת ההכרחי דוקא, לכך כל מחמצת לא תאכלו (רמ"ה). גם לרמוז כי אין לפניו ית"ש לקיחת שותו, והתמץ שהוא היצה"ר ומעשה עבירה במחשבת פסול שנתערב בדברים המותרים מצות ומעשים טובים אפי' כאלף לא בטיל, ולא יאמר אעשה עבירה ביד זו ומצוה ביד זו וינקה זו לזו, כי יד ליד לא ינקה רע. גם בשעת עשיית המצוה לא יערב בה מחשבת פסול לשם יוהרא או ממון וכדומה, דהוה ח"ו משתתף שם שמים ודבר אחר, ועובר ע"י שיתוף בלתי לה' לבדו.

פסוים ט"ג ט"ד. ר"מ הוור"ם פ"א ד', טה"ם ל"ת קצ"ה (ודמב"ן משיג). סט"ג לאוין ע"ט. ידאים ק"ה, אר"ח ט"י תמ"ב תמ"ג.

משנה הלכות

יב) {חומר האיסור} חמץ שנתערב במאכל אם היה בה כזית בכדי אכילת פרס להרמב"ם⁵⁴ לוקה וליכא כרת. והרמב"ן⁵⁵ חולק אלאו זה בכלל ולא חשיב ליה לאו בפני עצמו, אלא דאם היה כזית בכא"פ הוה בכלל דכל חמץ וחייב כרת האוכלה, ואם לא היה כזית בכא"פ אסור כחצי שיעור, ולהרמב"ם לוקה מדרבנן. וכן הדין בחמץ נוקשה.⁵⁶ עוד אחרת להרמב"ם אכל מתערבות שאין בו בכדי אכ"פ כזית, ואח"כ השלים חצי זית מחמץ גמור, אפי' בתוך כדי אכילת פרס, אינו מצטרף. דהתערובות שאין כזית בכדי אכילת פרס אינו אלא מדרבנן, דמהי"ת נתבטל ואינו מצטרף. ולהרמב"ן⁵⁷ מצטרף וחייב כרת, והבן.

{תערובות משונות} נתערב חמץ של אחרים בשלו אינו עובר עליו, דלענין זה לא שייך ביטול.⁵⁸ נתערב חתיכת מצה עם חמץ נסתפק הפמ"ג⁵⁹ אי היתר נתהפך להיות איסור. ואתערובות אינו עובר אלא ז' ימים, אבל משש שעות ולמעלה בי"ד אינו חייב דליכא אלא חד קרא וליכא לרבויה י"ד.⁶⁰ המחה את החמץ וגמעו חייב דנפש כתיב לרבות את השותה, גמ' פ' עור והרוטב.⁶¹ ועיין אר"ח תמ"ב תמ"ג פרטי דינים כי אין זה כוונתי בספר הזה.

⁵⁴ ספר המצות לאוין קצ"ה. וכ"ד פ"א טה"ו חמץ ומצה ה"ז.

⁵⁵ בספר המצוות שם.

⁵⁶ ט"ז אר"ח סימן תמ"ב ט"ק א'.

⁵⁷ מנ"ח.

⁵⁸ מנ"ח מצוה י"א אות ב'.

⁵⁹ ר"ד פתיחה להל' תערובת ח"א פ"א תקירה ב'.

⁶⁰ ע"י מנ"ח.

⁶¹ דף ק"ב ע"א.

תפח) שלא נאכל חמץ ע"פ אחר חצות (ל"ת רפ"ה)

הזהיר הקב"ה שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר בניסן אחר חצות, שנאמר (דברים ט"ז ג') לא תאכל עליו חמץ.

משרשי המצוה כי אחר חצות משינטו צללי ערב כבר הוא זמן שחיטת הפסח ואין שוחטין הפסח על החמץ, ואם יותר באכילת חמץ עד הערב אולי לרוב טרדות הקרבת הפסח ישכת מלבער החמץ ולאכלו קודם הלילה, והזהירה התורה שלא לאכול לאחר חצות ויבער הכל קודם חצות. והקרא מוכיח כדברינו שנאמר לא תאכל "עליו" חמץ, ועליו קאי על הפסח, שכיון שהגיע זמן שחיטתו אסור בחמץ מדאורייתא, וחכמינו ז"ל עשו הרחקה יותר. עוד נראה טעם אחר לפי שאסרה תורה לאכול חמץ בפסח, ואם יאכל חמץ ערב פסח בין השמשות ויכנס מיד בחג הפסח וכריסו מלא בחמץ שלא נעכל, ונמצא נהנה מחמץ בפסח, הזהירה התורה שלא לאכול חמץ מחצות ועד הלילה שהוא שש שעות, הזמן היותר גדול לשיעור עיכול, וכל חמץ שיאכל יתעכל בזמן הזה או שיתקלקל במעיו ויפסד לגמרי במעיו ויכנס לחג טהור גברא, כי חום הטבע יהפך החמץ לדם ובשר שבאדם (ועיין חת"ס יו"ד סי' צ"ד, ופמ"ג סימן תמ"ז).

פסחים כ"ט, ר"מ פ"א סחמץ. טה"מ ל"ת קצ"ט, ט"ג לאוין ע"ו כלל מצוה זו עם אכילת חמץ בפסח, א"ח סי' תל"א ותמ"ג.

משנה הלכות

תפח) {גדרי איסור חמץ ע"פ אחר חצות} קיום המצוה, אסור לאכול חמץ ביום י"ד בניסן מחצי היום ולמעלה, שהוא מתחלת שעה שביעית ביום, והעובר ואוכל כזית חמץ לוקה מן התורה לרמב"ם,⁶² אבל הרמב"ן והסמ"ג ושאר ראשונים חלקו עליו ופסקו כר"ש דאינו עובר בלאו אלא שהוא אסור מן התורה.⁶³ ולדין אין נפקא מינה דלעולם אסור, אלא לענין פסול עדות שאם לוקה עליו נפסל בעדות, ובאיסור דאורייתא שאין בו מלקות אינו נפסל דאורייתא, עי' חו"מ סי' ל"ד סי"א וברמ"א שם. ויש עוד דעת בעה"מ דלר"ש מה"ת אינו אסור בע"פ כלל אלא מדרבנן, וחלקו עליו הפוסקים. ועיין בית שערס (או"ח סי' קפ"ו) מה שהעלה פי' חדש בדברי בעה"מ הנ"ל.⁶⁴ וחייב לבערו מן העולם לגמרי.

{שעות איסור דרבנן} ומדרבנן אסור לאכול כל שעה חמישית ואפילו דבר שאין איסורו אלא מדברי סופרים בפסח.⁶⁵ ומותר עדיין בהנאה, ואפילו חמץ גמור, ולפיכך יכול למכרו לגוי אפילו הרבה יחד, או ליתנו לבהמה חיה ועוף

⁶² ר"מ פ"א טה"ל חמץ ה"ח א"ח סי' תמ"ג ט"א ומג"א שם ט"ק א'.

⁶³ ע"ש בהגמ"י אות ד' ורמב"ן בטה"מ, הובא בחינוך.

⁶⁴ ועי' משנה הלכות בחידושים לפסחים דף כ"ח ע"ב.

⁶⁵ ר"מ שם ה"ט י' א"ח שם.

של ישראל, ובלבד שיזהר שיאכלנה עד סוף שעה חמישית.⁶⁶ ומתחלת שעה
שישית ולמעלה אסורותו גם בהנאה, ואינו יכול למכרו לגוי, ולא ליתנו
במתנה, ולא להפקירו, ולא להאכילו לבהמה,⁶⁷ ואפילו לבהמה של הפקר
אסור.⁶⁸

{בדיקת וביעור חמץ} ועוד הוסיפו חכמים ותקנו לחפש אחר החמץ מליל י"ד
ולהוציאו מגבולו, וגזרו שאין הפקר מועיל כלום לחמץ בעין אף קודם שהגיע
זמן איסור הנאות, וצריך לבערו או למכרו לעכו"ם.⁶⁹

{שאר פרטי דינים בחמץ ע"פ} ואסור להריח פת של עכו"ם משעה שישית
ואילך.⁷⁰ ושעות הללו חושבין לפי אורך היום וקצרו (כלומר שעות זמניות).⁷¹
המוצא חמץ ברשותו לאחר ו' שורפו מיד.⁷² מי שנפל לו חמץ בירושה לאחר
חצות ולא מכרו המוריש לעכו"ם, מחלוקת בין האחרונים ז"ל אי נאסר
וצריך לעשות שאלת חכם.⁷³ ונחלקו האחרונים ז"ל אי חצי שיעור חמץ אסור
בע"פ עין מלי"מ.⁷⁴ ועיין לעיל מצוה י' וי"א לענין בל יראה ובל ימצא בע"פ
ולענין תערובת חמץ. מי שיש לו שיניים זרים יש להכשירם בע"פ קודם חצות
בכלי שני.⁷⁵ והמדקדקים אופין מצות מצוה אחר חצות.⁷⁶ ויש לזהר בזה אם
אפשר כי להרבה ראשונים אינו יוצא במצה אחרת, עיין טור.⁷⁷ ונהג בכל
מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

פ"ט) לא תזבח על חמץ דם זבחי (ל"ת נ"ג)

הזהיר הקב"ה שלא לשחוט הפסח ועדיין חמץ ברשותינו, שנאמר (שמות
כ"ג י"ח) לא תזבח על חמץ דם זבחי, ואיכא דיליף לה מקרא דלא תשחט
על חמץ (פ' תשא, שמות ל"ד כ"ה).

⁶⁶ ר"ם שם אר"ח שם וס"י תמ"ה ט"ב ג'.

⁶⁷ ר"ם שם ופ"ג ה"א אר"ח שם ט"ב.

⁶⁸ עיין הגמ"י שם אות כ' אר"ח ס"י תמ"ח ט"ו.

⁶⁹ ר"ם שם פרק ב' הלכה ב' ג' מג"א ס"י תל"א ט"ק ב'.

⁷⁰ באה"ס ס"י תמ"ז ט"ק ד' בשם אר"ה כלל ל"ט, ועיין שד"ח סערכת חר"ם סימן א'.

⁷¹ סו"ז ס"י תמ"ג ט"ק ג'.

⁷² ר"ם שם פ"ג ה"ח ועי' אר"ח ס"י תמ"ג ט"א וס"י תמ"ו ט"א.

⁷³ חק יעקב ס"י תל"ה ט"ק ב' ושור"ע הגרש"ז שם בקרא, ועי' שו"ת משנה הלכות ח"ו

ס"י ר"צ רצ"ב.

⁷⁴ פרק א' הלכה ד'.

⁷⁵ עי' שו"ת משנה הלכות ח"ד ס"י ט"ח צ"ג.

⁷⁶ עי' שו"ת משנה הלכות סה"ת ח"א ס"י שפ"ז.

⁷⁷ ס"י תנ"ח.

משרשי המצוה לפי ששחיטת הפסח זמנו קצר, ויהיו כל ישראל טרודים בשחיטת הפסח, ושמא יתרשלו לבער התמץ שזמן איסורן מחצות ואילך, ולפיכך צוה הכתוב שלא ישחטו את הפסח עד שיתבער החמץ. גם כי קביעת זמן בכל ענינים הוא קיום עשייתן, ידוע הדבר אצל כל אדם, צוה הקב"ה שנעשה ענינינו בסדר ובקביעות זמן לכל דבר, ולא תבא עירוב זמן מצוה זו בגבול חברתה. ועד"ה החמץ הוא רמז ליצה"ר, מלשון מעול וחומץ, והוא יורד ומסטיץ ועולה ומקטרג. והפסח שהוא שלמים בא להשלים, וזה בא להפריד, איך יחוברו יחד בזמן אחד. ולכן צוה לבער החמץ, ואת"כ יבא עושה השלום שהוא הפסח וכל עניניו. ובה תבין למה אמר דם זבחי ולא אמר לא תשחט הפסח, כי הדם הוא הזכות, והקרבת האימורים הוא עושה שלום.

פסחים ט"ג, ר"ם פ"א מה' ק"פ, טה"ם ל"ת קס"ז, סמ"ג לאוין שמ"ז, ידאים ת"ז.

משנה הלכות

(פט) {גדרי הלאו} השוחט את הפסח קודם חצות פסול אפילו אין לו חמץ⁷⁸. השוחט את הפסח והיה לשוחט או לזורק דמו, או למקטיר חלבו, או לאחד מבני חבורה, כזית חמץ ברשותו חייב השוחט מלקות, וכן הזורק, וכן המקטיר⁷⁹.

{הפטורים} היה חמץ לאחד מבני חבורה עובר, ואינו לוקה מפני שאין בו מעשה.⁸⁰ היה לו חמץ פחות מכזית אינו לוקה, ביטל חמצו קודם זמן איסורו אינו עובר.⁸¹ והשאגי"א הקשה בסי' ע"ז דהיכי לוקין על לאו זה, הא מצי למימר דכבר ביטל החמץ והוי התראת ספק, ועיין פניי גיטין י"ז בסוגיא שמה יחפה, ובשו"ת בית שערים לכפ"ז מרן זצ"ל יו"ד ק"ח, ובספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קפ"ה יישבתי בעזה"י דלא הוה התראת ספק.

{כשרות הקרבן} עבר ושחט הפסח על החמץ הפסח כשר⁸². נתנבלה בשחיטה והיה לו חמץ עובר משום שחוטא חוץ וגם משום חמץ (שעה"מ ומני"ח), וצ"ע. וכתבו קצת האחרונים ז"ל דהחמץ צריך להיות דוקא בירושלים ולא חוצה⁸³ וכבר הארכתי בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ב סימן כ"ו וכ"ז) דאפילו בסוף העולם.⁸⁴ ונהג בזמן הבית בזכרים ונקבות דאשה כשרה לשחיטת קדשים אבל אשה שזרקה או הקטירה פטורה מלאו זה, דלאו בת הקרבה היא.

⁷⁸ ר"ם פ"א מה' קרבן פסח ה"ד.

⁷⁹ שם ה"ה.

⁸⁰ מנ"ח ע"פ תוס' פסחים ט"ג ע"ב ד"ה או לאחד, דלא כחינוך ושאר ראשונים.

⁸¹ מנ"ח

⁸² ר"ם שם.

⁸³ ע"י ירושלמי פסחים פ"ה.

⁸⁴ ועיין גם משנה הלכות למט' פסחים דף ט"ג ע"א.

(י) מצות אכילת מצה (מ"ע ז')

זוה הקב"ה לבנ"י לאכול מצה בליל ט"ו בניסן, שנאמר (שמות י"ב י"ח) בערב תאכלו מצות, ופירושו ליל ט"ו בניסן. ונוהג בכ"מ ובכ"ז בזו"ג.

משרשי מצוה זו כי עבדים היינו לפרעה במצרים, וימאן לשלחנו עד שנגלה ממ"ה הקב"ה ולקה אותם ב"י מכות ויהרג כל בכור בארץ מצרים, ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם ולא יכלו התמהמה, וישא העם את בצקו טרם יחמץ, משארותם צרורות כשמלותם וגם צדה לא עשו להם ויאפו את הבצק עגות מצות כי לא חמץ. גם כי מצה הוא היפך מחמץ, שהוא מורה לעניות (כמ"ש במצוה ט'). ובזוה"ק פ' תצוה משל למלכא דהווה ליה בר יחידאה וחלש, ביקש למיכל אמרו לו יאכל אסוותא דא ועד דמיכל אסוותא דא לא אתחוי להון מיכלא אחרא, כיון דאכיל אמר מכאן ולהלאה יאכל כל מה דאיהו תאב ולא יכול לנזקא ליה. והכ"נ מצה שהוא אסוותא (רפואה) לידע כסוד ה' ולהיות חסיד ועניו, מכאן ואילך מותר בחמץ. פסחים ק"ב, ר"ם החז"ר פ"ד, טה"ט עשין קנ"ח, טה"ג עשין ט', סמ"ק ר"ט, יראים ק"ה, אר"ח ט" תע"א.

משנה הלכות

{שהיא מצוה בפ"ע} מצות מצה נוהגת בין שיש שם פסח או אין שם פסח.⁸⁵

{באיו מצה יוצאין} ובאה מחיטין, שעורין, כוסמין, שבולת שועל, שיפון. ולא ממינים אחרים.⁸⁶ וצריך שמירה לשם מצה דכתיב ושמרתם את המצות,⁸⁷ לקצת פוסקים משעת קצירה,⁸⁸ ולקצת פוסקים משעת טחינה,⁸⁹ ויש להחמיר במצוה דאורייתא. ולא תלוש אלא במים שלנו, לשה במים חמים אסור⁹⁰ ואפילו כהנים דרוזי משום לא פלוג ירושלמי.⁹¹ האפיה גייכ צריכה להיות לשמה, וכן הלישה, העריכה, הטחינה, ואפי נתינת המים כל הפעולות צריכין להיות לשמה. או"ח סי' ת"ס. קטן פסול לשום מלאכה באפיית מצות ואפילו לנקוב המצות (רעדלין בלע"ז).⁹² מצה של נכרי ממלא כרסו ממנה ואינו יוצא ידי חובתו.⁹³ וכן מצה שנאפה ממחללי שבת בפרהסיא שדינו כגוי גמור לכל דבריהם אינו יוצא בה ידי חובת מצה. שני

⁸⁵ ר"ם פ"ו טה' חמץ וסצה ה"א.

⁸⁶ שם ה"ד, אר"ח סי' תנ"ג ט"א.

⁸⁷ ר"ם שם פ"ה ה"ח וט' שר"ע אר"ח שם ט"ג.

⁸⁸ ר"ף פסחים דף ט'.

⁸⁹ רא"ש שם.

⁹⁰ ר"ם שם פ"ה ה"א, אר"ח סי' תנ"ה ט"א.

⁹¹ פסחים פ"ב ה"ז.

⁹² ע"י מג"א סי' ת"ס בתחלת הסימן וחק יעקב שם טק"ג.

⁹³ ע"י אר"ח שם.

חצאי זיתים משני מינין מצטרפין.⁹⁴ מצה עשירה שנילושה בביצים או מי פירות אינו יי"ח⁹⁵ ולהרמב"ם⁹⁶ נילושה במי פירות יצא יי"ח. ויש להרחיק שלא לאכלה כלל.⁹⁷ מצה מבושלת אינו יוצא יי"ח דבעינן טעם מצה, שרויה במים יוצא בה.⁹⁸ מצה גזולה אינו יי"ח.⁹⁹ של איסורי הנאה אינו יי"ח.¹⁰⁰ וצ"ע במי שהיה חולה שיב"ס שמותר לאכול אי יוצא יי"ח.¹⁰¹

{זמן אפייתה} מצה ישנה אינו יי"ח, ואם עשאה לשם חג יצא.¹⁰² ולדעת רש"י¹⁰³ ועוד צריך לאפותה דוקא ע"פ אחר חצות בזמן שחיתת הפסח ואפילו בדיעבד לא יצא אם אפה קודם¹⁰⁴ עיין א"ז ה"פ סי' ר"ג.

{דיני אכילתה} אין מולחין המצות לפסח.¹⁰⁵ שיעור אכילתה בכזית. ואוכלין אותה קודם חצות, ויש לאכול האפיקומן קודם חצות, עכ"פ בליל ראשונה.¹⁰⁶ האוכל מצה ערב פסח כאלו בא על ארוסתו בבית חמיו ירושלמי.¹⁰⁷

כא) לספר ביציאת מצרים (מ"ע ט')

צוה הקב"ה לעם קדשו לספר בענין יציאת מצרים ליל ט"ו בניסן, כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח להשי"ת על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר (שמות י"ג ג') זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, וכתיב (שם י"ג ח') והגדת לבנך ביום ההוא לאמר. ופי' חז"ל דהאי מצות הגדה הוא בליל ט"ו בניסן בשעת אכילת מצה ומרור. ונוהגת מ"ע זו בכ"מ ובכ"ז בזו"נ.

מצוה זו היא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו, וחמשים פעמים

⁹⁴ סנחת חינוך ע"פ ר"ן פסחים דף ל"ט וסא"ר.

⁹⁵ א"ר סי' תס"ב ס"א.

⁹⁶ שם פ"ו ה"ה.

⁹⁷ ר"ס"א שם ס"ד.

⁹⁸ ד"ם שם ה"ו, א"ר סי' תס"א ס"ד.

⁹⁹ ד"ם שם ה"ז, א"ר סי' תנ"ד ס"ד.

¹⁰⁰ ר"ס שם.

¹⁰¹ סנ"ח.

¹⁰² סנ"ח.

¹⁰³ מובא בא"ז.

¹⁰⁴ ע"י סוד א"ר סי' תנ"ח.

¹⁰⁵ א"ר סי' תנ"ה ס"ד.

¹⁰⁶ א"ר סי' תע"ז ס"א.

¹⁰⁷ פסחים פ"י ה"א הובא בסל"ס הל' חר"ם פ"ו ה"ב.

הזכר בתורה ענין יציאת מצרים, ע"כ אנו אומרם בברכותינו ותפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהנס הזה הוא לנו אות ומופת גמור בחדוש העולם, וכי יש אלו-ה קדמון חפץ ויכול פועל כל הנמצאות הוא בידו לשנות כפי שיחפוץ בכל זמן מהזמנים כמו שעשה כמצרים ששינה טבעי עולם בשבילנו ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחדוש העולם, מקיים אמונה בידיעת השי"ת ב"ה וב"ש, וכי יכלתו והשגחתו בכללים ופרטים כולם, ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

וקדוש ה' הרדב"ז בספרו מצודת דוד כתב במצוה זו שהיא משרשי אמונה, ורמזו לדבר במקרא בא דבר אל פרעה וגו' למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ, והוא מתדוש נסים ונפלאות בשינוי הטבעים בכל עת שירצה, וזו הוראה גמורה על חידוש העולם שהוא חדשו והמציאו מאפס המוחלט בחפצו הפשוט כאשר עלה ברצונו, וכיון שהוא המחדש הוא הקדמון והוא יודע העתידות שבלבות בני אדם ובכל העולם כחומר ביד היוצר. פסחים קט"ז, ר"ם פ"ז מהחרי"ם, סה"ם עשין קי"ז, סט"ג עשין ט"א, סט"ק ס"י קט"ד, אר"ח תע"ב.

משנה הלכות

כא) {קיום המצוה} קיום המצוה בלילה בשעה שיש מצה ומרור מונחין לפניו.¹⁰⁸ וכבר הנהיגו בניי לקרוא ההגדה על הסדר בליל פסח. הבן שואל אין לו בן אשתו או אחר שואלים, ואפי' בינו לבין עצמו שואל לעצמו ומשיב.¹⁰⁹ והגדת לבנך לאו דוקא אלא ה"ה לכל אדם.¹¹⁰ מתחיל בגנות וסיים בשבח.¹¹¹ וכל המרבה לספר הרי זה משובח.¹¹² ואין מברכין על מצוה זו, עיין במפרשים הטעם.

{זמנה} זמנה כזמן אכילת פסח ומצה, שהרי אמרו בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.¹¹³ וממעשה דר"א ור"י ור"ט ור"ע וכו' שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה משמע דכל הלילה מצותה וי"ל. הזכיר יצ"מ בין השמשות לא יצא. והאי סיפור חוב אחר הוא ממה שזוכרין יצ"מ בכל יום ערב ובוקר בקי"ש.¹¹⁴

¹⁰⁸ ר"ם פ"ז סה" חמץ ומצה ה"א.

¹⁰⁹ ר"ם שם ה"ב אר"ח ט"י תע"ג ט"ז.

¹¹⁰ חינוך.

¹¹¹ ר"ם שם ה"ד.

¹¹² ר"ם שם אר"ח ט"י תפ"א ט"ב.

¹¹³ ע"י מניח.

¹¹⁴ שם.

{ד' כוסות} שותים ד' כוסות ומברכין לפניהם ולא לאחריהם עד כוס רביעי.¹¹⁵ צריך להזהר שהכוסות יחזיקו רביעית וישתה לכה"פ רובו של כוס, ואם לאו לא יצא.¹¹⁶ וגם הנשים מחויבים בזה.¹¹⁷ מותר לסחוט ענבים, או ליקח מיץ ענבים שאינו משכר לד' כוסות, ונכון הוא למי שאינו יכול לשתות יין ישן. יין שנתאדם מצוה מן המובחר, ואין מדקדקין אחריו.¹¹⁸

{מרור וכוך} אוכלין כזית מצה ומרור וכוך שניהם יחד זכר למקדש כהלל.¹¹⁹ טוב ליקח חסא למרור ולאכול כזית ממנו.¹²⁰ וצריך לבדוק היטב הסא מתולעים.¹²¹ טובלים במי מלח וחרוסת. ויש לעשות המי מלח וחרוסת מבעוד יום וביחוד כשחל יום ראשון בשבת.¹²²

תפוח לשמוח ברגלים (מ"ע ר"א)

צוה הקב"ה לשמוח ברגלים, שנאמר (דברים ט"ז י"ד) ושמחת בחגך.

משרשי המצוה שראוי לאדם לשמוח על אשר בחר בנו הקב"ה מכל עם להיות לו לעם סגולה וגוי קדוש, ונתן לנו התורה ומצות ולעבדו בשמחה על אשר זכינו לכך, ולפי שאדם דואג רוב ימיו, וכל ימיו כעס ומכאובים, ואין צהלה על פניו, צוה הקב"ה לשמוח בזמנים קבועים עכ"פ, ולהודות לפניו על הטובה. וחייב לשמח אשתו ובניו וכניו ביתו אתו ברגל, כי עיניהם תלוים בו. ולפי שכרבות הטובה תבא השמחה לפעמים שלא לשם שמים, כי כן דרך העשירים לעשות סעודה ולתת לחם לכל אדם בהיותם מצליחים ומתברכים בתרומותיהם, ולכן בא הציור שיהא הכל לשם שמים, החג לה' תחוג לה' אלקיך. והבטיח והיית אך שמח, שאם ישמח ויגל כחג יהיה שמח וטוב לב בכל השנה, כי כן טבע המציאות השמח בחלקו ששון ישיג והנאנח בלי סיבה יאנק דום כל הימים (ועיין אברכנא"ל).

פסחים ק"ט חגיגה י' קדושין ל"ד, ר"מ פ"א מחגיגה ופ"ז משביתת י"ט, טה"מ ט"ע י"ד, מ"ג ע"ג ש"ט, א"ר"ח ט"ו תקכ"ט.

¹¹⁵ א"ר"ח ט"ו תע"ד בר"א.

¹¹⁶ ר"מ שם ה"ט א"ר"ח ט"ו תע"ב ט"ט.

¹¹⁷ ר"מ שם ה"ז א"ר"ח שם ט"ז.

¹¹⁸ שם ט"א.

¹¹⁹ ר"מ שם ה"ח א"ר"ח ט"ו תע"ה ט"א.

¹²⁰ שם ט"ו תע"ג ט"ה בבה"ט ט"ק י"א בשם חכם צבי, וע"י שם בהגהות חת"מ.

¹²¹ חת"מ הנ"ל.

¹²² ע"י מג"א שם ט"ק ט"ז.

משנה הלכות

תפח) (גדרי המצוה בזמן הבית) מצות עשה מן התורה לשמוח ברגל, והוא שבעת ימי הפסח, יום א עצרת, ושמונת ימי חג הסוכות, ובזמן שבית המקדש קיים אדם עולה לירושלים לחוג,¹²³ אם היו בידו קרבנות הראייה יביאם או יעלה עמו כסף לקנות הקרבן, ומביא שלמי שמחה כלומר קרבן אחד יתר על שלמי ראייה וחגיגה, שמביא בכל יו"ט ולא נתנו חכמים שיעור בכמה.¹²⁴

{נשים ושאר פרטים בזמן הבית} ונשים גם כן חייבות בשמחה זו,¹²⁵ ונחלקו הראשונים ז"ל אם החיוב עליה להביא קרבן כאנשים או דרך בעלה משמחה משלו.¹²⁶ וכתב הרמב"ם פ"ב דחגיגה¹²⁷ לא יביא אדם קרבן תודה ביום י"ד, ואם הביא יוצא בה ידי חובת שמחה, ותמה מהר"י קורקוס כיון דאין תודה נאכלת אלא ליום ולילה האך יוצא בה ידי שמחה, ועיין לח"מ שם ובספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג (סי' ר"ו עד סי' ר"י) שהארכתי הרבה בזה בס"ד.

{בזמן הזה} ואמרו ז"ל¹²⁸ אין שמחה אלא בבשר ויין, ונחלקו הפוסקים אי בזמן הזה איכא מצות שמחה בבשר ביו"ט דאורייתא או מדרבנן.¹²⁹ וחייב אדם לשמח אשתו ובניו בבשר ויין ולבוש בבגדים נאים ומיני מתיקה, וחילוק פירות לנערים ונשים, כל אחד כפי מה ששמח בו, וחייב לשמח עניים, ומי שאינו משמח עניים אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו.¹³⁰ ואף על פי שאכילה ושתייה במועדים מצות עשה, לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות ראש כי זה הוללות, ולא נצטוינו אלא על שמחה של מצוה שיש בה עבודת ית"ש, ואי אפשר לעבוד ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות, ומצוה לשמח הנפש ביו"ט בהרבה תורה ותפילה,¹³¹ ק"ו אם על הגוף נצטוינו לשמחו כל שכן הנפש, ואין שמחה לנפש אלא בתורה, שנאמר פקודי ה' ישירים משמחי לב. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ויהיה כל כוונתו לשם שמים.

רצו) לשבות ביו"ט ראשון של פסח (מ"ע קי"א)

צוה הקב"ה לשבות ממלאכת עבודה ביום ראשון של פסח שהוא יום ט"ו בניסן, שנאמר (ויקרא כ"ג ז') ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם.

¹²³ ר"ם פ"א מהל' חגיגה ה"א.

¹²⁴ שם ה"ג.

¹²⁵ שם ה"א.

¹²⁶ ע"י ראב"ד ולח"ם שם שאג"א סי' ס"ו סני"ה.

¹²⁷ ה"ג.

¹²⁸ פטחים דף ק"ט ע"א.

¹²⁹ סני"ה.

¹³⁰ ע"י ס"ב סי' תקכ"ט סי' ק"י.

¹³¹ ר"ם פ"ו מהל' יום טוב ה"כ אר"ח שם ג'.

משרשי המצה כרי שנחשוב בענין המועד והנס שנעשה לנו בו, ונהלל ונפאר במחשבותינו מה שצוה ב"ה עליו ועשה לנו נסים בזמן ההוא. גם כי אכלנו אלהיהם במצרים קלוי כאש (עיין רמב"ן פ' בא שהשה היה ע"ז של מצרים), ונעשו אלמים ועורים וגדמים ולא יכלו לנו, ואם יהיה האדם טרוד במלאכתו לא יהיה לו פנאי לחשוב כאלו. עוד יש תועלת רב בשביתה זו שמתקבצים כל העם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לשמוע דברי ספר, וראשי העם ידריכום וילמדום דעת ודרך ה'. ועל זה אמרו רז"ל משה תקן להם לישראל שיהיו דורשים בהל' פסח בפסח, והל' עצרת בעצרת וכו', ונחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה'.

ביצה ח' מכות כ"א, ר"ם פ"א משביתת יר"ם, סה"ם ט"ע קני"ט ל"ת שכי"ג, סמי"ג עש"י ל"ג לאוני' ע', סמי"ק ט"י קצ"ד, ידאים סצ"י קי"ב, ארי"ח ט"י תצ"ה.

משנה הלכות

רצו) {מהות מצות שביתה} עשה לשבות ביום ראשון של פסח מכל מלאכה, ¹³² ולדעת הרמב"ן ז"ל ¹³³ אפילו דבר דלא הוי מלאכה, רק טורח ועמל גדול כגון שיטרח כל היום למדוד תבואות או לעמוס החמורים, והחטוני מקיף, וכיוצא בזה טורח ועמל העושה כן (בשבת) ויו"ט הרי זה בכלל העשה דשביתון (ועיין יראים וסביב ליראיו).

{אוכל נפש} ומותר לעשות צורך אוכל נפש בלבד, ודוקא דברים שאי אפשר לעשותם מערב יו"ט וכגון לדרך פלפלין שלא ידע איזה קדרה יבשל ביו"ט, או תבלין שמפיגין טעמן אפילו ידע, אבל דברים שאפשר לעשותן מעיו"ט אסור, ¹³⁴ ואם לא עשאו מעיו"ט ויש צורך יו"ט מותר לעשותו ע"י שינוי. ¹³⁵ ולטחון ברחיים נחלקו האחרונים אי הוי איסור דאורייתא או דרבנן אף שהוא לצורך אוכל נפש. ¹³⁶

{שאר פרטים} וכל מה שאסור לעשות אסור לומר לגוי לעשותן. ¹³⁷ אין שוחקים את הפלפלים ברחיים שלהם. ¹³⁸ מכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מעיו"ט מותר לעשותן ביו"ט ואין מורין כן (סמ"ק). ביצה שנולדה ביו"ט אסור לאכלה ולטלטלה, ¹³⁹ וביו"ט שני נולדה בזו אוכלה בזו. ¹⁴⁰

¹³² ר"ם פ"א מה' יר"ם ה"א.

¹³³ פ' אסור ויקרא כ"ג כ"ד מנ"ח.

¹³⁴ ר"ם שם ה"א ד' ארי"ח ט"י תצ"ה ס"א והגה.

¹³⁵ ארי"ח שם ברמ"א.

¹³⁶ רמ"א שם ס"ב ט"ז סק"ב מג"א ועי' שם בביאור הגר"א ומחה"ש.

¹³⁷ מג"א ריש סימן תצ"ה.

¹³⁸ ר"ם שם פ"ג ה"ב ארי"ח ט"י תקי"ד ס"א.

¹³⁹ ר"ם שם פ"א ה"ט כ' ארי"ח ט"י תקי"ג ס"א.

¹⁴⁰ ר"ם שם הכ"ד ארי"ח שם ט"ה.

מוקצה אסור ביו"ט¹⁴¹ (ועיין סמ"ק). ואסור לעשות אוכל נפש לצורך עכוי"ם, ואין מזמנין עכוי"ם ביו"ט שמא ירבה בשבילו.¹⁴²

{ יו"ט שני של גלויות } ומדי"ס עושין בתוך לארץ כל יו"ט שני ימים, ואין שום חילוק בין יו"ט ראשון לשני אלא לענין מת בר מינן הקילו ז"ל שביו"ט ראשון יתעסקו עמו גוים אם רוצים לקברו וביו"ט שני יתעסקו בו ישראל, והמחלל יו"ט שני מכין אותו מכת מרדות או מנדים אותו¹⁴³ ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועיין שו"ת בית שערים לזקני או"ח סי' רנ"ז למה אצל האש גופא מותר להדליק, ולהוסיף על האש ולהוציא אש מחדש אסור הא לחוסיף על אש נמי מוליד אש חדש ונראה דהתם האש מוציא האש אבל הכא האדם מוציא האש.

רחצ) שלא לעשות מלאכה ביו"ט א' של פסח (ל"ת קפ"ז)
הזהיר הקב"ה שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ראשון של פסח, שנאמר (כ"ג ד') ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו.

משרשי המצוה כדי שיזכרו בני ישראל הנסים הגדולים שעשה השם יתברך להם ולאבותיהם, וידברו במ יודיעום לבניהם ולבני בניהם ולכל הדורות הבאים אחריהם, והכתוב אומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ומתוך השביתה מעסקי העולם יהיו פנויים לעסוק בזה. גם להראות ענין של חרות, היפוך השעבוד שהיינו במצרים והעושה מלאכה הרי הוא משועבד לאדונו או למי שהמלאכה שלו, ולכן נצטוינו שלא לעשות מלאכה. והמחלל את המועדות כאלו מחלל שבת שגם הם נקראים שבת. והם ד' ימים, ב' ימים פסח, א' עצרת, א' ר"ה א' צום העשירי, ב' ימים של סוכות, והם נגרד יום השבת שהוא שביעי (מ"ז בג"א וד"ע).
מראה מקומות עיין במצוה הקודמת.

משנה הלכות

רחצ) {גדר הלאו} כל מלאכות האסורות בשבת אסורות ביו"ט חוץ ממלאכת אוכל נפש.¹⁴⁴ והעובר ועושה מלאכה ביום טוב עובר בלאו לבד העשה שנתבאר לעיל.¹⁴⁵

¹⁴¹ ר"ם שם הי"ז י"ח א"ח סי' תצ"ה ט"ד.

¹⁴² ר"ם שם הי"ג א"ח סי' תקי"ב ט"א.

¹⁴³ ר"ם שם הכ"א כ"ב כ"ג א"ח סי' תצ"ו ט"א ב' תקכ"ז ט"א ד'.

¹⁴⁴ ר"ם פ"א ט"ה יו"ט ה"א ד' א"ח סי' תצ"ה ט"א ובהגה.

¹⁴⁵ ר"ם שם ה"ב.

{אוכל נפש} שוחטים בהמה ועופות ביו"ט לצורך היום, בהמה מסוכנת מותר לשחוט ובלבד שיאכל כזית צלי מבשרה ביו"ט.¹⁴⁶ ועיין בשו"ת בית שערים או"ח סי' נד"ר אם שוחטין למי שאינו יכול לאכול רק חצי זית בשר. אופן פת ביו"ט, וממלאה אשה תנור פת אף שאינה צריכה אלא ככר אחת.¹⁴⁷ אין מניחין נר על גבי אילן בערב יו"ט שמא יטלטו ביו"ט¹⁴⁸ ובע"ש מותר.¹⁴⁹ ואין צדין ביו"ט, אפילו לצורך יו"ט.¹⁵⁰

{שאר פרטי דינים} גוי שהביא מתנה ביו"ט אם יש כיוצא בה במחובר אסור עד לערב בכדי שיעשו.¹⁵¹ עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקין.¹⁵² ועיין שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קי"ד). אין מוציאין אש ביו"ט, לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות, שלא הותר להבעיר ביו"ט אלא באש מצוי (סמ"ק),¹⁵³ ועיין מצוה הקודמתבשם שו"ת במ"ש.¹⁵⁴ ואין מכבין את הדליקה,¹⁵⁵ ולצורך המאכל כגון שהאש גדולה ורוצה שלא ישרף המאכל עושה כיון שאינו יכול לבשל באופן אחר.¹⁵⁶ אין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין אותה,¹⁵⁷ ולא מחתכין אותה לשנים בכלי, ומדליק באמצע ונמצא הפתילה נחלקת לשנים,¹⁵⁸ וכן נר. מותר לפתוח איגרת ביו"ט ולא בשבת (מג"א תקי"ט סק"ד), מותר לשלוח מתנה ביו"ט.¹⁵⁹

{עירוב תבשילין} ואין מבשלין מיו"ט לחברתה ואם חל יו"ט ערב שבת אין מבשלין מיו"ט לשבת אלא אי"כ עורך עירוב תבשילין,¹⁶⁰ עיין לקמן מצוה שי'.

{כללים} ודע דמלאכה שנאסרה בתורה לענין שבת ויו"ט נקרא כל מלאכה שמתחדש על ידה דבר חדש חוץ ממעביר ד"א ברה"ר והוצאה מרשות לרשות שחייב אפילו לא נתחדש בו דבר, והבן זה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועיין עוד מצוה רצ"ז ש"א ש"ב.

-
- 146 ר"מ שם ה"ח י"ב א"ר"ח סי' תצ"ח ס"ו.
 147 ר"מ שם ה"י א"ר"ח סי' תק"ז ס"ו.
 148 ר"מ שם פ"ד ה"ה א"ר"ח סי' תקי"ד ס"ו.
 149 ר"מ פ"ה ס"ה שבת ה"ז א"ר"ח סי' רע"ז ס"ד.
 150 ר"מ ה"ל י"ר"ס פ"ב ה"ז א"ר"ח סי' תצ"ז ס"א ד.
 151 ר"מ שם ה"י א"ר"ח סי' תקט"ו ס"א.
 152 ר"מ שם ה"י"א א"ר"ח סי' תק"ז ס"ב.
 153 ר"מ שם פ"ד ה"א א"ר"ח סי' תק"ב ס"א.
 154 א"ר"ח סי' רנ"ז.
 155 ר"מ שם ה"ב א"ר"ח סי' תקי"ד ס"א.
 156 א"ר"ח שם בר"מ"א.
 157 א"ר"ח שם ס"ט.
 158 שם ס"ח.
 159 ר"מ שם פ"ה ה"ו ד' א"ר"ח סי' תקט"ז ס"א.
 160 ר"מ שם פ"ו ה"א א"ר"ח סי' תקכ"ז ס"א.

ש) לשבות ביום ז' של פסח (מ"ע קי"ג)

צוה הקב"ה לשבות ממלאכת עבודה ביום שביעי של פסח, שנאמר (ויקרא כ"ג ח') וכיום השביעי מקרא קדש.

משרשי המצוה מה שנתבאר במצוה (רצ"ז-צ"ח). ועוד שביום השביעי נעשה בו נס גדול לישראל שנקרע הים, ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים, ומצרים טבעו בים סוף ונפל פחד על הגרים מפניהם, ונתחייבנו לספר ולהגיד לנו ולבנינו עד עולם שקיים יוצר כל יתברך לבנים מה שנדר לאבות, ביזח מצרים וכיזת הים. ולפי שהשליכו הילדים במי נילוס טובעו במי ים סוף מדה כנגד מדה. ובזכות יוסף הצדיק דכתיב ביה וינס ויצא החוצה, כאשר דחקתו אשת אדוניו יום יום ולא יכול להמלט ממנה הסכים להשליך עצמו בים כדי שלא לשכב עמה בעולם הזה ולהיות עמה בעולם הבא, לפיכך ראהו הים וינס, ואמרו מה ראה ארונו של יוסף ראה (רמ"ה וד"ע).

ביצה ח' סכות כ"א. ר"ם פ"א סיר"ט. סה"ט ט"ע ק"ט ל"ת שני"ז, סמ"ג עש"ן ל"ד לאו"ן ע"א. אר"ח תצ"ה.

משנה הלכות

ש) {פרטי דיני יו"ט} מצות עשה לשבות ביום השביעי של פסח ודינו שוה ליום ראשון של פסח עיין לעיל מצוה (רצ"ז-צ"ח).¹⁶¹ ואכתוב עוד קצת דינים, הולך אדם אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי י" ביצים או כ' אגוזים, ובלבד שלא יזכיר לו סכום מדה, וכן במנין, כלומר שלא יאמר כבר לקחתי ממך פעם אחרת עשרים ועתה עשרים הרי סך הכל ארבעים,¹⁶² אומר מלא לי צלוחית זה יין אפילו בדבר שמדתו ידוע, רק שלא יאמר לו הסכום והמדה.¹⁶³ ואסור לשקול במאזנים ביו"ט, ואפילו להניח בכף המאזנים לשמור מן העכברים אסור.¹⁶⁴ ולענין הוצאה יש ליזהר שלא להוציא בדבר שאינו צורך אוכל נפש או עכ"פ צורך יו"ט,¹⁶⁵ והעולם אינם נוהגים בזה.

{עירובי תבשילין} שני יו"ט של גליות שחלו ביום ה' ו' ולא עירבו עירובי תבשולין מעיו"ט, אם נזכר ביום ראשון מערב לחבירו בלא ברכה, ומתנה ואומר אם היום קודש ולמחר חול אם כן לא צריך לערוב, ואם היום חול ומחר קודש יהיה זה עירוב, ובר"ה אי אפשר לעשות כן.¹⁶⁶ והרוצה שיסמכו אחרים על עירובו צריך ליזכות להם ע"י אחר ואומר הנוסח המפורסם

¹⁶¹ ר"ם פ"א מה' יר"ט ה"א ב'.

¹⁶² ר"ם שם פ"ד הכ"ג אר"ח ט"ו תקי"ז ט"א.

¹⁶³ אר"ח שם תקי"ז ט"ג ובס"י שכ"ג ט"ו.

¹⁶⁴ ר"ם שם פ"ד ה"כ אר"ח ט"ו ת"ק ט"ב.

¹⁶⁵ שם ט"ו תקי"ח ט"א ועי' ט"ז שם סק"א.

¹⁶⁶ ר"ם שם פ"ו ה"א י"ג אר"ח ט"ו תקכ"ז טע"י כ"ב.

בסידורים.¹⁶⁷ ת"ח ששכח לערב פעם ראשונה סומך על חכם העיר, ושניה הוי בכלל פושע ואינו מועיל לסמוך על חכם העיר, עיין ט"ז¹⁶⁸ ויש חולקין.¹⁶⁹

{כללים} וכל דבר שחייבין עליו משום שבות ומשום רשות ומשום מצוה בשבת חייבין עליו ביו"ט.¹⁷⁰ ונהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועכו"ם אסור לשבות לשם יו"ט כישראל, אפילו נתכוין לשם ה' כמו שאסור בשבת, ואם שובת חייב מיתה. ובתידושי הארכתי בס"ד.

שא) שלא נעשה מלאכה ביום ז' של פסח (ל"ח קפ"ח)
זההיר הקב"ה שלא נעשה מלאכת עבודה ביום שביעי של פסח, שנאמר (ויקרא כ"ג ח') וביום השביעי מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו.

משרשי המצוה כבר נתבאר במצוה רצ"ז-צ"ח-ש', והכל עולה על מקום אחד. עוד יש טעם לפי הפשט הפשוט מבואר מן הכתובים כדי שנוכח יום צאתנו ממצרים מבית עבדים, וכן אנו אומרים בברכות זכר ליציאת מצרים, לפי שהנס הוא אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול ופועל כל הנמצאות, וכידו לשנותם בכל עת שיחפוץ כאשר עשה במצרים לעינינו. ובקיום מצוה זו אנו מודים בכל עקרי האמונה, ולכן נאסרה המלאכה בראשון ובשביעי כדי שנתפנה מכל הענינים ונוכל להתבונן ולהרבות בספור נפלאות השי"ת. וזה שאמרו וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובה, כי הוא טעם המצוה, ואם יהיה עסוק במלאכתו ישכח הדבר.
מראה מקומות עיין טעוה הקודמת.

משנה הלכות

שא) {דיני מתוך} מדיני הלאו כמו שנתבאר ביום ראשון, ועוד יש להוסיף איזה הלכות. העושה מלאכה ביו"ט שלא לצורך אוכל נפש כגון בונה או אורג וכיוצא בהם עבר על לאו זה.¹⁷¹ הוצאה והעברה ותבערה מותר אפילו שלא

¹⁶⁷ ר"ס שם ה"ו אריח שם ט"י י"ב.

¹⁶⁸ שם סק"ח וע"י ט"ב ט"ק כ"ב.

¹⁶⁹ שערית שם ט"ק ו'.

¹⁷⁰ ר"ס שם פ"א ה"ז אריח ט"י תקכ"ד ט"א.

¹⁷¹ ר"ס פ"א מה' י"ט ה"ב.

לצורך אוכל נפש, ובלבד שיהיה צורך יו"ט עכו"פ.¹⁷² ואסור להוציא אש חדש,
שלא הותרה הבערה אלא באש מצוי ולחוסף עליו.¹⁷³

{מכבה} אין מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה ואין מסירין את השמן
ממנו, וכן אין מסירין את הפתילות הדולקות מן השמן, אגודה של עצים
שהדליקה ויש עצים שלא אחז בהם האור עדיין שרי להסירם, ואותם
שאחזת בהם האור אסור.¹⁷⁴ ואסור להוריד הגאז ביו"ט מפני שהוא
מכבה,¹⁷⁵ אבל מותר להעלותו שידליק יותר, ואם אי אפשר לו לבשל
שהתבשיל ישרף מחמת גודל האש מותר להוריד קצת הגאז זכהאי גוונא
צורך אוכל נפש הוא.¹⁷⁶ ואסור להדליק או לכבות החשמל (עלעקטרי) ביו"ט,
וצריך להזהיר בבתיים שיש להם תנורי חשמל לבשל ולאפות שצריך
להדליקם קודם יו"ט או ע"י עכו"ם, ודע דהתנורים הללו אסור אף לשנותן
גם למעלה כי ע"י מדליק מחדש ואין זה רק כמוסף בעצים או גאז (ני"ל).¹⁷⁷
אין גוזזין הירק תלוש במספרים שלו, אבל מתקנין אותם.¹⁷⁸

{הפרשת חלה ביו"ט} ואין מפרישין חלה ביו"ט מעיסה שנילושה מעיו"ט,
ואם שכח ולא הפריש, בכל השנה עושה עיסה ביום טוב שיעור חלה ומצרפן
בכלי עם אותה שנילושה בעיו"ט ומפריש מהעיסה שנילושה ביו"ט, ואם אין
לו עיסה שנילושה ביו"ט אוכל והולך ומשייר קצת ממנה להפריש, ומשייר
מפת אחד לכולם כיוון שנילושו יחד.¹⁷⁹ ובמצה בפסח שכל אחת לישתה
לבדה, צריך שיוך מכל אחת ואחת ומצרפן לאחר יו"ט בכלי ומפריש מאחת
על כולן,¹⁸⁰ וי"א¹⁸¹ שטוב שיפריש מכל אחד ואחד, דלא מהני צירוף כלי למה
שכבר נאכל, ולפי"ז צריך שיהיה שיעור חלה בכל מצה כשהיתה שלמה וזה
אינו מצוי בזמנינו. ואם לא נתחייבו בחלה קודם יו"ט כגון שלא צרפם בכלי,
אף שנאפו קודם יו"ט, מותר להפריש חלה ביו"ט כיוון דביו"ט נתחייבו בחלה
הוי כעיסה שנילושה ביו"ט שמפרישין ממנה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן
בזכרים ונקבות.

¹⁷² ע"י ר"ם שם הי"ד אר"ח ט"י תקי"ח ט"א ובט"ז סק"א ומג"א בראש הסימן.

¹⁷³ ר"ם שם פ"ד היא אר"ח ט"י תקי"ב ט"א.

¹⁷⁴ ר"ם שם הי"ג אר"ח שם ט"ב תקי"ד ט"ב.

¹⁷⁵ ע"י שורת משנה הלכות ח"י ט"י קנ"ד וטה"ת ח"א ט"י תי"ט.

¹⁷⁶ אר"ח ט"י תקי"ד ט"א בהגה, וע"י שורת משנה הלכות ח"ז ט"י ע"ה.

¹⁷⁷ ע"י שורת משנה הלכות טה"ת ח"א ט"י תכ"א.

¹⁷⁸ ר"ם שם פ"ג הי"ז אר"ח ט"י תקי"ט ט"ו ד'.

¹⁷⁹ ר"ם שם הי"ח ט"י אר"ח ט"י תקי"ו ט"ג בהגה.

¹⁸⁰ פרי"ח ט"י תצ"ז.

¹⁸¹ סק"ח טובא ביד אפרים שם ט"י תקי"ו.

שו' לספור ספירת העומר (מ"ע קט"ו)

צוה הקב"ה לספור מ"ט יום, ימים ושבעות, מיום הבאת העומר שהוא ט"ו בניסן, שנאמר (ויקרא כ"ג ט"ו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום.

משרשי המצוה לזכרון מנין הימים שמנו אבותינו בצאתם ממצרים, להראות בזה אשר מדי יעבור יום יום המה קרובים יותר אל מתן תורתנו הקדושה, שהוא עקרון של ישראל ובשבילה נגאלו ממצרים ועלו לכל הגדולה, ונתרחקו יותר מטומאת גלולי מצרים. וכמו שנצטוו הזב והזבה לספור ד' נקיים לטהרת גופם, כן לטהרת הנפש נצטוו ד' פעמים ד'. ועל זה באה המנהג קדמונינו לומר אחר הספירה המזמור אלקים יחננו וגו', כי יש בו ד' פסוקים כנגד השבעות, ומ"ט תיבות כנגד הימים (כעקדה שער ס"ז). ועד"ה רמז גדול יש כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה, שבוע לעשר שנים, והימים ימי חיינו ספורים הם, ומצוה לממני יומי ומצוה לממני שבעות, שלא יעבור ממנו יום בלי תקון הראוי לו, וכל שכן שבוע ע"ד ואברהם זקן בא בימים, כדי לטהרנו ולקדשנו ולתקן כל הימים עד שנשיב הנשמה טהורה לקדושה העליונה.

מנחות פ"ו. ר"ם פ"ז מתמידין. טה"ט מ"ע קט"א. סמ"ג עשין ר'. סמ"ק ט" קט"ה. יראים טצ' קי"ז. ארוח ט" תפ"ט.

משנה הלכות

שו' {המצוה לכתחלה} בליל שני של פסח אחר תפלת ערבית מתחילין לספור אחר הסדר, ואין לנהוג כן רק הבא בסוד ה', ועל כל אדם לספור בצבור ושכרו מכופל. ומצוה על כל אחד לספור לעצמו וצריך לספור מעומד ולברך תחלה, ומצוה לממני יומי ושבעות.¹⁸²

{בשכת} שכח לספור ותחלת הלילה סופר והולך כל הלילה, ואם לא נזכר עד הבקר סופר אותו היום בלי ברכה ביום ושאר כל הלילות סופר עם הברכה, שכח לגמרי ולא בירך באחד מהימים לא בלילה ולא ביום סופר בשאר ימים בלי ברכה,¹⁸³ ונכון לשמוע הברכה מן חזן הכנסת ולכוין לצאת בה כיון דמתלוקת הפוסקים הוא אם צריך לברך.

{כמה ספיקות} עוד נחלקו הפוסקים¹⁸⁴ ספירה בזמן הזה דאורייתא הוא או דרבנן. ולכתחלה אין לספור קדם צאת הכוכבים, ובדיעבד שמתפלל עם

¹⁸² ר"ם ה"ל תמידין ומוספין פ"ז הכ"ב כ"ג כ"ד ארוח ט" תפ"ט ס"א.

¹⁸³ ארוח שם ט"ז ח' וע"ש בבאה"ט סק"כ.

¹⁸⁴ ר"ן סוף פסחים ר"ט שם הכ"ד.

הציבור יש לסמוך אדעת המקילין דהוה דרבנן ולברך בין השמשות, ¹⁸⁵ ונכון לחזור ולומר הספירה בלי ברכה כשכבר דאי לילה. אנשי מעשה נהגו לספור ולחזור ולספור עד עשרה פעמים בכל יום בלי ברכה. ¹⁸⁶ ונסתפקו האחרונים ¹⁸⁷ כשכתב יום הספירה אי יצא בזה בלי דבור.

{פרטי דינים} ואסור לומר לחבירו בזמן הספירה היום כך בספירה קודם ספיר, ולא יוכל עוד לספור ולברך. ¹⁸⁸ טעו ביום המעון וברכו מבעוד יום חוזרים לספור משתחשך עם הברכה. ¹⁸⁹ נשים פטורות מספירת העומר ¹⁹⁰ קטן שנתגדל באמצע הספירה משלים בברכה אם ספר בקטנותו. ¹⁹¹ ועיין בראשונים ¹⁹²

{קושיות המפרשים} מה שתירצו למה שמברכין על ספירת העומר ולא מברכין על ספירת זבה זי נקיים. ואין סופרים ספיקא דיומא בספירה, והאחרונים האריכו בטעמו ¹⁹³ ולענייד עוד משום דממילא עד שבעות יתודע הדבר אפילו בזמן שהשלוחין יוצאים מתי הי פסח, ולא יוכלו לספור כל זמן הספירה בספיקא דיומא, לא תקנו כן והבן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים.

(שג) שלא לאכול חדש (ל"ת קפ"ט)

הזהיר הקב"ה שלא לאכול לחם מתבואה חדשה קודם שיושלם יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא כ"ג י"ד) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה.

משרשי המצוה כדי לחלוק כבוד להשי"ת שציונו שלא לאכול חדש קודם שנקריב העומר, כדי שלא יהא פתחון פה למדת הדין לחלוק אם יקדים האדם ליהנות מתבואה חדשה קודם שתטול הוא. ולפי שעיקר מחייתן של הבריות הוא בתבואות נאסר לנו ליהנות קודם שנקריב קרבן להתיר התבואה, דומה למה שארז"ל כל הנהנה מעולם הזה בלא ברכה מעל. גם

¹⁸⁵ א"ר שם ט"ב ובבא"ה שם ט"ק י"ב.

¹⁸⁶ עיי' תשרי מדאה יחזקאל ט" ק"ד ודרכי חיים ושלום סי' תשכ"ו.

¹⁸⁷ עיי' שע"ת א"ר שם ט"ק י"ו.

¹⁸⁸ א"ר שם ט"ד.

¹⁸⁹ שם ט"ב.

¹⁹⁰ ר"ם שם הכ"ד ט"ג א' שם ט"ק א'.

¹⁹¹ עיי' מנ"ח ועי' שע"ת א"ר שם ט"ק ו' עיי' שרית טסנה הלכות ח"ג סי' ר"ל.

¹⁹² עיי' תוס' כתובות דף ע"ב ע"א ד"ה וספרה ובתשרי ודב"ז סי' כ"ז.

¹⁹³ עיי' הפלאה כתובות שם.

כדי לקבוע בנפשינו שאין התבואה בכח השור, ולא תאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, אלא הכל מאתו ית"ש וכל העולם כולו שלו הוא, כד"א ואתה מחיה את כולם. ומתוך זה נקבע בנפשינו מדות טובות ושלא נהיה כפוי טובו ית"ש.

סוף ערלה קדושין ל"ט מנחות ע', ר"ט פ"י מט"א, סה"ט ל"ת קפ"ט ק"צ קצ"א, סמ"ג לאוין קמ"ב-מ"ג-מ"ד, ר"ף פ' עב"י פטחים, סמ"ק ר"ז, יראים קמ"ט, יר"ד ט"י רצ"ג רצ"ו.

משנה הלכות

שג) {האיסור וזמנו} איסור חדש נוהג בחמשת המינין, חטה ושעורה וכוסמת ושכולת שועל ושיפון. תבואה חדשה בזמן המקדש הקרבת העומר מתירה לאכול, ובירושלים מותרין מיד, ובמקומות הרחוקים מותרים לאכול מחצות היום ואילך, כי אין ב"ד משהין מליקרב עד לאחר חצות. ובזמן הזה שאין עומר, עצם היום מתיר במקום העומר וכל היום כלו אסור, ובחז"ל שעושים שני ימים טובים של גליות אסור בכל יום שבעה עשר עד לערב.¹⁹⁴

{השרשה} וכל תבואה שנשרשה קודם לעומר העומר מתירה,¹⁹⁵ ואם נשרשה בין קצירת העומר והבאת העומר מחלוקת בגמ'.¹⁹⁶ תבואה שלא השרשה קודם ט"ז בניסן אסורה לאכול עד שיבא עומר הבא.¹⁹⁷ שיעור השרשה היא ג' ימים, כלומר שאם זרע ג' ימים קודם זמן העומר ודאי שנשרשה התבואה ומותרת בשנה זו (תה"ד ועיין ש"ד).¹⁹⁸ והאחרונים¹⁹⁹ הקשו הרבה לדברי התה"ד, אבל אחרים ישבו דבריו עיין בפתי"ש²⁰⁰ ועוד אחרונים.

{בחז"ל} ונתלקו הפוסקים אי איסור חדש נוהג בחוץ לארץ, וגדולי הראשונים כהר"ף והרמב"ם והסמ"ג וסמ"ק והחינוך ועוד ס"ל דנהג בחז"ל, ויש גדולי השיטות דאינו נוהג, ועיין ב"ח מה שהאריך בזה והט"ז²⁰¹ והש"ך²⁰² וחפשו אחר טעמים מה שנהגו רובא דעלמא לאכול חדש בחז"ל, ונכון לאסור.

{ספק חדש} ומ"מ אפילו להאוסרים, מספק אין לנו לאסור כי רוב תבואות נזרעות ונשרשות קודם העומר ואזלינן בתר רובא, אם לא דידעינן שבדאי נזרעו אחר העומר. נתערב בהיתר דעת המרדכי פ"ק דביצה דבטל ככל איסורין ולא הוה דבר שיש לו מתירין, והפרי"ח יו"ד ס"י ק"יב הקשה עליו

¹⁹⁴ ר"ט פ"י מה' מאכלות אסורות ה"ב יר"ד ט"י רצ"ג ס"א.

¹⁹⁵ ר"ט שם ה"ד.

¹⁹⁶ מנחות דף ע' ע"ב.

¹⁹⁷ ר"ט שם ה"ד יר"ד שם ס"ג.

¹⁹⁸ סק"ב.

¹⁹⁹ ע"י נקה"כ דגול סרבבה וחידושי רעק"א שם.

²⁰⁰ ס"ק ה' בשם חת"ס ס"י ק' רפ"ד רפ"ו.

²⁰¹ שם סק"ד.

²⁰² ס"ק ר'.

מגמי מפורשת, ועיין שו"ת בית שערים יו"ד סי' קמ"א דבר נפלא לישיב דברי המרדכי בזמן העומר חדש היה דבשיל"מ ובזמן הזה אינו, ואם תזכה תבין דבריו הקדושים ע"ש.²⁰³ ונוהג בכל זמן בזכרים ונקבות בארץ ישראל, ובחז"ל מחלוקת הפוסקים עדי יבא מורה וגואל צדק ויעשה שלום.

דש) שלא לאכול קלי (ל"ת ק"צ)

זהויר הקב"ה שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם שיושלם יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא כ"ג י"ד) וקלי לא תאכל עד עצם היום הזה.

משרשי המצוה מה שנתבאר למעלה, ולפי שאין דבר מהולל ומרים לב בני האדם ומחטיאם כהשפעת רב טוב, כמאמר הכתוב וישמן ישורון ויבעט. לכן אבינו שבשמים כאב את בן ירצה שיעשו זאת הסדר לבלתי רום לבכם. כי טרם בא אל פיהם שום הנאה מתנובת השדה, וטרם יטעמו מאומה מלחם וקלי, יביאו מראשית קציר, כל עם בני ישראל עומר ראשית קצירם אל הכהן. ולפי שאמרה תורה כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם נחלה, אל יעלה על רוחכם להרהר ולומר לנו נתנה הארץ למורשה מאבותינו ולנו היא ולבנינו לעולם, כי אשר אני נותן לכם כדכתיב לשון הוה, כלומר תמיד אני נותן אותה ולא נגמרה המתנה בפעם אחת, ואמרה תורה וקצרתם את קצירה, ולא אמר קצירכם אלא קצירה של הארץ, כי ברכה היא ומברכתה תבורכו, ולכן הכירו כי הכל ממנו. ושלא נאמר כיון דאין דרך לאכול כן אלא דבר מיעוט לא אסרה התורה, ולכן אמרה תורה וקלי לא תאכל. טראה מקומות עיין מצוה קדומת.

משנה הלכות

דש) (גדר איסור קלי) האוכל תבואה חדשה אף על פי שלא עשה ממנה פת, ולא טחנה ולא רקדה ברחיים, אלא שקלה החטים או השעורים באור בדרך ארעי ואכל מהן כזית לוקה, ופירוש קלי שלקח חטים או שעורים שלא נתבשלו כל צרכן ושורפן קצת על האש.²⁰⁴

{כללים} אכל פחות מכזית אינו לוקה ואסור מן התורה ככל חצי שיעור.²⁰⁵ ואמרו ז"ל²⁰⁶ קלי לא היה צריך לאומרו אבל הזכירו הכתוב לחלק, מתחייב

²⁰³ ועי' גם שרית משנה הלכות ח"ה סי' ר"ו ח"ו סי' צ"ג שה"ת ח"ב שסי' רכ"ה.

²⁰⁴ ר"ם פ"י מה' מאכלות אסורות ה"ג חינוך.

²⁰⁵ עי' מניח מצוה ש"ג.

²⁰⁶ כריתות דף ה' ע"א.

על קלי בפני עצמו ועל לחם וכרמל בפני עצמו. ודעת הרמב"ן ז"ל²⁰⁷ שאין למנות הג' לאוין אלו של חדש וקלי וכרמל רק ללאו אחד כיון דאיסור אחד הם, אף דיש מלקות לכל אחד ואחד אין להשגיח בחילוק מלקיות. ודעת הבי"ח ז"ל²⁰⁸ דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם ונחלקו עליו האחרונים ז"ל, עיין ט"ז²⁰⁹ ושי"ד.²¹⁰

{פרטי דינים} שבולת שתביאה שליש קודם העומר ועקרה אחר העומר וחזר ושתלה והוסיפה, התוספת אוסר העיקר שהותר לראשונה.²¹¹ מקומות שעושים שכר משעורים חדשים אין לשתות, והאחרונים דחקו ליישב המנהג שנהגו לשתות עיין ט"ז²¹² ובאר היטיב,²¹³ ונכון להחמיר. עיסה שנלחשה בשמרים של חדש יש להקל אפילו להמחמירים במסקה של חדש (משכנות יעקב סי' ס"ה). ונוהג בזכרים ונקבות בכל זמן בארץ ישראל ובחז"ל מחלוקת.

שה) שלא לאכול כרמל (ל"ת קצ"א)

הזהיר הקב"ה שלא לאכול כרמל מן החדש קודם שיושלם יום ט"ז בניסן, שנאמר (ויקרא כ"ג י"ד) וכרמל לא תאכלו וגו'.

משרשי המצוה מה שנתבאר בקודמת. והמקדים לאכול מתבואה חדשה קודם הקרבת העומר נקרא נרגן, שמראה בעצמו שאינו רוצה ליהנות משלחן גבוה, רק מכחות הטומאה, וסופו לבא לידי חסרון ככר לחם מדה כנגד מדה. ורמז נפלא יש שלא תחרוש ותחשוב שום הרהור על הקדמת העולם, אלא תדוש מחודש הוא מיוצר כל יתברך, ואין לך בו אלא חדושו. ולכן מנתה התורה אכילת חדש עד התחלת זמן ספירתן החמשים, להשרישך אמונה חזקה שלא חדש יוצר כל עולמו אלא כשביל התורה שעתידין ישראל לקבל לסוף החמשים, ולפיכך החדש קשור עמו. ועד"ה עוד שעד ביאת המשיח אסור לחדש דברים חדשים בתורה, זה חדש אסור מן התורה עד עצם היום הזה (רמ"ס).

טורא תקומות תמצא במצוה שי"ג.

²⁰⁷ ספר המצות שורש ט'.

²⁰⁸ י"ד ט"ז וצ"ג.

²⁰⁹ ס"ק ד'.

²¹⁰ שם סק"ו.

²¹¹ ד"ם שם ה"ה י"ד שם ס"ה.

²¹² י"ד שם סק"ד.

²¹³ ט"ק ה'.

משנה הלכות

שה) {גדר האיסור} האוכל תבואה קלויה בשבלים קודם שהקריב העומר בעדים ובהתראה לוקה, וזה הנקרא כרמל,²¹⁴ ושיעורו בכזית.²¹⁵ ובגמ'²¹⁶ אולי יתחייב על קלי בפני עצמו אחר שהוא מיותר, ויהיה מתחייב על לחם וכרמל מלקות א', ומשני למאי הלכתא כתביה רחמנא לקלי באמצע לומר לחם כקלי וכרמל כקלי וחייב על כל אחת ואחת.

{פרטי דינים} תבואה שהשרישה אחר העומר וקצרה וזרע מן החטים בקרקע, ואחר כך קרב העומר הבא ועדיין החטים בקרקע, הרי אלו ספק אם התירן העומר כאלו היו מונחין בכד, או לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע, לפיכך אם קלט מהם ואכל אינו לוקה ומכין אותו מכות מרדות, רמב"ם,²¹⁷ והראב"ד חולק. גחין ואכל תבואה מן המחובר אינו חייב דבטלה דעתו אצל כל אדם, והוי"ל אוכל שלא כדרך אכילתו.²¹⁸

{צירוף איסורים} ומני"ח כאן²¹⁹ מסתפק באכל לחם אפוי חצי זית וקלי חצי זית אם מצטרפין למלקות כיון שהם מבי שמות וכל שהוא משם אחר אינו מצטרף, כמבואר בר"מ פ"ד ממ"א,²²⁰ ולפעני"ד לפשוט מלשון חז"ל²²¹ אולי יתחייב על קלי בפני עצמו ועל לחם וכרמל מלקות א', למאי הלכתא כתביה רחמנא קלי באמצע לומר לחם כקלי וכרמל כקלי, והנראה אי לאו קלי באמצע הוי"א דיתחייב אתרווייהו קלי וכרמל מלקות אחד, וקלי להוסיף בא לחייב על כל אחד ואחד אבל לא לגרוע ומצטרפין ודאי דו"ק. ועיין עוד תוס' שבת מ"ט ע"ב ד"ה אסורין ומצטרפין למלקות, ושו"ת בית שערם למו"ז וי"ד סי' קנ"ז אות ד' ונוהג בכל שאר דיניה כדן חדש.

(לד) ובו תדבק (מ"ע קפ"ד)

צוה הקב"ה להתחבר ולדבק ולהתיחד עם חכמי התורה האמיתיים שנאמר (דברים י" כ) ובו תדבק.

משרשי המצוה כדי שעל ידן נדבק ביוצר כל ית"ש. ולפי שדרכו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר מידועיו וחבריו ונוהג במנהג אנשי

²¹⁴ר"מ פ"י מה' מאכלות אסורות ה"ג חינוך.

²¹⁵חינוך ט' ד"ש.

²¹⁶כריתות דף ה' ע"א.

²¹⁷שם ה"ה.

²¹⁸מנ"ח מצוה ש"ג ע"פ ש"ס מנחות ע" ע"א.

²¹⁹מצוה ש"ג.

²²⁰ה"ט"ז.

²²¹כריתות ה' ע"א.

מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם הטובים, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמוד ממעשיהם הרעים. הוא שאמר שלמה המלך ע"ה הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו' (רמכ"ס). וכמו שהמלכים ובניהם יחזיקו להם לעולם רפא מומחה בחברתם והולכים אצלם בכל פעם להודיע להם היאך להתנהג לטובת בריאותם, וכל אשר יאמר להם יעשהו ולפעמים אפילו בלי להגיד טעם הדבר או שלא מצאו בספרי הרופאים או שאינו רוצה להגיד משום טעם כמו שיש לו, כך ישראל בני מלכים הם צריכין להתדבק ברופאי נפש חכמי האמת וללמוד מהם דרכי ה' וחיי נפש.

כתובות ק"ד, ר"ט פ"ו מדעות, טה"ט ט"ע ר', סמ"ג עש"ן ח', סמ"ק ט"ו ט"ה.

משנה הלכות

תלדו {גדר ומעלת דביקות בתי"ח} קיום המצוה. אמרו רז"ל²²² וכי אפשר להדבק בו והכתיב כי ה' אלקך אש אוכלה הוא, אלא הדבק בחכמים להנותם ולעשות להם פרקמטיא ולישא בת תי"ח, ולהשיא בתו לתי"ח, וכיוצא בו, ונמצא מתדבק בתורה שנקראת אש, ולפיכך צריך אדם שישתדל שישא בת תי"ח, וישיא בתו לתי"ח ולאכול ולשתות עם תי"ח, ולעשות פרקמטיא לתי"ח, והמתחבר בהם בכל מיני חבור עליו נאמר ולדבקה בו, ואמרו רז"ל²²³ והוה מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם, ואשריהם ליחדי סגולה בישראל שמקיימים מצוה זו בפרטיה וכלליה.²²⁴ ועוד דרשו בספרי ולדבקה בו, למוד דבריו שמתוך כך אתה מכיר ממי שאמר והיה העולם. והרמב"ן²²⁵ כתב שיהא זוכר השי"ת תמיד במחשבתו ולא יפרד עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו, ולבו לפני השי"ת והוא נעשה מעון לשכינה.

{שלא להתחבר לרשעים} ואסור להתחבר לרשעים, והמתחבר להם נעשה חנר לאיש משחית וגורם גיהנם לעצמו, ואפילו להסתכל בפניו של רשע אסור. וכתב הרמב"ם²²⁶ ואם היו המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגין בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיהם טובים מפני הגייסות, או מפני החולי, יש לבד יחדי שנאמר ישב בדד וידום, ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינת אלא אי"כ נתערב עמהם ונהג במנהגם הרע, יצא למערות ולחוחים ולמדברות ואל ינהג עצמו בדרך חטאים, כענין שנאמר מי יתננו במדבר מלון אורחים, עכ"ל. ונהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר ע"ז ואינו מתחבר עמהם לקבוע

²²² כתובות דף ק"א ע"ב.

²²³ אבות פ"א ט"ד.

²²⁴ ר"ט פ"ו טה"ל דעות ה"ב.

²²⁵ שה"ת דברים י"א כ"ב.

²²⁶ שם ה"א.

בלבו אתבתם ומשתדל בטובתם בזמן שיש ספוק בידו לעשות כן בטל מ"ע זו וענשו גדול מאד, כי הם קיום התורה ויסוד חזק לתשועת הנפשות.

א) לקרוא את ההלל

מצות עשה מדברי סופרים לקרוא את ההלל שמנה עשר יום בשנה ולגמור אותו, ובמקומות שעושים יו"ט ב' ימים גומרים אותו כ"א יום בשנה. ודעת רבינו בה"ג ודעימיה דהלל ומגילה מ"ע דאורייתא.

טעם תקנת המצוה אמרינן בגמ' פסחים דף (ק"ז) אמר רב יהודה אמר שמואל שיר שכתורה משה וישראל אמרוהו כשעה שעלו מן הים, והלל זה מי אמרו נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק, ועל כל צרה וצרה, שלא חבא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן, עוד שם ת"ר הלל זה מי אמרו ר"א אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים וכו', ר' יהודה אומר יהושע וישראל אמרוהו בשעה שעמדו להם מלכי כנען וכו', ר' אלעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו בשעה שעמד עליהם סיסרא וכו', ר' עקיבא אומר תנניא מישאל ועזריה אמרוהו בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע וכו', ר' יוסי הגלילי אומר מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהם המן הרשע, הם אמרו לא לנו ורח הקודש משיבה ואמרה להם למעני למעני אעשה, וחכמים אומרים נביאים שביניהם תקנו להם וכו', והעיקר שנתקן לאמרו על גאולתינו ועל פדות נפשינו בב"א.

ערכין י' תענית כ"ח פסחים ק"ז ר"מ פ"ג מחנוכה סה"מ שורש א' סמ"ג עשין דרבנו ט"י ה' א"ח ט"י תכ"ב תפ"ח ת"צ תרט"ז תרפ"ג סמ"ק ט"י קמ"ו סובר שהוא דאורייתא כדעת רבינו בה"ג.

משנה הלכות

א) קיום המצוה שמונה עשר יום בשנה יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן שמונת ימי חג הסוכות, ראשון של פסח, ויום עצרת, ומקומות שעושים יום טוב שני גומרים תשעה ימי חג, וחי ימי חנוכה ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת, סך הכל כ"א יום. ובירושלמי סוכה פ"ד גרסינן ב"יח יום ולילה אחת קורין את ההלל ומונה ליל פסח ויומו, ויש טהגין בליל פסח לאומרו בציבור לאחר תפילת ערבית לבד ממה שאומרים בהגדה ומנהג יפה הוא. אבל בראשי חדשים וכן בשאר הימים שקוראין אותו, קריאת ההלל מנהג ואינו מצוה ולפיכך קוראין אותו בדילוג. כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא הלל בכל יום הרי זה כמחרף ומגדף, והאומר תהלים בכל יום אין זה בכלל כי הוא דרך בקשה. אין מפסיקין בקריאתו ואפילו בימים שאין גומרין אותו שואל באמצע בשלום אדם שהוא צריך לנהוג בו כבוד ומשיב שלום לכל אדם, ובענין אחר לא יפסיק, ובימים שגומרין אותו דינו כבקריאת שמע

לענין הפסק. הלל קריאתו מעומד. יש מקומות שנהגו לכפול פסוקים מאודך
כי עניתני עד סוף ההלל כל דבר ב' פעמים ומקום שנהגו לכפול יכפול מקום
שנהגו שלא לכפול לא יכפול, הכל כמנהג. ימים שגומרין בהן את ההלל מברך
לפניו לקרוא את ההלל ולאחריו מלך מהולל בתשבחות. וימים שאין גומרין
בו את ההלל נחלקו בו הראשונים ז"ל אי מברכין ואנו בני אשכנז נמשכין
אחר פסק הרמ"א ז"ל ומברכין לעולם ומיהו טוב להדר לאומר בציבור
עכ"פ בימים שאין גומרין אותנו, ובני ספרד הנמשכין אחר הבי"י אין מברכין
עליו וכל אחד יחזיק מנהגו. ונהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

מצות הנוהגות בזמן הבית

(ה) מצות הקרבת קרבן פסח (מ"ע ד')

צוה הקב"ה את ישראל שיעשו קרבן פסח ביי"ד בניסן בין הערבים, שנאמר (שמות י"ב ו') ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. ולשון בין הערבים כתב הרמב"ן אותן שבין עריבת יום הוא בתחלת שבע, ועריבת לילה בתחילת הלילה.

משרשי מצוה זו להזכיר נסי ה' ולפרסם לבנינו אשר פסח הקב"ה על בתי בני ישראל כנגפם את מצרים ואת בתינו הציל ויזכרו לעולם הנסים שעשה לנו השי"ת ביצ"מ. גם כי מזל טלה בחדש ניסן בכחו הגדול (הבכור) לכן צוה לשחוט טלה ולאכול אותו ולהודיע שלא בכח המזל יצאנו משם אלא בגזירת ה'. גם כי היו המצרים עובדים אותו והודיע לשחוט אלהיהם לעיניהם וחפרו כל הבוטחים בו וככה יהיה אי"ה בגאולה העתידה, וישראל נמשלו לשה ויבא שה ויכפר על שה.

פסחים דף ט"ט, ר"ם הק"פ פ"א פ"י, סה"ט ט"ע נ"ה, סמ"ג עשין רכ"ג, ידאים ת"ה.

משנה הלכות

(ה) {אופן קיומו} קיום המצוה, שמתקבצים אנשים מישראל לחבורות, ולוקחין שה או עז תמים זכר בן שנה, ומוגין עליו עד כזית לכל אחד, ושוחטין אותו בעזרה, וצולין אותו, ולערב אוכלין אותו בין כולם, אחר מאכלם, שמצותו לאכול על השובע.²²⁷ נשחט אחר תמיד של בין הערבים וקטורת והטבת הנרות,²²⁸ בגי' כמות בעזרה ולא יפחות כת מל' בני אדם,²²⁹ ובחמישים בני אדם יכול לשחוט.²³⁰ שחטו על יחיד כשר,²³¹ שלא למנויו פסול.²³² הדם טעון שפיכה אחת במזרק כנגד היסוד,²³³ ומקטירין אימוריו,²³⁴ ואם לא

²²⁷ חינוך.

²²⁸ ר"ם פ"א סה' ק"פ ה"ד.

²²⁹ שם ה"ט.

²³⁰ שם ה"י.

²³¹ שם פ"ב ה"ב.

²³² שם ה"ה.

²³³ שם פ"א ה"ו.

²³⁴ שם.

הקטיר קיים המצות.²³⁵ והלויים אומרים הלל בעת הקרבנו,²³⁶ וטעון ביקור
 ד' ימים קודם שחיטה כתמיד.²³⁷ {שבת, טומאה, ומילה} דוחה את השבת,²³⁸ ואת הטומאה אם היו רוב קהל
 או הכהנים טמאים.²³⁹ יחיד טמא דחה לפסח שני.²⁴⁰ היה בדרך רחוקה
 פטור ממצוה זו.²⁴¹ מילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשוט הפסח.²⁴²

{אישים החייבים} נשים ועבדים בראשון חובה,²⁴³ קטנים אי מחויבים
 מדאורייתא דכתיב שה לבית אבות מחלוקת הפוסקים.²⁴⁴ קטן שאכל
 בראשון ונתגדל בין ראשון לשני פטור מפ"ש.²⁴⁵

{חיובו} ונוהג בזמן הבית בארץ ובחו"ל (ובחו"ל יש חולקין)²⁴⁶ ועבר ולא עשה
 פסח בזדון וגם לא עשה השני אפילו בשוגג חייב כרת.²⁴⁷ ואין בכל עשה
 שבתורה חייב כרת אלא זו ומילה. ובשוגג אינו מביא קרבן חטאת והוא מג
 חטאות שבזדון כרת ואין בשגגתן חטאת זו ומגדף ומילה.²⁴⁸

ו) מצות אכילת הפסח (מ"ע ה')

צוה הקב"ה לאכול בשר הפסח כליל ט"ו בניסן, שנאמר (שמות י"ב ח')
 ואכלו את הבשר כלילה הזה עלי אש. ונוהג בזכרים ונקבות בזמן הבית.

משרשי המצוה לאכול את הבשר כלילה הזה עלי אש שריחו נודף לפרסם
 ביטול תועבת מצרים שנזכח לעיניהם ונאכלים, ופסילי אלהיהן תשרפון
 באש, ושפלות השר שלהם שהוא הראשון משבעים שרים, ובשחיטת וצליית
 ואכילת הטלה להכניע מערכת שלהם שהוא טלה, ונעשה משפט באלהיהם,
 ולהודיע כי ה' הוא אלקים אין עוד מלבדו, וכזה נתבטלו מחשבות זרות

²³⁵ שם ה"ז.

²³⁶ שם ה"א.

²³⁷ מניח אות א' ע"פ פסחים צ"ו ע"א

²³⁸ ר"ם שם פ"א הסי' וי"ח.

²³⁹ ר"ם שם פ"ז ה"א.

²⁴⁰ ר"ם שם פ"ה ה"א

²⁴¹ ר"ם שם.

²⁴² שם ה"ה.

²⁴³ ר"ם שם פ"א ה"א ומניח אות ז.

²⁴⁴ ע"י ר"ם שם פ"ב ה"ד וכ"ם שם וע"י מניח אות ב'.

²⁴⁵ ר"ם שם פ"ה ה"ז.

²⁴⁶ תוס' פסחים דף ג' ע"ב ד"ה מאליה וע"י צ"ח שם ומניח.

²⁴⁷ ר"ם שם פ"ה ה"א וב'.

²⁴⁸ ר"ם שם פ"א ה"ב, חינוך.

(הרמב"ם במורה והרמב"ן וכח"י). ובזהר ועצם לא תשברו בו אתם לא תשברו בו אבל כלבים ישברו בו שהיו ישראל מניחין העצמות חורקין אותן בשוקים, והיו באים עכו"ם ולקחו העצמות והטמינום בארץ כ"כ שא"א לכלבים ליטלם משם, וזהו ביטול עכו"ם ממש ע"י עכו"ם, כי אין ישראל מבטל עכו"ם של עכו"ם ואין לך ביטול גדול מזה, ובזה נתעלה האמונה על הכל.

פסחים ט' ע"ו ק"כ מגילה כ"א זבחים נ"ז, ר"ם הק"פ פ"ח, סה"ם ט"ע נ"ו, סמ"ג עשין דכ"ה, יד"א"ם ת"ח.

משנה הלכות

ו) {דרך האכילה} מצותו לאכול בליל ט"ו²⁴⁹ ובחבורה²⁵⁰ על השבע,²⁵¹ ושיהיה צלי אש,²⁵² ואם רבו האוכלים מביאים קרבן אחר ושוחטין אותו בעי"פ והוא נקרא שלמי חגיגה,²⁵³ ואוכל ממנו תחילה.²⁵⁴ אכל כזית יצא ידי חובתו.²⁵⁵ וטעון הלל באכילתו.²⁵⁶ מצותו לאכול על מצות ומרורים,²⁵⁷ ואם אין לו אינו מעכב.²⁵⁸

{שלא כדרך אכילה} אכל שלא כדרך אכילתן ספק אי יצא (עיין מ"י"מ פ"ה מיסה"ת).²⁵⁹ אכלו אכילה גסה אם קץ במזונו לא יצא, ואם לאו יצא. עיין בנזיר כ"ג ותוס' יבמות מ' ע"א ובאחרונים.²⁶⁰ כרכו בסיב או עירב בו דבר מר לא יצא.²⁶¹ אכלו חי לא יצא ועובר בעשה.²⁶²

{זמנו} זמן אכילתו עד חצות לתוס'²⁶³ מדאורייתא, ולהרמב"ם²⁶⁴ מדרבנן, ומדאורייתא עד עלות השחר להרמב"ם ודעימיה.²⁶⁵ נרדמו בשינה כל

²⁴⁹ ר"ם פ"ח סה" ק"פ ה"א.

²⁵⁰ ר"ם שם פ"ח ה"א.

²⁵¹ ר"ם שם פ"ח ה"ג.

²⁵² ר"ם שם ה"ד.

²⁵³ ר"ם שם ה"ג ופ"י הי"ב, פסחים ע" ע"א..

²⁵⁴ ר"ם שם פ"ח ה"ג והל' חטף פ"ח ה"ז.

²⁵⁵ תנ"ח ר"ם פ"ח סה"ל חטף ה"ס והל' ק"פ פ"ב ה"ז ופ"ח ה"ג.

²⁵⁶ ר"ם הל' ק"פ שם הס"ו ופ"י הס"ו.

²⁵⁷ ר"ם הל' חטף פ"ז הי"ב והל' ק"פ פ"ח ה"א.

²⁵⁸ ר"ם הל' ק"פ שם ה"ב.

²⁵⁹ תנ"ח.

²⁶⁰ תנ"ח.

²⁶¹ תנ"ח.

²⁶² ר"ם שם ה"ו.

²⁶³ פסחים דף ק"כ ע"ב ד"ה אסר רבא.

²⁶⁴ שם הס"ו.

²⁶⁵ ר"ם שם.

החבורה אפי בתחלת הלילה אין חוזרין ואוכלין אותו ופטורין מפסח שני.²⁶⁶
אין לו אלא חצי שיעור נחלקו האחרונים²⁶⁷ אי איכא מצות לאכלו.

{שאר פרטי דינים} אכל כזית בשר פסח עם כזית בשר חולין לא יצא, דרשות
מבטל מצוה.²⁶⁸ נשבע שלא לאכול פסח לוקה ואוכל, ובקונם שלא לאכול חל
הנדר.²⁶⁹

{מרור} ובמצוה זו נכלל גם אכילת מרור לדעת כמה ראשונים ואינה נמנית
למצוה בפני עצמה כי הוא חלק מן הפסח,²⁷⁰ ונאכל כל זמן שהפסח נאכל,
ונאכל חי. אכלו כבוש מבושל ושלוק לא יצא.²⁷¹ בלע מרור לא יצא דבעי טעם
מרירות בפיו. ושיעור אכילתו בכזית.²⁷²

{בדברי ההזוהר} וקציע בזהר הנ"ל שהיו זורקים העצמות שהרי נותר הם
ומתויב שרפה, עיין רמב"ם פ"י מק"פ.

ז) מצות דנא ומבושל (ל"ת ב')

זההיר הקב"ה שלא לאכול משבר הפסח נא ומבושל כי אם צלי אש,
שנאמר (שמות י"ב ט') אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים, ופי' נא
שהבשר התחיל בו מעשה האור ונצלה מעט, ולא ראוי עדיין לאכילת אדם,
נקרא נא. ונוהג בזמן הבית בזו"נ.

משרשי המצוה מה שנזכר בשחיטתו לזכור נסי יצ"מ. ומה שנצטוינו לאכול
צלי דוקא לפי שכך דרך בני מלכים ושרים לאכול בשר צלי שהוא מאכל
טוב ומוטעם, אבל שאר העם אינם יכולים לאכול מעט בשר שתשיג ידם כי
אם מבושל כדי למלא בטנם, ואנו שאוכלין הפסח לזכרון שיצאנו לחירות
להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך
חירות ושררות. מלבד שאכילת הצלי יורה על החיפזון שיצאו ממצרים ולא
יכלו לשהות כדי לבשלו בקדירה (ועיין מצוה ו').

²⁶⁶ ר"ם שם הל' חמץ ומצה פ"ח הי"ד והל' ק"פ שם (וסמ"כ שפסחים פ"ט, אף שלא
זכר בשום מקום, לכאורה דבר פשוט הוא שהרי בזמן שחיטה חזיקה ראיה היו
לאכול).

²⁶⁷ מ"ל פ"א סה' חו"ט ה"ז, סהר"ט אלגאזי דמ"א, סניח אות א'.

²⁶⁸ מניח אות א'.

²⁶⁹ שם אות ב' ר"ם הל' שבועות פ"ה הי"ד והל' נדרים פ"ג ה"ז.

²⁷⁰ ר"ם חר"ם פ"ז הי"ב.

²⁷¹ ר"ם שם הי"ג.

²⁷² שם אות ג'.

פסחים ט"א, ר"ם הק"פ פ"ח סנהדרין פ"ח, סה"ט ל"ת קנ"ה שורש ט' השגה להרמב"ן, סמ"ג לארין שני"א, ידאים ת"ז.

משנה הלכות

ז{אופן צליית הקרבן} קיום המצוה, צולין אותו מקולס פי ראשו על כרעיו ועל קרבו, בשפוד של רמון שאינו מוציא מים²⁷³ ואם אינו מקולס לא נפסל.²⁷⁴ ומותר למולחו מקודם לדעת תוסי,²⁷⁵ ועיין בצ"ח ר"ש כיצד צולין.²⁷⁶ מוציאין גיד הנשה לפני צלייתו לדעת הראב"ד²⁷⁷ ולהרמב"ם²⁷⁸ צולין אותו בו.

{בישול הפוסל} צלאו ואח"כ בשלו פסול ועובר עליו, בשלו ואח"כ צלאו פסול ועובר עליו.²⁷⁹ בשלו בחמי טבריה אינו חייב משום בישול ועובר על עשה דצלי אש, צלאו אח"כ פסול.²⁸⁰ צלאו שלא על האש פסול, ועובר עליו.²⁸¹ צלי קדר הוה כמבושל.²⁸² בשלו במים או במי פירות או בכל משקה פסול שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל.²⁸³ בשלו כמאכל בן דרוסאי מקרי מבושל כמו לענין בשול שבת, פחות מכאן נקרא חי, ואסור לצלאו עוד אף שלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי מפני הלחלוחית שנתבשל בו, עיין כו"פ סי' צ"ב בשם מוהר"י לאנדסופר והרא"ש.²⁸⁴ אכלו נא ומבושל מבע"י פטור.²⁸⁵

{אכלו חי אי עובר} ולעיל כתבתי אכלו חי עובר בעשה, ובאמת לא ברור לי הא מילתא דהרי אמרו דבשר חי הוה שלא כדרך אכילתו, עיין תוסי פסחים כ"ד ובגמ' ביצה כ"ד יכול לאכול כזית חי, ובטשי"ע או"ח סי' שמי"ח סעיף ל"א וירושלמי עירובין פ"ג ה"א וק"י פי מפנין ובשו"ת מוהר"א סי' קכ"ז וק"כ וישו"ע או"ח סי' תרמ"ב וכ"ס או"ח סי' קי"א ובחדושי²⁸⁶ הארכת, וצ"ע. ועובר ואוכל נא ומבושל אפילו שניהם כאחת אינו לוקה אלא אחת לדעת הרמב"ם.²⁸⁷ והרמב"ן²⁸⁸ והסמ"ג מנו אותן לשני לאוין נא, ומבושל, ולוקין

²⁷³ ר"ם פ"ח מה' קרבן פסח ה"י.

²⁷⁴ תוסי פסחים דף ע"ד ע"א ד"ה נחתך, וע"י סנ"ח.

²⁷⁵ שם ד"ה כבולעו.

²⁷⁶ ברש"י ד"ה שריא, ובע"ב ד"ה האי סוליייתא.

²⁷⁷ פ"י מה' ק"פ ה"א.

²⁷⁸ שם.

²⁷⁹ ר"ם שם פ"ח ה"ח.

²⁸⁰ שם ה"י וסנ"ח.

²⁸¹ סנ"ח.

²⁸² ר"ם שם ה"ח.

²⁸³ ר"ם שם ה"ז.

²⁸⁴ סנ"ח.

²⁸⁵ ר"ם שם ה"ד.

²⁸⁶ פסחים עמ' שגא.

²⁸⁷ סה"ט שורש ט.

²⁸⁸ שם.

על כל אחד ואחד, וראייתם כיון דכתיב לא תאכלו כי אם צלי אש נא ומבושל
למה לי ש"מ ללקות על כל אחד ואחד מן הפרטים.²⁸⁹

ח) שלא להותיר מהפסח (ל"ת ג')

הזהיר הקב"ה שלא להותיר כלום מבשר הפסח למחרתו שהוא יום ט"ו
בניסן, שנאמר (שמות י"ב י') לא תותירו ממנו עד בקר. ונוהג בזמן הבית
בזו"נ.

משרשי המצוה מ"ש בשחיטתו לזכור ניסי מצרים, ונצטוינו שלא להותיר
כדרך המלכים ושרים שאין צורך להותיר מן התבשילין מיום אל יום, ואם
יותר ישרף כדרך מלכי אדמה וכ"ז לזכור ולקבוע בלב שבאותו זמן גאלנו
השי"ת מעבדות ונעשינו בני חורין וחינו למלוכה ולגדולה. גם רמז האומר
מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה, כמספק בשם יתעלה אם יתן לו מחר
מה לאכול (ת"ה). ורמז שלא להניח המצות לעשותם לעוה"ב, והנותר שלא
יקיים המצות באש של גיהנם ישרפו (ש"ב). גם לדעת ולזכרון שלא נותרה
שום נשמה לבכורי מצרים עד בקר, וכולם מתו כשהכה בכור העלין בחצי
הלילה, לכך לא תותירו מן הבכור (הפסח) הצלי עד הבקר.
וכילתא כ"א, ר"ם הק"פ פ"י, טה"ם ל"ת ק"ז. סמיג לאוין שני"ה, יראים ת"ג.

משנה הלכות

ח) {על איזה חלקים מן הקרבן עובר} העובר והותיר כזית בשר הראוי
לאכילה עובר על לאו זה²⁹⁰ ולדעת קצת פוסקים (עיין יראים מצוה תמ"ג)
עובר על ב' לאוין.²⁹¹ אבל בעצמות וקרניים וגידין וטלפיים שא"ר לאכילה
אינו עובר בלאו זה.²⁹² ושמנו של גיד ושאר דברים האסורין דרבנן אינו עובר
עליו דאנטס הוא עי"פ גזירת חז"ל.²⁹³ ודעת הרמב"ם²⁹⁴ דפסח נצלה עם גח"י
ואח"כ נוטלו, והראב"ד כתב בחיי ראשי אין איסור גדול מזה, ואם אזכה
ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו. ואפשר בהא פליגי,
דלהרמב"ם אין לעשות שמנו נותר ולהראב"ד לא חייש, ודו"ק ועיין מני"ח.

²⁸⁹ חינוך.

²⁹⁰ ר"ם פ"י טה" ק"פ הי"א, ועי' סני"ח.

²⁹¹ עי' סני"ח אות ג'.

²⁹² ר"ם שם.

²⁹³ שם אות א'.

²⁹⁴ שם.

{בני חבורה} כל בני החבורה עוברים על לאו זה,²⁹⁵ יצאו מקצתם והניחו השאר אוכלים, אפשר דלא חל על היוצאים כיון דהניחו אתרים, כי"מ בשם הרי"י קורקוס.²⁹⁶

{אי לוקין}. ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה, ועוד שניתק לעשה, שנאמר והותר ממנו עד בקר באש תשרפו.²⁹⁷

ג) שלא להאכיל פסח למומר (ל"ת ו')

הזהיר הקב"ה שלא נאכיל מן הפסח לישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, שנאמר (שמות י"ב מ"ג) כל בן נכר לא יאכל בו, ובא הפ"י עליו בן ישראל שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, ולדעת כמה פוסקים לאו זה כולל גם שלא נאכיל לעכו"ם מק"פ. ונוהגת בזמן הבית בזו"נ.

משרשי המצוה כמ"ש בשחיטת הפסח לזכור יציאת מצרים, ועל כן ראוי שלא יאכל בו משומד מאחר שאנו עושין אותו ולזכרון שבאנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בברית והאמונה, אינו ראוי שנאכיל ממנו למי שהוא היפך מזה שיצא מן הכלל וכפר באמונה, ועל כיוצא בזה נאמר בגמ' לפעמים סברא הוא ולמה ראה אחרת. וגם כי אינו כולל מה שחם יוצר כל ית' על בני ישראל ולא נתן המשחית לבא אל בתיהם לנגוף ופסח על בתי בני ישראל, אבל בבית הנכרי עבר ה' לנגוף ואלו היה שם לא היה נגאל, דמתו בשלשת ימי אפילה, ולכן ובטן רשעים תחסר וכל בן נכר לא יאכל בו.

פסחים צ"ו יבמות ע' ע"א ר"מ הק"פ פ"ט סה"ט לאוין קכ"ז קכ"ח ס"ג לאוין שניג שניד ידאים ת"א.

משנה הלכות

ג) {גדר בן נכר} לדעת רש"י²⁹⁸ אפילו מומר לאחד בשאר עבירות שבתורה, ולדעת הרמב"ם²⁹⁹ והחינוך כתרגום אונקלוס דדוקא מומר לע"ז. ועיין בפוסקים אי האיסור על המאכיל והאוכל תרווייהו או על מי האיסור, (ועיין בסמוך מצוה י"ד).³⁰⁰

²⁹⁵ פסחים דף ס"ג.

²⁹⁶ שם פ"ט ה"ו.

²⁹⁷ שם פ"י ה"א וע"י מנ"ח.

²⁹⁸ פסחים דף כ"ח ע"ב ד"ה בן נכר.

²⁹⁹ פ"ט סה" ק"פ ה"ז, וע"י מנ"ח.

³⁰⁰ עיין מנ"ח כאן ושם ועיין סה"ט לאוין קכ"ז וקכ"ח ודוק.

{חיובו} ושיטור אכילתו בכזית³⁰¹ וכתב החינוך ואין בו מלקות לפי אין בו מעשה, ובמני"ח תמה אמאי לא הוה מעשה אם מאכילו בידים. ולפעני"ד נראה פשוט כיון דהאיסור לא נעשה עד שעת האכילה, ותאכילה הוא עיי' בן נכר, והוא עושה המעשה האיסור היינו האכילה, ולא המאכיל, וממילא הוה אין בו מעשה, דלא מצינו מלקות על מעשה חבירו, ולדידיה כלומר למאכיל אין בו מעשה, והבן. ולכאורה נראה דוקא אם מאכילו מפסח כשר ובזמן הראוי לאכלו, ובמני"ח פשיטא ליה להיפך וצ"ע. ואנשי מעשה נהגו שלא להאכיל מצה לנכרי בפסח וחיו מפייסים אותם במעות.³⁰²

(יד) שלא להאכיל מפסח לגר תושב (ל"ת ז')

הזהיר הקב"ה שלא להאכיל מבשר הפסח לגר תושב, שנאמר (שמות י"ב מ"ה) תושב ושכיר לא יאכל בו. ונהוג בזמן הבית בזו"ג ואין לוקין עליו.

משרשי המצוה מ"ש באחרות לזכור יצ"מ, ובעבור שקרבן זה לזכר דחרותינו ובואנו לברית נאמנה עם השי"ת ראוי שלא יהנו בו רק אותם שהשלימו באמונה, והם ישראלים גמורים, ולא אלו שעדיין לא באו בבריתו שלם עמנו. וענין הרחקת ערל ישראל ג"כ משורש זה. וכשהוציאנו ממצרים לא שרד יוצר כל יתברך המערכה בעבורם, וכשמחתנו לא יתערב זר. ודם פסח ודם מילה באו כאחד, ושניהם רומזים על הברית אשר כרת הקב"ה עם ישראל, וחייב כרת לשניהם משא"כ בכל שאר מ"ע, ובהם הבידלנו מן העמים בפסח מצרים ומילה עד סוף כל הדורות. מראה מקומות כבמצוה י"ג.

משנה הלכות

(יד) {גדר תושב ושכיר} תושב הוא אדם מן האומות שקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות, ושכיר הוא עכו"ם שמל ולא טבל.³⁰³

{מי הוזחר} ודעת הסמ"ג והרמב"ם לפי דעת הצ"ח פסחים ע"ג דהלאו דכל בן נכר לא יאכל בו קאי על העכו"ם, והביא ראייה מגמ' פסחים דף ג' בהיא ארמאה דקטלוהו על שאכל מפסח. ודעת שאר פוסקים דהאיסור על ישראל ולא על העכו"ם, ועיין מכילתא (פי' בא).³⁰⁴

³⁰¹ ר"ם שם.

³⁰² דקאנטי, של"ה, ט"ז אי"ח קט"ז טק"ח.

³⁰³ חינוך ע"פ רמב"ן שמות י"ב מ"ה.

³⁰⁴ עיי' מני"ח.

{שיעור} ושיעורו כתב הרמב"ם³⁰⁵ דהוה בכזית, והאחרונים רצו לתכרית מזה דדעת הרמב"ם דהלאו לישראל נאמרה דשיעורין לית להו לעכו"ם כרמב"ם פ"ט מה' מלכים ה"י, וזה דלא כצליח הנ"ל, מהר"ם שיק³⁰⁶. ובחידושי הבאתי בשם כק"ז בשו"ת בית שערים דמה שהוא מצוה לישראל ואסור לבן נח, כיון דלישראל נתנה בכזית גם לעכו"ם לא נאסר אלא בכזית. דעת המנ"ח דעכו"ם שאכל קדשים חייב משום גזל ממון גבוה, ואפי' שילם עבור חלקו, והצליח פשיטא ליה להיפוך. (ועיין מכל זה באריכות בספרי שו"ת ח"ג סי' קצ"ד).

טו) שלא להוציא מבשר הפסח חוצה (ל"ת ח')

זהויר הקב"ה שלא להוציא מבשר הפסח חוץ ממקום החבורה, שנאמר (שמות י"ב מ"ו) לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. ונוהג בזמן הבית בזכרים ונקבות.

משרשי המצוה מש"כ לזכור ניסי יציאת מצרים, מפני שנעשינו אדונים באה המצוה אלינו שיהא נאכל במקום החבורה ולא נוציאהו לחוץ כדרך מלכי ארץ, שכל המוכן להם נאכל בהיכלם לרוב עם שלהם. ודלת הארץ בעת יכינו סעודה גדולה ישלחו ממנו לחוץ מנות לרעיהם שהוא חידוש אצלם.

ועד"ה כי כל הכחות החיצוניות תאבים ורעבים להנות מהקרבנות, וכ"ש מקרבן פסח שרומז בסוד חתן וכלה, ורומז ג"כ למפלת שר של מצרים שהוא נכבד בעיניהם, ואין בין השרים החיצונית אהבה ולא קורבה אלא כנגד ישראל. ולכן צוה שלא להוציא הבשר חוצה, כי בשעה שיוצא חוץ ממחיצת הקודש יש להם רשות עליו ולוקחים אותו לחלקם, ורוח הטומאה שורה על כל קודש היוצא חוץ למחיצתו, ונמצא זה שהוציא מן הבשר כאלו זבח לשעירים השוכנים חוץ למחיצת הקודש, ממתינים לגרום טומאה לקדשים כדי שיקחו אותם לעצמם (מצ"ד). גם לרמוז להצנע לכת את ה' אלקיך, ומדת הפרישות. וצא ולמד מכה"ג ביום הכיפורים שנכנס לפני ולפנים, כל אדם לא יהיה באהל מועד, אפילו מלאכים, משום צניעות. וארשתיך לי לעולם, קב"ה וישראל ואורייתא, תואר כלה מאד נתעלה וכל כבודה בת מלך פנימה.

פסחים פ"ה, ר"ט הק"פ פ"ט, סה"ט ל"ת קנ"ג, סמ"ג לאוין שנ"ב, ידאים תי"ד.

³⁰⁵ פ"ט מה' ק"פ ה"ז.

³⁰⁶ ועיין מנ"ח.

משנה הלכות

טו) {איזו הוצאה אסורה} המוציא כזית בשר מפסח מחבורה לחבורה אפילו באותו בית בליל ט"ו בניסן לוקין עליו.³⁰⁷ אינו חייב עד שמקור ויניח, דהוצאה כתיב ביה כשבת, מה שבת בעי עקירה וחנחה אף פסח כן, פסחים פ"ה ע"ב.³⁰⁸ הוציא עצמות פטור דנתמעט מן הבשר ולא עצמות (מכילתא). ונראה דה"ה בגידין וטלפיים וקרניים ושאר דברים שאינם ראויים לאכילה. ועצמות שיש בהם מח דאי עוברים אף דאין ראויים לאכילה בלא שבירה, ואסור לשברם.³⁰⁹ ולפום ריהטא הוציאו שניים באופן שזה יכול וזה יכול פטורים כהוצאת שבת, אבל עיין במנ"ח דאין לו קרא מיוחד לפטרו, וצ"ע.

{חלוקת חבורות} ואין אדם אוכל בשתי חבורות. מותר לחלק הפסח לשתיים והללו עושין חבורה לעצמם והללו לעצמן, ואסור להוציא מזו לזו.³¹⁰ שמש המשמש לב' חבורות אוכל עם אחת ואסור להוציא בפיו לחבורה השני, וקופץ פיו שלא יחשדוהו.³¹¹ הוציא מבשר לחוץ אפי' בשוגג אסור באכילה.³¹² הוציאו ולא הניחו בחוץ והחזירו, צ"ע אי נפסל באכילה, וקצת ראייה משמש שקופץ את פיו, ולפי קצת פוסקים עם בשר בפיו, ועיין במנ"ח. ובי חבורות שאוכלין בי פסחים בבית אחד צריכין לעשות היקף מחיצה ביניהם, והופכים פניהם שלא יהיו מעורבים,³¹³ ועיין פסחים פ"ו היו יושבים ונפרסה מחיצה ביניהם ופרש"י שם. וע"ש גם חילוק בין שתי חבורות לאוכל בשתי מקומות.

טז) שכירת עצם כפסח (ל"ח ט')

הזהיר הקב"ה לבני ישראל שלא לשבור עצם בקרבן פסח, שנאמר (שמות י"ב מ"ו) ועצם לא תשברו בו. ונוהג בזמן הבית בזו"נ תיכף משנשחט הפסח אפילו מבע"י ועובר עליו לוקה.

משרשי המצוה לזכור ניסי מצרים, וגם זה גזע משורש הגזר שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרר העצמות ולשברם ככלבים, ולא יאות לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים, וע"כ בתחלת בואינו להיות סגולה מכל העמים ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובכל שנה ושנה באותו זמן, ראוי לנו לעשות המעשים המביאים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותו שעה

³⁰⁷ ור"ם פ"ט סה' ק"פ ה"א, ולענין מחבורה לחבור באותו בית עיי"ש ה"ג ובסר"ח.

³⁰⁸ ר"ם שם ה"א.

³⁰⁹ סנ"ח.

³¹⁰ ר"ם וכ"ם שם ה"א, וסנ"ח.

³¹¹ שם ה"ד.

³¹² שם ה"ב.

³¹³ שם ה"ג.

ובתוך המעשה, והדמיון נקבע בנפשינו הדבר לעולם (ועיין בהקדמה ד"ה ח"ל תשלום דברי החינוך כזה דברים נפלאים למה צוה לנו השי"ת כל אלה לזכרון). גם כי דרך הנחפזים לדרכם אין מדרכם לשבר העצמות כדי למצוץ המוח שבתוכם (ועיין לעיל מצוה ו'). ובזוהר בא ועצם לא תשכרו בו אתם, אבל כלבים ישכרו בו, שהיו ישראל זורקין העצמות והיו העכו"ם באים ולקחו העצמות והטמינם בארץ, וזה ביטול עכו"ם ע"י עכו"ם, ע"ש. פסחים פ"ד, ר"ס הק"פ פ"י, סה"ס ל"ת קנ"א, סמ"ג לאוין שנ"א. ידאים תס"ו.

משנה הלכות

טז) {חיובו} השובר עצם מפסח טהור לוקה.³¹⁴ ושיעורו כחגירת צפורן וכפגימת מזבח, עיין חולין י"ז ע"ב ג' פגימות הן.³¹⁵ השובר מפסח הבא בטומאה ומפסול אינו לוקה.³¹⁶

{על איזו שבירה חייב} השובר אחר השובר לוקה.³¹⁷ אסור להניח עליו גתלת שמא יפקע.³¹⁸ עצם שאין בו מח ואין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם.³¹⁹ נפסל לאחר זריקה כל שהיתה לו שעת הכשר יש בה משום שייע, ואפילו לאחר כמה ימים.³²⁰ עצמות הרכין שנאכלים בשור ע"י במשול אין בהם משום שייע.³²¹ סחוסים וגידין אין בהם משום שייע.³²² שובר אליה אין בה משום שייע.³²³ וקצת צייע בזוהר הנ"ל דעצמות פסח צריכין שרה כמ"ש הרמב"ם שורפין עצמות הפסח, ועיין ר"מ פ"ט מפסח"מ ובכ"מ ומל"מ שם וי"ל. נפסל לאחר זריקה כיון שהיה לו שעת הכושר יש בו משום שייע כגון פסח נא ומבושל ונטמא וכיוצא בהן, נפסל קודם זריקה אין בו משום שייע.³²⁴ המפרק עצם מעצם במקום הפרק אין בו משום שייע.³²⁵

יז) שלא יאכל ערל פסח (ל"ת י')

הזהיר הקב"ה שלא יאכל הערל מן הפסח, שנאמר (שמות י"ב מ"ח) וכל ערל לא יאכל בו, והוא ערל שמתו אחיו מחמת מילה, ואין צריך לומר עבריין למולות. ונוהגת בזמן הבית ועבר עליה ואכל כזית ממנו לוקה.

³¹⁴ ר"ס פ"י סה" ק"פ ה"א.

³¹⁵ סנהת חינוך.

³¹⁶ ר"ס שם וה"ו.

³¹⁷ שם ה"ד.

³¹⁸ פסחים דף פ"ד ע"ב ומל"ס ה"ב.

³¹⁹ ר"ס שם ה"ג.

³²⁰ שם ה"ו וה"א שם.

³²¹ ר"ס שם ה"ט, ועיין ראב"ד ומנ"ח.

³²² שם ה"ח' י"י.

³²³ שם ה"ז.

³²⁴ שם ה"ו.

³²⁵ שם ה"א.

משרשי המצוה לפי שבעוד כחות הטומאה והערלה עליו לא ידבק בשכינה, כי רחוק מרשעים ישועה, ובהגלות אות ברית קודש השכינה מתדבקת בישראל. וזה טעם באברהם שנפל על פניו קודם שמל. וכן מציעו להבדיל בבלעם נופל וגלוי עינים, דכל שהערלה עליו אין השכינה מתדבקת בו. גם כי עיקר שיעבוד מצרים היה לטהר ברית קודש, ולכן הים ראה וינס כשביל ארונו של יוסף ששמר עצמו מחטוא עם אשת פוטיפר, דהבעל ארמית נמשכה ערלתו. ובליל פסח שהקב"ה בעצמו הוציאם לכן כל ערל לא יאכל בו לעולם, דליל שימורים הוא לדורות.

פסחים צ"ו יבמות ע"א, ד"ם הק"פ פ"ה ופ"ט, סה"ט ל"ת כ"ז, סו"ג לאוין ש"ה, ידאים מצות ת"ט.

משנה הלכות

(יז) {מתו אחיו מחמת מילה} דעת רש"י ר"פ הערל ותוספת זבחים ט"ז, וכ"ב, וחגיגה ד' ע"ב, ורשב"א, והחינוך, דערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי בכלל. ור"ת בתוסי' זבחים וחגיגה הני"ל דזוקא אם היה מתירא למול או עבריון, אבל מתו אחיו מחמת מילה אנטס הוא ואוכל בפסח. וביראים מצוה ת"ט הכריח מירושלמי דלא כר"ת.³²⁶

{פרטי סוגי ערלים} נולד מהול ונמשכה ערלתו דינו כערל, ועיין יראים הני"ל וז"ל תולדות הערל לאוסרו בכל דבר שערל גמור אסור בעל בשר שאינו נראה מהול, ובמני"ח פשיטא ליה דלא העמידו דבריהם במקום כרת וצ"ע. מילת בניו לאחר חי ימים מעכב את אביו מלעשות הפסח.³²⁷ בן שמנה אעי"פ שחי עכשיו אין ערלתו מעכב לאביו מלאכול בפסח (עיין משי"כ בספרי שו"ת משנייה ח"ג סי' קי"ע).³²⁸

{איזה ערל מעכב הפסח} מילת זכרים ועבדים שאינם ראויין למול אינו מעכב לאביו ואדון.³²⁹ טבילת אמהותיו מעכב כמילת עבדיו תוספתא, רמב"ם.³³⁰ אשה, כיון דאינה מצווה למול בנה אינו מעכבה מלאכול, אבל מילת עבדיה וטבילת שפחותיה כיון דמצווה למולם ולטובלם מעכבין.³³¹ קטן אין מילת עבדיו מעכבין מלהימנות ולאכול, מכילתא, ור"מ.³³²

{שאר פרטי דינים} ערל מחויב במצה דאורייתא ואוכל במרוז.³³³ שחט הפסח קודם שמל אותם פסול.³³⁴

³²⁶ מנ"ח.

³²⁷ ד"ם פ"ט סה' קרבן פסח ה"ט.

³²⁸ ועיין ר"ח שבת קל"ו ע"א ד"ה תניא.

³²⁹ ד"ם פ"ט ה"ט ועי' מנ"ח.

³³⁰ שם פ"ה ה"ה.

³³¹ מנ"ח ועי' כ"ם ומ"ל שם ה"ו.

³³² שם.

³³³ שם פ"ט ה"ח.

פח) חגיגת הרגל (מ"ע ל"ו)

צוה הקב"ה לעם קדשו לחוג ולעלות למקדש לרגל בשלש רגלים, שנאמר (שמות כ"ג י"ד) שלש רגלים תחוג לי בשנה.

משרשי המצוה שנצטוונו לעלות לכהמ"ק בקרבן, ולא יראו פניו ויקם, שאע"פ שהגוף הוא הנהנה מאותה האכילה, מכל מקום עיקר ההנאה לנשמה שתתחזק להראות פעולותיה בגוף על ידי שתתעודן ותתענג הנפש בשבתות ויו"ט באכילה ושמחה של מצוה, משלמים וקרבן חגיגה. והאמת שהשי"ת שמו אין צריך דבר מידינו כמ"ש אם ארעב לא אומר לך, מ"מ בדמיון נפשינו אנחנו רואים כאלו נעמוד לפניו, והאמת שהנפשות קרובות אל הטוב במקום ההוא יותר משאר מקומות. חגיגה י', ר"ם פ"א סחגיגה, סה"ס ט"ע נ"ב, סמ"ג עש"ן וכו', ידא"ס קכ"ו.

משנה הלכות

פח) {אופן קיום המצוה} קיום המצוה, שלש מצות טהגות ברגל, חגיגה, ראייה, ושמחה,³³⁵ וטעון לינה בירושלים אף אם לא הביא קרבן.³³⁶ קרבן חגיגה מביא ביו"ט ראשון לשלמים, בת שתי כסף או יותר.³³⁷

{פרטי דינים} השותפין מביאין קרבן א', ובלבד שיגיע לכ"א שתי כסף.³³⁸ לא הקריב בראשון מקריב כל החג, אפילו ביו"ט אחרון, שמ"ע, ושבעות יש לו תשלומין כל שבעה כחג המצות.³³⁹ עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, והוי מעוות שלא יוכל לתקן.³⁴⁰ הקריב קרבן חגיגה עיו"ט ואכלה ביו"ט, נחלקו הראשונים אי יוצא בה (עיין בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' ר"ח מירושלמי). באה מן החולין או ממעות המעורב מעשר שני עם חולין.³⁴¹ יש לו אוכלים הרבה מצוה להקריב הרבה קרבנות.³⁴²

{הנדחין והפטורים} חל יו"ט ראשון בשבת אין חגיגה דוחה שבת, ויש לו תשלומין.³⁴³ אינו דוחה את הטומאה.³⁴⁴ ואלו פטורים, נשים ועבדים טומטום ואנדרוגיטוס חרש ואלם שוטה וקטן סומא, אפילו בעין אחת, חיגר

³³⁴ שם פ"ה ה"ה.

³³⁵ ר"ם פ"א סה' חגיגה ה"א.

³³⁶ תוס' ר"ה ה' ע"א ד"ה סה חג המצות טעון לינה, בשם ירושלמי.

³³⁷ שם ה"ג ה'.

³³⁸ טורי אבן חגיגה דף ר', הובא בסניח.

³³⁹ ר"ם שם ה"ז ח'.

³⁴⁰ ר"ם שם ה"ז.

³⁴¹ ר"ם שם פ"ב הי"ב.

³⁴² ר"ם שם פ"א הי"ב.

³⁴³ ר"ם שם ה"ח וה"ז.

³⁴⁴ ר"ם שם ה"ז.

אפילו ברגל אחת, זקן וחולה, וענוג שאינו יכול לחלוך יחף בלי מגעלים ובלי משענת וטמא וערל.³⁴⁵ חציו עבד וחציו בן חורין מחלוקת הפוסקים.³⁴⁶ לא היה ראוי בראשון פטור מן התשלומין.³⁴⁷ קטן שהגדיל בתוך הרגל נראה דפטור מן הקרבן דלא היה ראוי ביום ראשון. ודעת הריטב"א סוכה מ"ז [ע"ב ד"ה רגל] דקטן שהגדיל תוך הרגל של סוכות חייב לחוג בשמ"ע. הדר בחו"ל פטור מן הראית, תוסי' פסחים דף ג' [ע"ב ד"ה מאליה], והר"י לא הביא דין זה, ועמ"ל"מ פ"א מק"יפ [ה"יא].

{כללים} ונוהג בזמן הבית ועובר עליה ונראה בעזרה ביום ראשון של חג ולא הביא קרבן ביטל עשה זו ואקרבן ראייה עובר גם בלאו. ואינו לוקה עליו שהרי לא עשה מעשה.

(לא ילין חלב חגי עד בקר (ל"ת נ"ד)

הזהיר הקב"ה שלא להניח ללון אימורי פסח עד בקר, שנאמר (שמות כ"ג י"ח) ולא ילין חלב חגי עד בקר, ונאמר (שמות ל"ד כ"ה) לא ילין לבקר זבח חג הפסח. ובכלל הפסח גם שאר אימורי קדשים.

משרשי המצוה שלא ילין האימורים עד בקר שמא יסריחו ואיכא בזיון קדשים, ומטעם זה צוה הקב"ה לשרוף הנותר, שלא לבא לידי בזיון. גם כי בשר הקרבן ראוי להקריבו סמוך לשחיטה בזמנו הקבוע אליו, והמעביר המועד נראה כמתייבש ומשליך את הדבר אחר גוו, ואיננו מתעורר ומתפיס כוונותיו אל העבודה יפה, ונראה כמסיח דעתו מן הקדש, ומפני כך נפסלין. גם לזרז המזורזים שלא להותיר. ולפי שכל יום יש לו מלאך מיוחד הפועל בו, ולפיכך אין להותיר מזה על זה שנראה כמזמנו על השריים, ועל הנותר, דומיא דאין יו"ט מכין לחבירו.

פסחים כ"ט, ר"ט פ"א מק"פ, סה"ט ל"ת קס"ז, סמ"ג לאוין שס"ח.

משנה הלכות

(צ) {הגדרת האיטור} המניח אימורי פסח בעזרה, והוא הדין אימורי שאר קדשים, ולא הקטירים קודם שיעלה עמוד השחר עובר בלאו.³⁴⁸ אם לנו בראשו של מזבח לא נפסלו בלינה ואינו עובר עליהם אפילו ימים רבים, דאין לינה מועלת בראשו של מזבח [עיי' בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' ר"ב

³⁴⁵ ר"ט שם פ"ב ה"א.

³⁴⁶ ר"ט וראב"ד שם.

³⁴⁷ ר"ט שם ה"ה.

³⁴⁸ ר"ט פ"א מה' קרבן פסח ה"ז וחינוך.

ר"ג, ³⁴⁹ גם במשלה בהן אור ברוכן או מקצתן, ועיין רמב"ם פ"ג מהל' פסה"מ ³⁵⁰ שפסק כרבא דלינה מועלת בראשו של מזבח, עכ"פ הוא מחלוקת אי קיימל מועיל או לאו. עבר והלין עובר גם בעשה דכל הלילה עד הבקר, לבד הלאו, עיין חגיגה דף מ ע"ב. ³⁵¹

{שבת וי"ט} ומצוה להקריבם ביום אפילו בשבת, ³⁵² כגון אימורי התמיד או ערב פסח שחל בשבת, אף שיכול להקריבן כל הלילה דחלבי שבת קרבין ביו"ט, מכל מקום גדולה מצוה בשעתה, חל ערב פסח בחול אין קרבין בלילה דחלבי חול אין קרבין ביו"ט וכ"ש בשבת ³⁵³. ואם משלה בהן האור מע"ש יקריבו אפילו בשבת ויום טוב. ³⁵⁴ ונחלקו האחרונים באברים שעלו בשבת אם ירדו, עיין מל"מ פ"א מתמידין ומוספין ה"ז ובמשנה הלכות הני"ל (סי' ר"ד).

{שאר פרטים} ונוהג לאו זה בזמן הבית, והעובר עליו אינו לוקה משום דאין בו מעשה. קומץ שנתפגל מקצתו בארץ ומקצתו משלה בו האור יעלה כולו. ³⁵⁵

³⁴⁹ ועי' גם במשנה הלכות לפסחים דף נ"ט ע"א.

³⁵⁰ ה"א.

³⁵¹ עי' מנ"ח.

³⁵² ר"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"ג.

³⁵³ ר"ם הל' קרבן פסח שם ה"ח.

³⁵⁴ עי' תוס' יומא דף ט"ו ע"א ד"ה אבל, מל"ם הל' מעשה"ק שם.

³⁵⁵ ר"ם פ"ג מה' פסולי המוקדשין ה"ז.

תפן) שלא להותיר מבשר חגיגה (ל"ת רפ"ו)

הזהיר הקב"ה שלא להותיר דבר מבשר חגיגת י"ד עד יום השלישי, שנאמר (דברים ט"ז ד') ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר.

משרשי המצוה כי החגיגה הבאה עם הפסח היא להגדיל השמחה שבאה ברבוי בשר, ונצטוינו שלא להותיר כל מכל בשר הנשחט לכבוד שמחת הפסח, אלא יאכל כולו ביומו להרבות גילה ונשבע שמחות. ואם תתיר לו התורה להותיר לסעודה אחרת או יצמצם מאכילתו כדרך העולם. ובפרט העניינים שמוזנותם מצומצם בכל השנה ואוכל קמצא ומשייר קמצא, ויבא להשאיר גם ממנה, ועל ידי זה יצא מעיקר הכונה אשר נשחטה. ומכל מקום לא נעשית נותר מיד בחצות כפסח, דאולי גם בשביל זה ימנע לשוחטה, כי יחוס על הבשר שלא יתותר ונמצא גם כן חסר השמחה. ולפיכך זמנה עד יום ג' שאם יתותר מלילה ראשונה שלא יוכל לצמצם כשיעור אכילה דוקא יאכלנה למחרתו בשמחה. זה מה שנאמר כאן לבד מהטעם שנתבאר בכל נותר.

פסחים ע"א, ר"ם פ"י סק"פ. סה"ט ל"ת ק"ח. ספ"ג לאוין ספ"ט.

משנה הלכות

תפן) {דיני חגיגת י"ד} קרבן חגיגה זו באה מן הבקר ומן הצאן ומכל מין המקריבין מהן שלמים דהקרבן זה הוא שלמים לכל דיניה, באה עם הפסח כדי להגדיל השמחה, וכדי שיהא נאכל הפסח על השובע. ולפיכך אינה באה אלא בחול, ובמיעוט, כלומר שיש הרבה אוכלין ומעט בשר פסח, ואינה באה אלא כשהפסח בא בטוהרה, היו פסחים הרבה ואוכלין מועטין אין החגיגה באה. ³⁶⁹ והחגיגה רשות היא, רצה מביא לא רצה אינו מביא. ³⁷⁰ ומקריבין אותה ממועות מעשר שני, ובהמת מעשר שני כיון דאינה חובה. ³⁷¹ ונאכלת לשני ימים ולילה אחד היינו י"ד וליל ט"ו ויומו עד ביאת השמש. והמותיר ממנה עד לאחר שהעריב שמש מיום ב' עובר בלאו, ואינו לוקה לפי שניתק לעשה, ומצוה לשורפו באש ליום השלישי שהוא יום ראשון דחוקה"מ. ³⁷²

{זמנה} זמן הקרבתה אחר חצות קודם שחיתת הפסח ולא כפסח שנשחט אחר התמיד. ³⁷³ חל ע"פ בשבת לא היו מקריבין חגיגה, ³⁷⁴ ודעת ר"י מאורלייניש והר"י מקורב"ל ³⁷⁵ דהיו מקריבין חגיגה ערב שבת ואוכלין אותה

³⁶⁹ ר"ם פ"י הל' קרבן פסח ה"ב

³⁷⁰ שם ה"ג.

³⁷¹ ט"ח ע"פ חגיגה ח' ע"א.

³⁷² ד"ם שם.

³⁷³ מל"ם הל' כלי מקדש פ"ו ה"י ט"ח.

³⁷⁴ ד"ם הל' ק"פ פ"י ה"ב רא"ש פרק ע"פ ט"י כ"ה..

³⁷⁵ הובאו ברא"ש שם.

מוצאי שבת ליל פסח, והראי"ש³⁷⁶ דחה דבריהם. (עיין משנה הלכות ח"ג סי' ר"ח ור"י).

{קרבות החגים ושאר פרטים} ואין אדם יוצא בחגיגה זו ידי חובתו בשלמי שמחה, שהיא מצות עשה בפני עצמה.³⁷⁷ ושלשה קרבות היו מקריבים כל אדם מישראל בכל אחד מהמועדים, והם א) עולת ראייה (מצ' ת"צ), ב) שלמי שמחה (מצ' תפ"ח), ג) קרבן חגיגה (עיין לעיל מצ' פ"ח). בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן, וכן כל התבשילין העולין עם הפסח על השלחן מתבערים עמו ואינן נאכלין אלא עד חצות כפסח עצמו, גזירה מפני התערובות. 378 ונוהג בזמן שהפסח נוהג בזכרים ונקבות, והמותר מבשר חגיגה עובר בלאו ואינו לוקה עליו מפני שניתק לעשה.

תפוז) שלא להקריב הפסח בבמת יחיד (ל"ת רפ"ז)

הזהיר הקב"ה שלא להקריב הפסח בבמת יחיד ואפי' בשעת היתר הבמות, שנאמר (דברים ט"ז ה') לא תוכל לזבוח הפסח באחד שעריך. ובכלל הלאו ג"כ שלא לשחוט שום קדשים חוץ למקדש (עיין מצוה קפ"ו).

משרשי המצוה כי הפסח אינו נשחט אלא בקהל ועדה, כדכתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים. ומדכתיב קהל ועדה וישראל, דרשו חכמינו ז"ל דפסחי צבור נשחטין בג' כתות זו אחא זו, נכנסה כת ראשונה ונעלו דלתות העזרה, גמרו, נכנסה כת שניה, וכן כת שלישית, ואיך ישחט כל יחיד ויחיד בבמה שלו בלי קהל ועדה. ואף אם יקבצו קהל רב לבמת יחיד ויהיה קהל ועדה וישראל, מכל מקום לא ישחטו אותו שם דלא פלוג. גם כי פשוט דכבוד המצוה ופרסומה הוא יותר כשיעשה במקום מסוים הכל יחד וידעו הכל מקום המתכנסים וישאלו למה מתכנסים, ויאמרו לבניהם ולנכרי הבא מארץ רחוקה כי הכינוס הזה הוא לקיים מצות ה' ותורתו ולפרסם הנס שעשה עמנו, ותועלת זה לא יבא בבמת יחיד. והרמב"ן חולק על הרמב"ם ז"ל במנין מצוה זו. פסחים ט"ז סגילה ט' ע"ב זבחים ק"ד, ד"ם פ"א מק"ג.

³⁷⁶ שם.

³⁷⁷ חיינוך, ועי' ד"ם פ"ב סה"ל חגיגה ה"י וראב"ד וכ"ם ולח"ט שם.

³⁷⁸ ד"ם פ"י סה"ל קרבן פסח הי"ד.

משנה הלכות

תפז) {גדרי האיסור} אסור לשחוט את הפסת חוץ לעזרה והשוחט הפסת חוץ לעזרה לוקח כשוחט שאר קדשים בחוץ,³⁷⁹ והקרנן נפסל. ואפילו בשעת היתר הבמות שהיו מקריבין נדרים ונדבות בבמת יחיד לא היו מקריבין הפסת בבמת יחיד, והעבר ומקריב לוקח.³⁸⁰ השוחט פסח בחוץ, חוץ ממה שחייב על שחוט חוץ במזיד כרת, ובהתרו בו מלקות, ובשוגג קרבן, חייב עד משום לאו זה.³⁸¹ ובמלימ³⁸² נסתפק אי עובר גם בפסח שני משום לאו זה. ואינו עובר על שחיטתו אלא לאחר חצות, בזמן שחיטת הפסת, אבל שחטו קודם חצות הוי שלמים ואינו עובר עליו.³⁸³ ובמנייח נסתפק אי עובר גם בלאו אהעלאה או דילמא רק על השחיטה. ובזמן הזה שכל הבמות אסורות לא שייך במת צבור כלל או במת יחיד אייכ לעולם ליכא היתר, ואפילו אם רצו צבור להקריב במקום אחד עוברים בלאו. ועיין מלימ פ"א מקי"פ³⁸⁴ באריכות איזה קרבנות הקריבו על במת יחיד ואיזה הקריבו בצבור.

{הפטורים בשחיטת חוץ} ועיי רמב"ם פ"ח ממע"ה"ק³⁸⁵ דשנים ששחטו בשחיטת חוץ פטורים, אייכ פטורין גם מלאו זה, ואולי יש חלוק בין זה אינו יכול לזה אינו יכול או ששניהם יכולים כמו לענין שבת. שוחט בגגו של היכל פטור משחוט חוץ,³⁸⁶ וכן בשאר אופנים שפטור בשחיטת חוץ נראה דפטור גם בפסח וצ"ע. ודעת ר"ל זבחים ק"ז ע"ב דהמעלה בחוץ בזמן הזה פטור, והתוס'³⁸⁷ הניחו בתימה, ועיין בית יצחק מגילה ט' שתי ע"פ דעת הר"ר חיים³⁸⁸ דאפילו במקום המקדש אין יכולין להקריב עכשיו, ולפי"ז השוחט בזמן הזה עובר משום במת יחיד ולא משום שחיטת חוץ, ואפילו במקום המקדש. ונהוג בזכרים ונקבות ומיהו כל מוני המצות לא מנו לאו זה ללאו בפני עצמו.

תפז) להראות כל זכר בידושלים ברגל (מ"ע ר"ב)

צוה הקב"ה להראות כל זכר הראוי לעלות בבית הבחירה בידושלים שלש פעמים בשנה, בפסח, שבעות, וסוכות, שנאמר (דברים ט"ז ט"ז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך.

³⁷⁹ ר"ם פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג.

³⁸⁰ ר"ם שם.

³⁸¹ ט"ח.

³⁸² הל' ק"פ שם.

³⁸³ ט"ח.

³⁸⁴ שם.

³⁸⁵ ה"ט"ז.

³⁸⁶ ר"ם הל' מעה"ק שם ה"ו.

³⁸⁷ ד"ה ריש לקיש אמר פסוד.

³⁸⁸ תוס' מגילה י' ע"א ד"ה ומאי טעמא הדר ביה.

משרשי המצוה לפי הפשט כדי שיראו כל ישראל ענין העבודה לה' ומעלת עובדיה כוהני ה' הקדושים, וילמדו ליראה את השם. ועל דרך שאמרו רז"ל במצות הקהל אם אנשים באים ללמוד נשים לשמוע וכי'. לבד כי כשהם נראים מאת פני ה' מקבלת נשמתן של ישראל שפע רב בתלמוד התורה, ונעשית נשמתן מעיין המתגבר, בסוד והיה עיניך רואות את מורדך. כי כשהאדם רואה את פני רבו שכלו ותבונתו מתגברת, וכן מצינו במשה רבינו שזכה פה אל פה אדבר בו, זכה לבניה על הקודמים לפניו ולבאים אחריו, וכל התורה נקראת על שמו. ולפיכך כשיתראה שלש פעמים בשנה לקבל את פני האדון ה' יקבלו נשמתן תוספות חידוד להבין סודות התורה. ואם ביליד אשה אמר אלמלא ראיתיו מלפניו הייתי מחודד טפי, ק"ו בן בנו של ק"ו להזוכה לקבל פני השכינה שלש פעמים בשנה, וז"ש רצונינו לראות את מלכינו.

חגיגה פ"א. ר"ם פ"א מחגיגה, סה"ם ט"ע נ"ג ל"ת קנ"ו, סמ"ג עש"ן רכ"ח לאו"ן ש"ס.

משנה הלכות

(תפט) {גדרי המצוה} מצות עשה על כל זכר מישראל שיעלה ויראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של שלש הרגלים, והם פסח, שבועות, סוכות.³⁸⁹ לא בא ביום הראשון יש לו תשלומין כל שבעת ימי הפסח, וכן בעצרת יש לו תשלומין ז' ימים עם יום הרגל, ובסוכות יש לו תשלומין שמונה ימים, דשמיני עצרת תשלומין דראשון הוא לענין זה.³⁹⁰ עבר הרגל ולא בא, בטל מצות עשה זו, ועל זה נאמר מעוות אשר לא יוכל לתקון.³⁹¹ וצריך להביא קרבן בעליתו (ענין מצוה ת"צ), לא הביא קרבן לא קיים המצוה ויש לו תשלומין כל שבעה, ואם לא הביא בכל יו"ט עבר גם על לאו דולא יראו פני ריקם.³⁹² וראיית פנים יכול להיות בלילה, וישלח הקרבן מלפניו או לאחריו ביום.³⁹³

{הפטורים} ואלו הם פטורים מראייה, נשים, ועבדים, אלם, חיגר, אפי חיגר ברגל אחת, טמא, ערל, וזקן, חולה, ורך וענוג שאינן יכולין לעלות ברגליהן, טומטום ואנדרוגיטוס, וכל מי שאין לו קרקע בארץ ישראל פטור מלעלות.³⁹⁴ חציו עבד וחציו בן חורין דעת רש"י,³⁹⁵ ותוס',³⁹⁶ דחייב ורמב"ם³⁹⁷ פטור. חרש אפילו באזנו אחת, ושוטה וקטן שאינו יכול לעלות ברגליו,³⁹⁸ ואם יכול

³⁸⁹ חינוך.

³⁹⁰ ר"ם פ"א מהל' חגיגה ה"ד ד'.

³⁹¹ שם ה"ו.

³⁹² שם ה"א.

³⁹³ שם ה"ח.

³⁹⁴ ר"ם שם פ"ב ה"א.

³⁹⁵ חגיגה ב' ע"א ד"ה משנה ראשונה.

³⁹⁶ חגיגה ד' ע"א ד"ה לא מצדכה.

³⁹⁷ שם.

³⁹⁸ שם.

לעלות חייב מדרבנן.³⁹⁹ סומא אפילו בעין אחת פטור.⁴⁰⁰ אירע בו אחד מן הפטורין ביום ראשון כגון ששבר רגלו או שניסמא עיניו אעי"פ שחזר ונתרפא בשני פטור כל החגף דכל החג תשלומין דראשון הוא.⁴⁰¹ היה חייב בראשון ונעשה חגר בשני, חייב לעלות או לשלוח קרבן.⁴⁰²

{שאר פרטים} ונסתפקו רבותינו האחרונים ז"ל⁴⁰³ אי בזמן הזה חייב אדם לקבל פני רבו ברגל, ואשרי מי שזוכה לקבל פני רבו בכל יום כהאי תלמוד ירושלמי. ונוהג מצוה זו בזכרים בזמן שבית המקדש קיים. יה"ר שיבנה במהרה בימינו.

תצ) שלא לעלות לבית הבחירה כלי קרבן (ל"ת רפ"ח)

הזהיר הקב"ה שלא לעלות לבית הבחירה בלא קרבן והוא הנקרא עולת ראיה (דברים ט"ז ט"ז) ולא יראו פני ריקם.

משרשי המצוה שמן הכבוד, כיון שבאים להקביל פני השכינה, אין ראוי לראות פניו ריקם. שכן דרך הבאים לראות פני המלך להביא עמהם דורון לשלחן המלך, והוא העולה, וגם למשרתי המלך, והם שלמי חגיגה ושלמי שמחה, שלא היה אוכל אותם לבדו. וכ"כ ז"ל כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה לא יהיה אוכל אותו ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה, אלא שחייב לשמח העניים והאומללים, שנאמר ובא הלוי והגר והיתום והאלמנה, ומאכיל את הכל ומשקם לפי עשרו. וגם יעקב אבינו אמר א"כ איפוא זאת עשו קחו וגו' מנחה - לאדון הארץ. ועד"ה לא בכל פעם שיתראה בעזרה צריך לקרבן אלא כרגלים בלבד, שהוא זמן שמחת חתן וכלה, וחייב לבא לבית חתנות ולהראות במזמוטי חתן וכלה, ולכן היתה המצוה בזכרים. (מצ"ד).
נדאה מקוטות עיין מצוה תפ"ט.

משנה הלכות

תצ) {גדרי הלאו} קיום המצוה, העולה לרגל ובא לעזרה ביום ראשון מימי החג ולא הביא עמו קרבן עולת ראיה עובר בלאו זה.⁴⁰⁴ ועולת ראיה אין לה

³⁹⁹ שם ה"ג.

⁴⁰⁰ שם ה"א.

⁴⁰¹ שם ה"ה.

⁴⁰² תוס' חגיגה ט' ע"א ד"ה כיון דלא חזי בראשון, הובא במנ"ח.

⁴⁰³ נודע ביהודה מה"ת אר"ח ט"ו צ"ד.

⁴⁰⁴ ר"ם פ"א מה"ל חגיגה ה"א.

שיעור מן התורה, ומדבר סופרים שלא יפחות קרבן זה משוה מעה כסף ומצוה להביא כפי עשרו.⁴⁰⁵

{זמנו} והעובר בלאו זה ביום ראשון ולא הביא בין בשוגג ובין במזיד הרי זה מקריב בשאר ימות הרגל וכולן תשלומין דראשון הם, אלא שכל המאחר הרי זה מגונה.⁴⁰⁶ עבר הרגל ולא הביא אינו חייב באחריותו ועל זה וכיוצא בזה נאמר מעוות אשר לא יוכל לתקון.⁴⁰⁷ עולת ראייה אינה דוחה שבת ולא את הטומאה, אבל דוחה את היו"ט שהרי חיובה ביו"ט ראשון.⁴⁰⁸

{דיני הפטורים} היה פטור ביום ראשון כגון שהיה חגר או סומא בעין אחת ונתרפא בשני פטור מן הקרבן כל שבעה, אבל נטמא ביום ראשון חייב להביא ראייתו כשיטהר.⁴⁰⁹ {ועיין מצוה תפ"ט וכל הפטורין מלעלות פטורין גם מן הקרבן, קחם משם}. נכנס כמה פעמים בעזרה אינו צריך להביא בכל פעם עולה, ואם הביא מקבלין הימנו. 410 עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין כשאר קרבנות שאדם חייב בהן. 411 נשים אעי"פ שנכנסו אינם חייבין בעולת ראייה, ואם הביאו מקבלין מהם. 412

{יורשים ואבל} המפריש עולת ראייה ומת חייבים היורשים להביא, 413 ואפילו עבר יו"ט מביאים אותה לאחר יו"ט. 414 אבל ר"ל אינו משלח קרבנותיו תוך ז', וצריך לומר שנעשה אבל ביו"ט, דאם נעשה אבל מקודם יו"ט יו"ט מבטל גזירת ז', אלא דלפ"ז תקשה הא ביו"ט לא חל אבילות, וצ"ל דלענין קרבן שאני, עיין רמב"ם פ"ב מה' ביאת מקדש. 415

{שאר פרטים} המקריב עולת ראייה ביו"ט סומך עליו בכל כחו כדרך שעושה בחול, ולא גזרו משום שבות דרוכב בעל חי. 416 שלח הקרבן על ידי שליח קודם שהתראה או לאחר שהתראה יצא ידי חובתו. 417 ונהוג בזמן הביט

⁴⁰⁵ שם ה"ב.

⁴⁰⁶ שם ה"ד ה'.

⁴⁰⁷ שם ה"ו.

⁴⁰⁸ שם ה"ח.

⁴⁰⁹ שם פ"ב ה"ה.

⁴¹⁰ שם ה"ו.

⁴¹¹ שם ה"ח.

⁴¹² ועי' בלח"מ שם פ"ב ה"א גבי אנדרוגינוס שמשמע שאם הביאה הוי חולין בעזרה.

⁴¹³ שם פ"א ה"י.

⁴¹⁴ מנ"ח.

⁴¹⁵ ה"יא, ועי' מנ"ח.

⁴¹⁶ ר"ם פ"א מה"ל חגיגה ה"ם.

⁴¹⁷ מנ"ח.

בזכרים הראויים לראייה, ואם עבר ונכנס בלא קרבן עבר בלאו ונחלקו
הפוסקים אי לוקה. 418

רצט) להקריב קרבן מוסף כל ז' ימי הפסח (מ"ע קי"ב)
צוה הקב"ה להקריב קרבן מוסף בכל שבעת ימי הפסח, שנאמר (ויקרא כ"ג
ח') והקרבתם אשה לה' שבעת ימים.

משרשי המצוה שרצה הקב"ה להרבות בקדושת הימים כל השבוע ולהוסיף
בקרבנות ולימוד התורה, כי האדם נפעל לפי מעשהו. ובקרא כתיב אלה
מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי, ופירושו שהם
מועדי ה' כשקראו בהם מקראי קודש שהוא למד התורה, אז הם מועדי.
אבל אם אתם מתאווים למועדים כדי לאכול ולשתות ולשמח גופכם, הם
נקראים מועדיכם לא מועדי ה', ועל זה נאמר חרשיכם ומועדיכם שגאה
נפשי. ואמר מקראי, בלשון רבים, והוא לשון קריאה וזימון, תרזויהו
צריכי, זימון לאכילה וזימון ללימוד. שעם האכילה יהיה גם הלימוד,
ובלבד שתהיה אותה האכילה קודש, כלומר שלא תהיה כונתו לשמח גופו
אלא לכבוד המועד, ולכן בא קרבן מוסף, ושמו מוכיח להוסיף בקדושה.
ר"ם פ"ז תמידין, סה"ט ט"ב ט"ג, סה"ג עשין קצ"ח.

משנה הלכות

רצט) {מהות קרבן מוסף לחג זה} מצות עשה להקריב קרבן מוסף בכל יום,
מיום הראשון של פסח עד יום השביעי, כמוסף ראשי חדשים והם פרים
שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה, הכל עולות, ושעיר חטאת
חנאכלת,⁴¹⁹ ומנחתם ונסכיהם שלשה עשרונים לפר, וחצי ההין שמן ושני
עשרונים לאל ועשרון לכבש, ויין כנסכו.⁴²⁰

{אין חקרבות היום מעכבים זה את זה} ואין המוספין מעכבין התמידין, וכן
אין התמידין מעכבין המוספין, ולא המוספין מעכבין זה את זה, וכן הפרים,
והאילים והכבשים, אין מעכבין זה את זה, אין לו אלא מין אחד, וגם מאותו
מין אין לו כראוי כגון פר אחד וכיוצא בו, מקריב מה שיש לו, יש לו כולם
מעכבין זה את זה, ואינו יכול להקריב זה בלא זה.⁴²¹

⁴¹⁸ ר"ם שם פ"א ה"א. מנ"ח.

⁴¹⁹ ר"ם פ"ז סה' תמידין ה"ג.

⁴²⁰ שם פ"ב סה' סעשה הקרבנות ה"ד.

⁴²¹ שם פ"ח סה' תמידין ה"כ ועי' מנ"ח.

{גדרי פר כבש ואיל} ופר סתם הוא בן שתי שנים, ומיד שיצא משנה נקרא פר, ועד בן ג' שנים כשר להקריב, כבש או שעיר הם בני שנה.⁴²² ונמנים משעה לשעה בדיוק.⁴²³ איל נקרא משנכנס שלשים יום בשנה שניה, עד בן שתי שנים, יותר משתי שנים הוא זקן, ואין מקריבין אותו,⁴²⁴ ואם הקריבו כשר.⁴²⁵

{תערובת נסכים} ולעולם אין מערבין הנסכין, אלא נסכי הפרים לבדם, ונסכי האילים לבדם.⁴²⁶ נתערבו נסכי פר בפר או בנסכי איל, כיון שבלילתן שוה שני לוג לעשרון בדיעבד כשר, נתערבו נסכי פר בנסכי כבש כיון דנסכי פר ואיל שני לוגין ונסכי כבש שלשה לוגין לעשרון, אם נתערבו קודם הבלילה פסול, ולאחר שנתבללו כל אחד בפני עצמו כשרים, 427 ודין זה הוא בסולת ושמן, וביין מותר לערב אפילו לכתחלה אם נתערבו הסולת והשמן, ואם לאו אסור. 428 ונהג בזמן הבית בזכרי כהונה הראוין לעבודה.

שב) מצות עומר (מ"ע קי"ד)

צוה הקב"ה להקריב ביום שני של פסח מנחת העומר יתר על קרבן מוסף, שנאמר (ויקרא כ"ג י', י"א) והבאתם את עומר ראשית קצירכם וגו' והניף את העומר לרצונכם ממחרת השבת.

משרשי המצוה מה שאמרו רז"ל אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, ומביאין ראשית קצירה אל הכהן טרם נהנה ממנה והכהן יניפנה, למען נזכור חסדו וטובו הגדול ברוך הוא וברוך שמו שעושה עם בריותיו לחדש להם תבואה למחיה שנה שנה. ועד"ה צוה הקב"ה להקריב קרבן זה יום שני של פסח שמא חטאו ישראל מרוב שמחה זחה דעתם במצות פסח ומצה, והם מסובין לאכול ולשתות ככני חורין. ולכן צוה להקריב קרבן לרצות מדת הדין הרפה, כד"א והקריב את אשר לחטאת ראשונה כדי שתטיל חלקה בתחלה (מצ"ד), וזוה יש להבין שבא מן השעורים דוק תשכח. מנחות פרק ר'. ר"ט פ"ז מתמידין, סה"ט מ"ע ע"ד, סמ"ג עשין קצ"ט.

⁴²² ר"ט פ"א מה' מעשה הקרבנות הי"ד.

⁴²³ שם הי"ג.

⁴²⁴ שם הי"א י"ד.

⁴²⁵ מ"ל"ט הל' איס"ט פ"ב ה"ו מנ"ח.

⁴²⁶ ר"ט שם פ"י מה' תמידין הס"ו.

⁴²⁷ שם הי"ז כ"ט שם הס"ו מנ"ח.

⁴²⁸ שם הי"ח.

משנה הלכות

שב) מצות העומר} קיום המצוה. ביום שני של פסח, שהוא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף היום כבש לעולה עם עומר התנופה.⁴²⁹ העומר בא מן השעורים,⁴³⁰ ואינו בא אלא מארץ ישראל,⁴³¹ דוחת את השבת ואת הטומאה.⁴³²

{קצירתו} וזה מעשהו, ערב יו"ט יוצאין שלוחי בית דין ועושים כריכות שעורים במחובר לקרקע, כל העיירות הסמוכות מתכנסות לשם שיהא נקצר בעסק גדול, כדי לבטל דעת המינים בזה, קוצרין שלש סאין שעורים בגי אנשים ובגי קופות ובגי מגלות, חשכה אומר הקוצר לכל העומדים שם בא השמש אומרים לו הין, בא השמש אומרין לו הין, בא השמש אומרין לו הין, על כל דבר היה שואל גי פעמים והם משיבין גי פעמים, מגל זה אומרין לן הין וכי, קופה זו אומרין לו הין וכי, אם היה שבת אומר להן שבת היום ואומרין לו הין וכי, ואחר כך אומר אקצור והן אומרין לו קצור וכי, וכל זה מפני הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני ואמרו שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת היא שבת בראשית, ומפי השמועה למדו שאינה אלא יו"ט.⁴³³

{הקרבנו} קצרוהו ונתנוהו בקופות, הביאוהו לעזרה, חבטוהו, וזורין ובוררין ומהבהבין השעורין באור באביב מנוקב, שוטחין אותן בעזרה שיהא רוח מנשבת בו, נותנין אותו לרחיים וטוחנין את השלש סאין, ומוציאין מהכל עשרון אחת קמח מנפה בייג נפות, בוללין אותו בלוג שמן ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות, מניפו במזרח מולך ומביא מעלה ומוריד, ומקריב ככל המנחות, ושיריים נאכלין לכהנים,⁴³⁴ קצירתו כשרה בישראל ונקרב בכהנים.⁴³⁵ והוא קרבן ציבור, ונוהג בזמן הבית שיבנה במהרה בימינו.

שפ) פסח שני (מ"ע ק"ג)

צוה הקב"ה לכל מי שלא עשה פסח ראשון בזמנו שיעשה פסח ביי"ד באייר, והוא נקרא פסח שני, שנאמר (במדבר ט' י"א) בחדש השני בארבעה עשר יום לחדש יעשו אותו וגו'.

משרשי המצוה מה שבארנו בפסח ראשון. וכבר ביאר הבעל הגדה פסח זה

⁴²⁹ ר"ם פ"ז סה' תמידין ה"ג.

⁴³⁰ שם הי"א.

⁴³¹ שם ה"ה.

⁴³² שם ה"ד.

⁴³³ שם הי"א.

⁴³⁴ שם הי"ב.

⁴³⁵ חיינוך.

שאנו אוכלין על שום מה על שום שפסח על בתי בני ישראל בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, וזה זכר לנס שפסח על בתי ישראל, וע"י נזכור כל הנסים והנפלאות שעשה עמנו ושינוי הטבע בעשר מכות למצרים ולילה כיום יאיר לישראל. ולפי שלא עשה בפסח ראשון זכר לכל אלו, ואפילו בזדון לבו וכל שכן באונס, לחומר המצוה שהיא מצות עשה שיש בה כרת נתנה הקב"ה לתשלומין לרוב רחמיו לזכות בה כל איש ישראל ושלא יענש כרת עליה ח"ו. ועד"ה בא לרמוז למי שהוא טמא, מלוכלך בחטאים, ובדרך רחוקה, רחוק מדרכי ה' כי לא דרכי ה' דרכיו, אם ישוב ויטהר עצמו במים קדושים ירחמהו ה' ויעשה אותו אדם שני.
 פסחים פ"ט, ר"ט פ"ה ו- סק"פ, טה"ט ט"ע נ"ז י"ח ל"ת ק"ט, ט"ג עשין וכ"ז וכ"ז לאוין שני' שני'.

משנה הלכות

{גדרי המצוה} קיום המצוה. נפש מישראל שהיה טמא או בדרך רחוקה במ"ד בניסן בין הערבים, או שוגג או אונס, ואפילו מזיד, ולא עשה הפסח בראשון, יעשה פסח במ"ד באייר והוא נקרא פסח שני.⁴³⁶ ודוקא יחיד נדחה ואין צבור נדחין, לפיכך רוב הצבור שהיו טמאים בראשון עשין אותו בטומאה.⁴³⁷

{חיוב כרת} דעת הרמב"ם⁴³⁸ דאם היה שוגג או אונס בראשון והזיד בשני חייב כרת והראב"ד פליג עליו. הזיד בשניהם חייב כרת לדברי הכל, הזיד בראשון אף דשגג או נאנס בשני חייב כרת, דעיקר חיוב על הראשון.⁴³⁹ נשים ועבדים מחלוקת אי חייבים בשני,⁴⁴⁰ ומיהו אפילו נשים שהזידו בראשון ועשו בשני נפטרו מכרת.⁴⁴¹

{הטמאים שנדחים לפ"ש} טמאים שנדחים היינו שלא היו יכולים לאכול בערב, אבל טמא שרץ ונבלה או זב בעל שתי ראיות ביום שהוא ערב פסח אם טבלו שוחטים וזורקין עליהם והם אוכלין בערב ואינם נדחין לפסח שני.⁴⁴² ובטומאת מת ביום השביעי שלו נחלקו ר"מ והראב"ד⁴⁴³ אי דוחין אותו לשני. מי ששחטו עליו הפסח בחשבו שמוותר לאכול בערב ונדע אחר כך שנטמא קודם בטומאת התהום, או שנטמא אח"כ, כבר נפטר ואין צורך שני.⁴⁴⁴ טמאים שהיו יכולים להפטר בראשון בעי"פ ולא תקנו הוי כמזידיים

⁴³⁶ ר"ט פ"ה טה"ל קרבן פסח ה"א ב'.

⁴³⁷ שם פ"ז ה"א.

⁴³⁸ שם פ"ה ה"ב.

⁴³⁹ שם.

⁴⁴⁰ עינין ר"ט שם ה"ח ובכ"ט ולח"ט וסנ"ח.

⁴⁴¹ סנ"ח.

⁴⁴² ר"ט שם פ"ו ה"א ג'.

⁴⁴³ שם ה"ב.

⁴⁴⁴ שם ה"ב (ועי' פ"ה ה"א שהכל תלוי בזמן שחיטה).

בראשון.⁴⁴⁵ היו אנוסים, כגון שלא היה להם מקוה הו"ל אונס.

{קטן שנתגדל} קטן שהגדיל או גר שנתגייר בין שני פסחים חייבים לעשות פ"ש, וקטן שעשה פסח בראשון ונתגדל בין ראשון לשני נפטר בראשון ולא צריך שני.⁴⁴⁶

{עשיית קרבן פסח שני} מן שחיטת הפסח וכל ענינו כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני,⁴⁴⁷ בא מן הכבשים, ומן העזים, זכר תמים בן שנה, ושוחטו בין הערבים,⁴⁴⁸ ומיהו אין צריך ביקור ד' ימים, ואין צריך ג' כתות לשחיטתו,⁴⁴⁹ ואינו דוחה טומאה,⁴⁵⁰ ועיין לקמן מצוה שפ"א. ונוהגת מצוה זו בזמן הבית בזכרים בתור חיוב, ובנקבות ברשות. והוא אחת מבי מצות עשה שבתורה שחייבין עליה כרת.⁴⁵¹

שפא) פסח שני נאכל על מצות ומרורים (מ"ע קנ"א)

צוה הקב"ה לאכול בשר פסח שני בזמנו על מצות ומרורים, שנאמר (במדבר ט' י"א) על מצות ומרורים יאכלוהו.

משרשי המצוה בא להודיענו דהפסח נאכל כדרך שנאכל הראשון, ולא יחשוב האדם מאחר שכבר אכל מצוה ומרור כחג פסח הראשון ולא חסר רק הפסח, ומה שחסר בראשון ישרים ויצטרף, בא הציווי מפורש דהמצוה לאכלם שלשתם יחד בין בראשון ובין בשני, ואף שראה גם אכילת שלשתן יחד באחרים אינו דומה לעושה מעשה בעצמו, כי יעמוד תמיד לזכרון בין עיניו. ויאכלו הטלה שהוא אלהי מצרים על מצות ומרורים, שכן המצרים העובדים לטלה האכילו את אבותינו מריבות ומדנים על מצות ומרורים. מדאה מקוסות עיין מצוה ש"פ.

משנה הלכות

שפא) {גדרי המצוה} פסח שני נאכל בליל ט"ו אייר על מצות ומרורים, וכל

⁴⁴⁵ שם פ"ה ה"ז.

⁴⁴⁶ שם ה"ז וע"י בכ"ם, וע"י שרית טשנה הלכות ח"ג ט"ו ר"ל.

⁴⁴⁷ תוס' סנחות דף מ"ט ע"א ד"ה ת"ל, וע"י במל"ס שם פרק א' ה"ז וע"י ר"ם שם פ"י ה"טו.

⁴⁴⁸ ר"ם שם פרק א' ה"א.

⁴⁴⁹ מנ"ח ע"פ פסחים צ"ו ע"א ותוס' שם צ"ה ע"א ד"ה סה..

⁴⁵⁰ ר"ם שם פ"י ה"טו.

⁴⁵¹ שם ה"ל שנגות פ"א ה"ב.

הסדר הכל כפסח ראשון, והמצות צריכים להיות שמורה משעת קצירה, ומרור כשר לפסח,⁴⁵² הכלל כל דיני מצוה שיוצאין בראשון יוצאין בשני.⁴⁵³ אין לו מצה ומרור יוצא בפסח לחוד, דמצה ומרור למצוה ולא לעכב.⁴⁵⁴ ואכילת הפסח שיעורו בכזית ככל אכילת שבתורה.⁴⁵⁵ ומרור עיין או"ח סי' תע"ג במג"א⁴⁵⁶ שאין יוצאין רק בה' מינים.

{דינים שבין פסח ראשון לשני} ויש דינים מחולקים בין ראשון לשני כמו שאמרו רז"ל⁴⁵⁷ מה בין ראשון לשני הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית, ראשון נוהג שבעה, והשני אינו נוהג אלא יום אחד, ואין שם יו"ט ואינו אסור במלאכה, הראשון טעון הלל באכילתו והשני אין טעון הלל באכילתו, וזה וזה טעונין הלל בעשייתו, ושניהם טאכלים צלי, ושניהם דוחין את השבת.⁴⁵⁸

{חמץ ומצה עמו בבית} ופשוט דמה שאמרו בשני חמץ ומצה עמו בבית, כלומר שאין מחויב לבדוק חמץ ולהוציא מביתו אבל אסור באכילתו יחדיו, וכי"כ רש"י בהעלותך ט' פסוק י' ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, ובמנ"ח תמה מנא ליה לרש"י הא, ופשיטא ליה דאפילו לאכול חמץ מותר עם הפסח ע"ש, ולפענ"ד פשוט מדכתיב חמץ ומצה עמו בבית משמע דדוקא בבית אבל לא באכילה, גם מדרשו ז"ל (פסחים צ"ה ע"א) ככל חקת הפסח יעשו אותו במצות שבגופו הכתוב מדבר, מצות שעל גופו מנין ת"ל על מצות ומרורים יאכלוהו, נמצא דדרשו מצות ומרורים כפסח ראשון בעי, והתם פשוט דבלי חמץ, מלבד שהחמץ מבטל טעם מצה ומרור ופסח בפיו.

{שאר דינים שביניהם} פסח ראשון אין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטומאה כגון ברוב צבור טמאין, פסח שני מוציאין אותו חוץ מבית אכילתו, כלומר לא לאכלו חוץ מבית אכילתו אלא צריך להחזירו לחבורתו ולאכול, אלא שפסח ראשון כיון שיצא חוץ נפסל ולא פסח שני (צ"ל) ⁴⁵⁹ ואין מביאין עמו חגיגה, ואינו בא בטומאה לעולם.⁴⁶⁰ ונהג בזמן הבית במי שלא עשה פסח בראשון.

⁴⁵² חינוך מנ"ח.

⁴⁵³ ד"ם פ"י מהל' קרבן פסח הס"ו.

⁴⁵⁴ שם פ"ח ה"ב.

⁴⁵⁵ ע"י ר"ם שם פ"ב ה"ג.

⁴⁵⁶ ס"ק ס"ו.

⁴⁵⁷ פסחים צ"ה ע"א.

⁴⁵⁸ ד"ם שם פ"י הס"ו.

⁴⁵⁹ פסחים צ"ה ע"א, הובא במנ"ח.

⁴⁶⁰ שם.

שפב) שלא להותיר מבשר פסח שני (ל"ת רל"א)

הזהיר הקב"ה שלא להותיר מבשר פסח שני למחרתו, שנאמר (במדבר ט' י"ב) לא ישאירו ממנו עד בקר.

משרשי המצוה, עיין מצוה ח'. ולפי שנשתנה פסח שני בכמה דברים מבראשון, שבשני חמץ ומצה עמו בבית, ואינו נוהג אלא יום אחד, ואינו אסור במלאכה, ואין טעון הלל באכילתו רק בעשייתו, ואינו יו"ט, לא נאמר הואיל ונדחה מכל אלו נדחתו גם חומרותיו שלא להותיר ממנו, בא האזהרה בפירוש דלא ישאירו ממנו עד בקר כי פסח הוא ככל משפטו, ואסור להשאיר ממנו כי אין דרך מלכים להשאיר מיום על חבירו ואם נתותר באש ישרף כדרך מלכים ושרים. עוד טעם ע"ד הפשט שלא יותירו ממנו עד בקר שמא יסריח ונמצא איכא בזיון קדושים, וכדי להרחיק מזה צוה לשורפו כל הנתותר ממנו. ועד"ה כי הנתותר ממנו נתן חלק לכחות הנמשכים מהאש הגדול, ואין היחוד שלם כי זמן אכילתו בלילה רמו למידת לילה, ובליל פסח לילה כיום יאיר, ולכן לא ישאירו ממנו עד בקר.
נדאה מקוסות עיין מצוה ט"ז.

משנה הלכות

שפב) {גדרי הלאו} המותר מבשר פסח שני עד הבוקר ולא אכלו עובר בלאו⁴⁶¹ ואין לוקין עליו, ואפילו במזיד והתרו אותו אין לוקין עליו כיון דניתק לעשה, והנתותר ממנו באש תשרף,⁴⁶² גם כי הוה ליה לאו שאין בו מעשה.⁴⁶³ ונסתפקו האחרונים אם הותר פחות מכזית אי עובר.⁴⁶⁴ ואינו עובר רק אם הניח דברים הראויים לאכילה, אבל אם הניח דברים שאינם ראויין לאכילה, אפילו רק מכת איסור דרבנן שעליהו כגון שמנו של גיד או גידי צוור אף שהם בשר, אינו עובר עליהם.⁴⁶⁵ גידין שסופן להקשות אינו עובר עליהן, וגידין הרכין שנמנין עליהם בפסח עובר עליהם.⁴⁶⁶

⁴⁶⁷ {מי עובר} והלאו זה מוטל על כל בני חבורה דהם כולם מוזהרים לאכלו. ואין עוברין עליו אלא פעם אחת בבקר הראשון שניתותר ואחר כך אינו עובר עוד. ועיין תוס' פסחים כ"ח ע"א ד"ה וחמץ.

⁴⁶¹ ר"ם פ"י מהל' קרבן פסח ה"א ט"ו.

⁴⁶² שם ה"א הל' פסולי הסוקדשין פ"ח ה"ט.

⁴⁶³ כ"ם ומל"ם בהל' פסולי הסוקדשין שם.

⁴⁶⁴ עיין מניח מצוה ח'.

⁴⁶⁵ מניח שם, ועי' ר"ם הל' ק"פ פ"י ה"א.

⁴⁶⁶ מניח שם ע"פ ר"ם שם ה"י וש"ס פסחים דף פ"ד ע"א.

⁴⁶⁷ מניח שם.

{נשים} נשים אף דהוי בשני רשות, מ"מ אם עשו פסח שני נראה פשוט דעוברות בלאו זה מאחר שעשו הפסח אף שהם רשות, אלא דבעיקר דין נותר לנשים אי עוברים בו האריך המני"ח במצוה ח' כיון דהוה לאו שאין בו מעשה, וכבר עמד על מדוכה זו בפמ"ג בפתחה לאר"ח לפי מה דמבואר בקדושין ל"ה דכל מצות לא תעשה נשים חייבות, ואמרינן מנא הני מילי אמר ר"י אמר רב וכן תדר"י אמר קרא איש או אשה, השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ופרש"י ולאווין עונשין מלקות הן, משמע דלאו שאין בו מלקות לא השוה, ע"ש ודו"ק.

{זמנו} וזמן שנעשה נותר מדאורייתא בעמד השחר, 468 וחכמים גזרו מחצות ואילך כדי להרחיק אדם מן העבירה. 469 ונהג בזמן הבית כל זמן שהפסח נוהג.

(פג) ועצם לא תשכרו בו (ל"ת רל"ב)

הזהיר הקב"ה שלא לשכור עצם קרבן מעצמות קרבן פסח השני, שנאמר (במדבר ט' י"ב) ועצם לא ישכרו בו.

משרשי המצוה מה שכתבנו בסמוך מצוה שפ"ג, שלא נאמר הואיל ונדחה לפסח שני ונדחו קצת חומרותיו מותר לשכור בו גם העצמות. ולפי שהכלב לא חרץ לשונו לבני ישראל אמרה תורה ועצם לא ישכרו בו אלא יעמוד שלם להכרה מעליא, הכלבים יסחבוהו לאלהי מצרים כחוצות באשפתות וראו פחיתת אלהיהם. עוד טעם בדבר י"ל כי אם יותר לשכור העצמות יסמוך על המח שבעצמות לאכלו ואולי לא ימצא כל צרכו, ונמצא לא אכל כדי שבעו מפסת, אבל כשנצטרך למנות רק על בשר בעין אין לטעות בזה. ועד"ה צוה שלא לשכור, רמז שאין הקב"ה חפץ לכלות ולהשחית מעשה ידיו, ואע"פ שצוה לשחוט הפסח ולאכול רמז להחליש כח השר העליון השולט עליו, וצוה השי"ת להשאיר לו מאומה רושם שלם ולא ישכור עצמותיו, כי לא יחפוץ כמות הרשע כי אם בשוכו מדרכו וחייה (עיין מצ"ד מצ' תי"ב).

סדאה מקוטות עיין מצוה ש"פ.

⁴⁶⁸ ד"ם שם הי"א.

⁴⁶⁹ שם פ"ח הסי'.

משנה הלכות

שפג) גדרי הלאו}השובר עצם מקרבן פסח טהור הרי זה לוקה,⁴⁷⁰ ואינו חייב אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מח, עצם שאין עליו כזית בשר ואין בו מח אינו חייב על שבירתו, היה עליו כזית בשר ושובר העצם שלא במקום הבשר או שלא במקום המח חייב אע"פ שהמקום ששבר פנוי הוא.⁴⁷¹

{על איזה עצמות מוזהר}השובר אחר השובר בעצם אחד לוקה.⁴⁷² פסח שהוא נא או מבושל, ואפילו נפסל בטומאה ויוצא וכיוצא בהם, כל שהיתה לו שעת הכשר יש בו משום שבירת עצם, לא היה לו שעת הכשר כגון שנתפגל או נעשה במחשבת שינוי זמן או שינוי השם אין בו משום שבירת עצם.⁴⁷³ היה גדי קטן ועצמותיו רכין לא יאכל אותם שהרי זה בכלל שובר עצם, וזה הכלל כל הנאכל בשור הגדול אחר שנתבשל הוא שמותר לאכול נגדו בגדי הרך אחר צלייתו, כגון ראשי כנפים והסחוסים.⁴⁷⁴

{אכילת מח}מח שבראש נמנין עליו מפני שיכול להוציא בלי שבירת עצם.⁴⁷⁵ השורף עצמות והמחתך גידים אין בו משום שבירת עצם,⁴⁷⁶ ונראה לי שאם נשרף עצם בשעת צליתו, מותר לאוציא המח, וגם חייב לעשות כן שלא יבא לדין נותר.

{שיעור השבירה}ושבירת העצם לאו דוקא ששברו למחצה לשליש ולרביע אלא כל שחסר ממנו כל שהוא חייב ובלבד שיחגור הציפורן בהפגימה.⁴⁷⁷

{בעצם פסול}ובמניח מצוה ט"ז הקשה בפסול אמאי נוהג איסור שבירת עצם, הרי עומד לשרוף הוא ונימא כתותי מכתת שיעוריה, ובאמת כי אינו קושיא כי העצם מצידו אינו עומד לשרוף, ר"ל אין חיוב שרפה על העצם מצד עצמו אלא המח הוא שחייב שרפה ולא אמרינן בעצם כתותי מכתת, והבן. וליכא להקשות דנימא כשרוף דמי וא"כ ליכא מח בעצם דהרי על כל פנים כזית איכא בפנים, ועיין שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קנ"ט-ק"ס) מה שהארכתי בדין דהעומד לשרוף וכתותי מכתת שיעוריה. ונוהג כמצוה הקודמת.

---

⁴⁷⁰ ר"ס פ"י טה"ל קרבן פסח ה"א.

⁴⁷¹ שם ה"ג.

⁴⁷² שם ה"ד.

⁴⁷³ שם ה"ו.

⁴⁷⁴ שם ה"ט.

⁴⁷⁵ שם ה"י.

⁴⁷⁶ שם ה"ה.

⁴⁷⁷ מניח מצוה ט"ז.

תלח) להביא נדרו ברגל (מ"ע קפ"ז)

צוה הקב"ה למי שנדר או נדב קרבן לה' שיביאנו ברגל הראשון אחר נדרו, שנאמר (דברים י"ב ה') ובאת שמה והבאתם שמה, עלותיכם חבתיכם וגו'.

משרשי המצוה שאין ראוי לאדם להתרשל ולהתעצל במה שנדר לעשות מצוה, ואם המוליך מתנה למלך כשר ודם או מביא לו חובו יזהר הרבה לעשות הדבר בעתו ובזמנו, כל שכן המביא חובו או מתנתו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. גם כי לפעמים אם לא יזדרז להביא בזמנו יבא לידי שכחה או שגגה ולא ישלם הנדר ויכשל בקדש, ומלבד כי לפעמים ח"ו ימות אם יאריך זמן הבאתו ולא ישלם נדרו ויהיה בו חטא. ולא רצה הכתוב להטריחו עליו שיעלה מיד לשלם נדרו, דאז ימנע ולא ידור, אלא בעלותו לרגל מעלה עמו כל נדריו ונדבותיו. ומיהו לא נתחייב עדיין בלאו לאחר רגל אחד עד שיעברו עליו ג' רגלים, דבג' פעמים הוה חזקה וכיון דפשע כולי האי פושע הוא, אבל פעם אחת ושנים יקרה אשר לא יביא ולכן אינו אלא בעשה. ר"ה ו' ר"ם פ"ד סעשה הקרבנות, סה"ם ט"ע פ"ג, סמ"ג עשין קפ"ז.

משנה הלכות

תלח) {גדרי המצוה וזמנו} קיום המצוה. מי שנדר או נדב קרבן לה' או שאר דברים שאדם חייב בהן, כערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל ראשון שפגע בו, שטאמר ובאת שמה והבאתם שמה, כלומר בעת שתבא שמה תביא כל מה שאתה חייב בו ותתן כל חוב שעליך לשם, הגיע הרגל ולא הביא ביטל מצוה עשה זו.⁴⁷⁸ ואינו עובר עד שיעבור עליו כל הרגל,⁴⁷⁹ נדר באמצע הרגל אינו עובר אלא מרגל הבא, הגיע רגל הבא מקצת מן השני ומקצת מן הראשון מצטרף והוי ליה כל הרגל, שמיני עצרת לענין זה בכלל סוכות הוא ואינו עובר עד לאחר שמ"ע.⁴⁸⁰

{מי עובר} ואינו עובר אלא מי שהיה מחויב לבא לבית המקדש, היה חיגר וכיוצא בזה שפטור מלעלות אינו עובר, ונראה דאפילו אם עלה אינו עובר.⁴⁸¹ הי הקרבן חולה אינו עובר.⁴⁸² נשים נתלקו הפוסקים אי עוברים בלאו ועשה זה.⁴⁸³ יורש עובר בעשה זו.⁴⁸⁴ טומטום פטור.⁴⁸⁵

⁴⁷⁸ ר"ם פ"ד סה"ל סעשה הקרבנות הי"ג.

⁴⁷⁹ תוס' ר"ה דף ה' ע"ב ד"ה שהומם בתוך הרגל, ועיין סל"ם שם, מנ"ח.

⁴⁸⁰ מנ"ח.

⁴⁸¹ שם.

⁴⁸² עי' מנ"ח מצוה תקע"ד ה.

⁴⁸³ עיין מנ"ח דזה מחלוקת רמב"ם וראב"ד פא מחגיגה ה"א, ועי' שאג"א סי' ס"ו.

⁴⁸⁴ מנ"ח ע"פ ר"ם ה"ל סעשה"ק שם הי"ד.

⁴⁸⁵ מנ"ח.

{באיזה קרבן עוברים} הקדיש בהמה למזבח ונפל בה מוס ופדאה על בזמה אחרת, אם לא הביאה עובר בעשה,⁴⁸⁶ וכל הקרבנות שעבר עליהן רגל ראשון ואפילו עברו גי רגלים לא נפסלו, אלא שעובר עליהם בכל יום בבל תאחר וכשרים להקרבה ובי"ד מעשין אותו עד שיקריב ברגל שפגע בו תחלה.⁴⁸⁷

{צדקה} והמתחייב עצמו בצדקה מחויב ליתנו מיד, ואם אין עני נמצא יפרישו ויתנו לעני כשימצא, ואם נדר לעני ידוע אינו חייב עד שימצאו, נדר לגבאי צדקה במקום שנהגו שהגבאי גובה אינו עובר עד שיבקשנו.⁴⁸⁸ ונהג בזמן הבית, ולענין צדקה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

תלב) להיות יראת ה' על פניו (מ"ע קפ"ב)

צוה הקב"ה להיות יראת שמו יתברך על פנינו תמיד, ולהפחד מיראת עונשו לעוברי רצונו, שנאמר (דברים כ') את ה' אלקיך תירא.

משרשי המצוה ביראת השם גלוי לכל כי השמירה גדולה מן החטא הוא יראת העונש, ולהאמין בעונשים אשר יעידו לנו הכתובים בתורה, כי אז לא במהרה הוא חוטא. כי מטבע רוב בני האדם שלא לשמוע לצווי המלך משכלו ודעתו, אף שהוא לטובתו ולטובת בני המדינה, כל זמן שלא יתודע העונש על העובר מאת המלך, ואשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד. ואם בא יבא איזה סיבה בלתי צפויה, וכ"ש איזה צער ונוק, אל יתלה זה במקרה הזמן וטבע העולם, ועלינו בני ישראל להאמין שהכל מסוכב מאת ה' מן השמים ולירא ממנו. ואף כי מעלת העובד מיראה איננה כ"כ שלמה כעובד מאהבה (עיין לעיל מצוה תי"ח), אבל אי אפשר אפילו ליותר שלם להגיע לעבוד מאהבה אם לא השיג מדת היראה תחילה לפי שפרא אדם יולד, וכשתוסף בו חכמת התורה תבא אהבה.

סנהדרין נ"ו, ר"ם פ"ב ס"ה"ת, סה"ם ט"ע ד', סמ"ג עשין ד', סמ"ק ט"ו ד'.

משנה הלכות

תלב) {הנכלל במצוה זו} מצות עשה לירא מה' שלא יעבור על דעת קונו, והצווי הזה לא בשביל דאגת פרעניות בלבד, אלא אפילו אינו ירא כלל ובטוח שלא יקבל פרענות יש לו לירא ולכוין דאגתו שלא יכעיס מלך גדול ונורא עליו, ומכאן אזהרה על המוציא שם שמים לבטלה.⁴⁸⁹ ודרשו⁴⁹⁰ את לרבות

⁴⁸⁶ ר"ם שם.

⁴⁸⁷ שם הס"ו.

⁴⁸⁸ ירד ט"ו וניז ט"ג.

⁴⁸⁹ סה"ם סמ"ג חינוך.

ת"ח, וגם לירא מרבו ולא תבהו, ואמרו⁴⁹¹ מורא רבך כמורא שמים, ואמרו⁴⁹² דמוקיר רבנן הוּו ליה חתנין רבנן, דרחיס רבנן הוּו ליה בנין רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה צורבא מרבנן. ובכלל המצוה שלא להתרפאות בדברי תורה, כגון הקורא פסוק על המכה ורוקק וכיוצא בזה.⁴⁹³

{מהות היראה} וענין היראה שכל עניני עוה"ז יהיו בעיניו הבל וריק, ויחשוב בעצמו שהוא עפר ואפר בחייו רמה ותולעה במותו, ועי"ז יהי דבר נמנע אצלו מעבור מצות המלך מלכי המלכים. וא"א להגיע למדת היראה זולתי עם זה (כד הקמח). וכתב הסמ"ק⁴⁹⁴ כי אהבה ויראה יכולין להיות במקום אחד, ומצינו באברהם נקרא אוהב וירא, והחילוק האוהב הוא זריז במ"ע ול"ת ולעשות גדר לפרוש קודם החטא, ומדת היראה זהירות כשתבא עבירה לידו אל יעשנה. אמנם בספרי ואתחנן אמרו אין לך אהבה במקום יראה יראה במקום אהבה, אלא במדת הוקרה בלב בלבד. והעושה מצוות מאהבת שכר או מיראת היסורין טוב הוא שמאמין בהקב"ה שיש בידו להטיב ולהעניש, אך לא הגיע לעיקר המצוה אלא העושה מאהבה שלא על מנת לקבל פרס. והעושה מאהבת אדם או יראתו זו מדה רעה. ולעולם יעשה אדם מצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ויש עוד יראה אחרת הנקראת יראת הרוממות שבא מתוך אהבה. ונהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ובכל רגע ממש.

רמג) ואהבת לרעך כמוך (מ"ע צ"ט)

צוה הקב"ה לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש כאהבת עצמו ונפשו, שנאמר (ויקרא י"ט י"ח) ואהבת לרעך כמוך. וזה כלל גדול בתורה.

משרשי המצוה כי כל ישראל כולם גוף אחד הם, ונשמתם ממקום היחוד נחצבה. ואמרו רז"ל אדם אתם, כי כל ישראל הם אדם אחד כולל מרמ"ח אברים, וצריך שיאהב אדם כל אבריו בשוה. וכמאמר החכם (ירושלמי נדרים) הרי שהכה ידו בסכין היוכל להכות את היד שהכהו, ועל זה אמרו כל ישראל ערבים זה לזה, ועל ידי האהבה השלום מתרבה והולך. ולפי שהתרי"ג מצות לא יתקיימו אלא על ידי כלל ישראל, והנכלל בהם על ידי אהבת ישראל יש לו חלק בהם. ועד"ה כי בצלם אלקים עשה את האדם,

⁴⁹⁰ פסחים דף נ"ב ע"ב.

⁴⁹¹ אבות פ"ד ט"ב.

⁴⁹² שבת דף כ"ג ע"ב.

⁴⁹³ ר"ם הל' ע"ז פ"א ה"ב יו"ד ט"י קע"ט ס"ח.

⁴⁹⁴ ט"סן ד.

וקודשא ב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, ורעך נקרא הקב"ה, לכן ואהבת
לרעך כמוך.
שבת ל"א, ר"ם פ"ו מדעות, טה"ם ט"ע י', סמיג עשין ט', סמיק ט"ו ח', ידאים ל"ח.

משנה הלכות

(רמג) {גדר המצוה} קיום המצוה, אהבת ישראל הוא כלל גדול בתורה,
שנחמול על ישראל כשר ועל ממונו כמו שנחמול על עצמנו, ולהתרחק ממנו
כל מיני נזק, ואם סיפר ממנו דבר דברי שבח כאלו ידבר מעצמו, ולא יתכבד
בקלון חברו, ויחוס על כבודו.⁴⁹⁵ כללו של דבר בכל דבר שהיה רוצה בה, כך
יעשה לחברו, ואם היה מגד לזה לא יעשה לחבירו. ומכל מקום מי שאינו
מקפיד על כבוד עצמו יש לו להקפיד על כבוד אחרים, כי בצלם אלקים עשה
את האדם (בן עזאי). ואהבת ישראל היא היסוד שנת ישראל ודוקא לרעך
שהוא רעך במצות, וישראל כשר, אבל אם הוא רשע ואינו מקבל ותכחה
מצוה לשנאתו שנאמר יראת ה' שנת רע, ואומר הלא משנאך ה' אשנא
ובתקוממך אתקוטט ותכלית שנתה שנתים לאויבים היו לי.⁴⁹⁶ ועיין לעיל
(מצוה רל"ח) לא תשנא את אחיך בלבבך.

{הבאת שלום} ובכלל המצוה הבאת שלום בין אדם לחבירו, ובין איש
לאשתו, ומכרעו לכף זכות, פי ורגיל לומר לא חטא זה אלא בודאי לטובה
נתכוין, והוא שלא יהא אדם רשע, עיין רע"ב.⁴⁹⁷

{גדול השלום} ומאד גדול השלום, ואמר רבי יוחנן בית שני נחרב מפני שנת
חנם, אף שהיו גדולים בתורה, וגמילות חסדים, ולא נתגלה קצם.⁴⁹⁸ ועדיין
אנחנו בגלותינו בעונייה, ויה"י שיגאלינו במהרה. ואפילו ישראל עניי ח"ו
ושלום ביניהם אין אומה שולטת בהם, ואם חלק לבם אז יאשמו (הושע).⁴⁹⁹
וברכת כהנים חותמת בשלום, ועיין רש"י,⁵⁰⁰ בחוקותי ונתתי שלום בארץ,
הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום. ונוהג בכל מקום ובכל זמן
בזכרים ונקבות.

⁴⁹⁵ ר"ם פ"ו טה' דעות ה"ג.

⁴⁹⁶ הגהות סיימוניות שם אות א'.

⁴⁹⁷ אבות פ"א ט"ו.

⁴⁹⁸ יומא ט' ע"ב.

⁴⁹⁹ ב"ר פל"ח.

⁵⁰⁰ יקרא כ"ו ר'.

הקדמה

במסכת צבא מליעא (דף פה ע"א) ובמס' נדרים (דף פ"א ע"א) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמיהו ט') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אצדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעלמנו. שנאמר (ירמיהו ט') ויאמר ה' על עוזם את תורתי אשר נתתי לפניהם. אמר רב יהודה אמר רב שלא זרכו במורה מחילה. אמר רב חמא מאי דכתיב (משלי י"ד) בלב נבון טעם חכמה ובקרב כסילים טודע. בלב נבון טעם חכמה זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם, ובקרב כסילים טודע זה תלמיד חכם בן עם הארץ. אמר עולא היינו דאמרי אינשי אספירא בלגינא קיש קיש קריא. אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מאי דכתיב (איוב ג) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו, אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא חלל, כל המקטין ענמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא, וכל המשים ענמו כעבד על דברי תורה בעולם הזה נעשה חפשי לעולם הבא.

וכריך להבין מה הקשר של מה שאמר רב חמא בלב חכם טעם חכמה זה ת"ח בן ת"ח להגמ' דלעיל מיני' על מה אצדה הארץ.

וכר"ן מסכת נדרים דף פ"א ע"א הביא הר"ן בשם רבינו יונה עד שפרשו הקצ"ה בעלמנו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מזכרין במורה מחילה כלומר שלא הימה המורה חסודה צעיניהם כ"כ שיהא ראוי לצדק עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בצרכמה והיינו לא הלכו בה כלומר בטומאה ולשמה אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרו. וראיתי בילקוט הגרשומי לדו"ז הפ"י כשאדם מזדך לזנו ולאחצו מקדים בצרכמו את האהוב אללו ציומר ואח"כ הפחות וממילא האהוב את המורה מזדך בנו שיהי' לו תורה ואח"כ עושר וכבוד אבל מי שיש לו דבר שהוא אללו עדיף ממורה מזדך בנו עושר וכבוד ואח"כ תורה וזוה יש לפרש למימינין זה אורך ימים דהיינו שזוה עיקר אללם וכמבואר שם ברש"י (שבת נ"ה) וזוה פי' שלא זרכו במורה מחילה דהיינו מחילה של

הזכרה שצריך לה היא תורה וממילא ניכר שזה אינו חללו הדבר הכי חשוב ודפח"ח ועד"ו אמרתי שזה טעם הקדמה שעושין לספרים לצורך צמורה מחילה להקצ"ה צרוך הוא חלקיני ששם חלקיני מיושני צימ מדרש ולומדי התורה כי הם חיינו ואורך ימינו.

והנה מסכת כלה רצתי פ"ה הל' א' ר' מאיר אומר כל העוסק צמורה לשמה זוכה לדברים הרבה. מטו רבנן מעשה צר' מאיר שהלך למקום אחד, שאלו זקן אחד, כתיב ריח ייחוח אשה ליי, וכתיב אשה ריח ייחוח ליי, לא הוה צדיקה, נכנס לצימ המדרש ושאל, אמרו לו, כאן לעוסקין לשמה, כאן לעוסקין שלא לשמה.

ולר' מאיר, אדתי כל העוסק צמורה לשמה, לימ ליה הא דאמר ר' יוחנן, ויאמר יי על עזם את חורתי, לא על עבודה זרה, ולא על גילוי עריות ושפיכות דמים, אמר הקדוש צרוך הוא לא הגליתי את ישראל, חלא בשביל שעזבו את התורה, שנאמר ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו, האותי עזבו, למה, תורתי לא שמרו, מכאן אמרו חכמים, לעולם יעסוק, אדם צמורה ובמנות אפילו שלא לשמה, שממוך שלא לשמה צא לשמה, כי קאמר ר' מאיר, צשיטת ר' עקיבא, דתיא ר' עקיבא אומר, כל הקורא שלא לשמה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, שנאמר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, לעשייה נחמים ולא לדבר אחר. דבר אחר ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, כל הקורא ושונה לשמה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשה עצמו, שנאמר ועשיתם אותם. מתיבין תיובתא למילי דר' יוחנן, מפני מה חרבה ירושלם, צראשונה מפני עבודה זרה, ובאחרונה מפני שנאת חנם, הא לימ צה תרתי, אמר לך ר' יוחנן, האי הקדוש צרוך הוא דקאמר הכי, אותי עזבו, מה טעם, דתורתי לא שמרו, הא חלו תורתי שמרו, אותי לא עזבו. ואי משום דקא מקשית צימ שני, שאני שנאת חנם דחמיר טפי מעבודה זרה, ומנאלן, דכתיב חבור עצים אפרים הנח לו, צומן שהם מחצבין, ואפילו לעצבים, הנח להם, חלק לצם עתה יאשמו. אי הכי צראשון אמאי, שאני צימ ראשון דהוה מאריך להם הקדוש צרוך הוא מימות רחבעם. וכו' עיי"ש.

והנה המוספות מסכת ברכות דף י"ז ע"א הקשו העושה שלא לשמה עמ
לו שלא נצרא וא"ת האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (ד' נ):
לעולם יעסוק אדם בצורה ובמנות אפי' שלא לשמה שממוך שלא לשמה צא
לשמה וי"ל דהכא מיירי שאיני לומד לאל לקנמר חביריו והסם מיירי
שלומד ע"מ שיכבדוהו. וכן הוא בתוס' תענית ז' ע"א ד"ה וכל וצקוטה
כ"צ ד"ה ולעולם וצרא"ש פסחים פ"ד ס"צ עי"ש.

ולכאורה לפי דברי המס' כלה ר' מאיר שזה יהי תלוי בצלוגמת ר"ע ורבי
יוחנן דלר"ע לא אמרינן שילמוד תורה וממוך שלא לשמה צא לשמה
והמאור שזה יחזרט למוטצ אצל לרבי יוחנן אמרינן ממוך שלא לשמה צא
לשמה. וממילא גם על מה אצדה הארץ לרבי יוחנן הוא משום ציטול תורה
ולר"ע ציט ראשון מטעם ע"ז וציט שני מטעם שנאת חנם.

והנה לשי' רבי יהודה אמר רב דאמר בצפסחים שם הטעם של לעולם ילמוד
אדם שלא לשמה שממוך שלא לשמה צא לשמה והוא כשי' רבי יוחנן וא"כ
בדאי הטעם שאצדה הארץ מפני ציטול תורה אמנם יקשה הרי הי' החרש
והמסגר אחס והתשו' מוכרח להיות שלא צרכו בתורה תחילה שלא היטה
תשובה צעיניהם כדברי רבינו יונה וממילא צוה שלא צרכו בתורה וכמבואר
שם בנדרים צפי' הטעם מפני מה אין ת"ח מנוין שיהיו צניהם ת"ח וצגמ'
הציא ג"כ הטעם שלא צרכו בתורה תחילה ומפרש שם הטעם שאיני
מתפלל ונהיה אנתו ונאלאיי יודע שמך ולומדי תורתך לשמה וממילא
איני זוכה לצן ת"ח, עי"ש. וצוה מוצן למה נקט תיכף הגמ' וכלצ חכם
תנת חכמה זה ת"ח צן ת"ח שזה ג"כ תליא בצרכת התורה וכמבואר
בנדרים. והכ"נ אס איני מצרך ומתפלל שיזכה ללמוד לשמה וממילא לא זכו
ללמוד לשמה וממילא הי' כח צהתורה להפעיל שילמדו לשמה ומשו"ז גלו
צעון ציטול תורה.

וצוה יל"פ הגמ' שצת דף קי"ד ע"א ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם
שממנין אותו פרנס על הציבור זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום
ואומר, ואפילו במסכת כלה. ועי' ברש"י ותוס' שנחלקו וכמ"ש התוס' שם
ד"ה ואפילו במסכת כלה פי' בקונט' דלא רגילי צה אינשי והוא נתן בלבו

לגורסה ובקדושין פ"י לגריעותא צפרק האיך מקדש (דף מט:): גבי ע"מ
 שאני מלמד אין אומרים כשמעון בן עוזי וכשמעון בן זומא אלא כל
 ששאלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופי' בקונטרס אפי' במס'
 כלה שהיא קלה ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום תשיבות
 שידוע אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למטתו פרנס אבל
 התם קמחי דבר אחד ממלמדו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה ואמר
 הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו צפירוש רש"י דקידושין וכן צפי'
 רבינו חננאל אין כחוב בהן דבר אחד ממלמדו ורבינו יצחק מפרש דהאי
 מסכת כלה היינו דרשות הקדורות מהלכות החג כדאמרינן בלא יחפור
 (ב"ב כג.) רב נתמן בר יצחק ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי
 למטתו על האיבור באמריה כדאמר בסמוך במסכת' באמריה בגון שידוע
 להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה
 ראוי למטתו בעירו אבל ציר מהכי אין ראוי למטתו והא דהוורך לחזור
 ולהשמיעט בסמוך אי במסכת' באמריה אע"ג דבבר השמיעט כאן לפי
 שרונה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס והשמא הוא דהכא כי ההוא
 דקידושין (דף מט:). ונמצא ג' שיטות בדבר לרש"י צפי למדע הכל כפי'
 מס' כלה שאין רגילות בדבר וכן הוא שי' החוס' לרש"י בקידושין הוא
 לגירועתא דאפי' שאינו יודע אפי' רק מס' כלה ולשי' ר"י קאי על הלי'
 החג.

ולפי מה שכתבנו יש לומר דת"ח הממנין על הנצור וכמ"ס ששפור להטיל
 אימה יחירה על הנצור שלא לשם שמים נריך לדעת מס' כלה שם עיקר
 המחלוקת בין ר"ע ור"י אם אמרינן מחוץ שלא לשמה צא לשמה או לא
 וק"ל.

ולולי דברי רבי יוחנן היית אומר דב' עונשין היו כאן א' חורבן בית
 המקדש והב' שטוב ארץ ישראל נאצדה וכמ"ס צפוף מס' סוטה ובסוף
 מס' כחובות והכא אי' צירושלמי מסכת חגיגה פרק א' הלכה ז' חגי ר"ש
 בן יוחי אם ראית עיירות שנחלשו ממקומן בארץ ישר' דע שלא החזיקו
 בשכר סופרי' ומשני' מה טעמ' על מה אצדה הארץ נחתה כמדבר מצלי
 יושב ויאמר יי' על עוזם את תורתי רבי יודן נשייא שלח לרבי חייא ולרבי

אפי ולרבי אמי למיעבור בקרייתא דארעא דישראל למתקני לון ספרין
 ומתניין עלון למד אמר ולא אשכחון לא ספר ולא מתניין אמרין לון
 אייתון לן נטורי קרתא אייתון לון קנטורי קרתא אמרון לון אילין איטון
 נטורי קרתא לית אילין אללא חרובי קרתא אמרין לון ומאן איטון נטורי
 קרתא אמר לון ספרייא ומתניימא הדא היא דכתיב אם יי לא יבנה בית
 וגו' רבי חונה רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יחזק מנאטו שוימר
 הקב"ה לישראל על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל
 מאסם בחורה לא ווימר מה טעמא ויאמר יי על אשר עשו עבודה זרה
 וגילוי עריות ושפיכות דמים אין כתיב כאן אללא ויאמר יי על עוצם את
 תורפי אמר רבי חייה בר בא אומי עוצו אוותרה שמא את תורפי שמרו
 שאילו אומי עוצו ותורפי שמרו השאור שבה היה מקרבן אללי רב חונה
 אמר למד תורה שלא לשמה שמחוק שלא לשמה את בא לשמה וכעין זה אי
 בילקוט שמעוני ירמיהו רמז רפ"ג כעין דברי הירושלמי עיי"ש. וממילא
 על אבדס ארץ ישראל' דהיינו עירום שבארץ ישראל' ועוד פירוטהיה היטה על
 עון ציטול תורה אבל חורבן הבית הי' על שאר עוונם שנאת חנם וע"ז
 וכזכר וק"ל

ואמינא אנה דהנה לשי' רבינו יחזק מסכת כלה היינו הל' החג א"כ זה
 דבר הנריך להציבור ציומר וכן עשו ירחי כלה צימי יסן כמצואר קופ"צ
 דמענית וממילא חשבתי לכבוד כמה פלפולים על עיני חג הפסח והקב"ה
 ישים חלקיני בחורמו ואזכה להיות בגדר ובלב חכם תנום חכמה ואזכה
 שונהיה אנחט ואחלאיני טולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. ובזכות
 התורה נושעה בגאולת עולם צב"א.

עמרם קליין

צב"ק מרן אהדמו"ר מאוה"ג

גאב"ד אונגוואר שליט"א

עפרות זהב על יו"ט פסח

מ"ע תשכ"ו

למה לא תקנו ברכה לבטל חמץ ובכלל שלא תקנו ברכה על

דברים שבלב

בספר כלבו סימן מ"ח והראב"ד ו"ל כחז שמזכרין על הצטול, וזה שהצטול לצורך על הצדיקה שהיא מדרכן ולא על הצטול ואף על פי שהוא מן התורה לפי שהצטול חלוי בלב בלא שום מעשה וזמה שאינו אלא בזכות הלז לא שייך לצדק, וגם לא חקנו לומר על צדיקת חמץ לפי שהצדיקה אינה לעצמה אלא מפני הצעור מן הדים ולקח חקנו לשון צעור שהוא טולל הכל צדיקה וצעור וצטול כמו צערתי הקדש מן הדים (דברים טו, יג) וצטול שאחר הצדיקה אינו נריך זרחה אחרת שאינו אלא מספק ועוד שלשון הצעור טולל הכל כמו שכתבנו. ע"ל. והנה ה"י בסי' ח"צ הדין דברי הכלבו וכן במג"א וטו"ז הביאו גם כן והנה נריכים אנו להדין למה באמת לא חקנו זרחה על דברים שבלב.

בתרופה דעברכין על הפרשה בלב

ובשו"ת רבי עקיבא איגר סימן כ"ט בא"ד צד"ה אולם מ"ש מחו' הגאון נ"י לפקפק בעיקר הדין ש"י ה"י ללא נתקן זרחה על דברים שבלב מההיא דתרומה דכתיב ונחשב, וק"ל דעתן עימו ומחשבה מהני, ואפ"ה מזכרים על הפרשתו עכ"ד.

השנתי לו לפמ"ש חוס' חולין (דף ו' ע"ב ד"ה והתיר ר') דעתן עימו צד זה ואוכל צד זה לא שרי אלא בדמאי, וזוה באמת לא מזכרים כדאיחא להדיא בשבט (דף כ"ג ע"א) הדמאי מפרישים אותו כשהוא ערוס עי"ש, וגבי טבל דיטל במחשבה כדאיחא במנחות ובצבורות (דף נ"ט)

ואפ"ה מצרכים נמי לק"מ , לא מצעיא לפירש"י כצורום דמחשבה דהמס
היינו כדצור דיחא, אלא אפילו לפירוש המוס' דפירש דמחשבה היינו בלא
דיבור, מ"מ יחא דהפרשה מיהא צעי, ולא מהני מה דטמן עיניו צדד זה
וכנ"ל, א"כ מעשיו מוכיחים ומש"ה מצרך, ובאמת צשעם הפרשה הוא
מצרך .

ואפשר עוד לומר, כל מה דמנינו צש"ס דטרומה צמחשבה היינו
מדאורייתא, אבל תקנת חז"ל היה באמת שלא להפריש רק כדיבור ולא
צמחשבה, ושפיר תקנו צרכה עליה .

אבל אי קשיא הא קשיא לפי"ו אהא דמשני אצ"י צקוגיא דשצת הנ"ל
דה"ט דמפרישין ערום משום דספק דדצריהם לא צעי צרוכי, ולפי"מ
שכחצמי הא בלא"ה צדמאי דיכול לימן עיניו צדד זה ואוכל צדד זה ל"ש
לצרך עליו כיון דאפשר צמחשבה כצצרת הצ"י הנ"ל ויש לדחום דקושטא
דמלמא אמר אצ"י דיש נ"מ ג"כ בדוכחא אחריתא דמשני אצ"י צפ' אף על
פי ספק דדצריהם לא צעי חזוק, הנלענ"ד כצצמי דודו יידו. הק' צנימן
וואלף אינר

תשובות הגרע"ק איג'ר

ובתשו' ל' ענה צגרע"א שס חז"ל הק' דצמי' זה לא הועיל כלום למ"ש
מוס' פ"ג דצ"מ (דף ל"ח) דצע"ש התירו למרום אף שלא מן המוקף
ובמחשבה צעלמא שמחשצ שהטרומה צצמקום פלוגי יהיה טרומה ע"ו,
ואפ"ה מצרכין.

ולענ"ד בלא"ה לק"מ כיון דשורש ענין הפרשה היו מעשה ליטע לכהן, אף
שעמה אינו עושה מעשה מ"מ מחשבתו לקראו צשס טרומה שקופו לצא
לידי מעשה מקרי מעשה, משא"כ צצטול בלצ דגמר ונעשה הכל
צמחשבה, מהשמטות (ומזה יש להציא ראייה, לשיטת הסוצרים דצדמאי
תקנו חז"ל דלריך לימן הטרומת מעשר צחנס לכהן דלא כדעת הטור יו"ד
(סי' של"א) דמוכרה לכהן ממאי דאמרינן דצדמאי לא מצרכין משום דרוב
ע"ה מעשרין, ואם נימא כהטור הא בלא"ה ליכא צרכה כיון דהוי דצרים

שכלל דהא דמאלי טחן עיניו כלל זה ואוכל כלל אחר וגם סופו לא יצא
לידי מעשה נמינה לכהן, ויש לדחות ובגליון הרמז"ס כחצמי שני ראיות
נכוחות דלר"ך ליתן לכהן בחנם.) כוללענ"ד, בן אחומו חלמידו לימים נעיר
מדעת נצער. הק' עקיבא צמוהר"מ גינו.

חילוק בין תרומה דעיקרי מעשה ובין ביטול חמץ דלא עיקרי מעשה

ובחידושי המשנה עמ"ס פסחים דף ו' ע"ב הביא דצריהם הק' ומפלפל
זהם באריכות גדולה ונפלאה והק' על דברי הגר"ו איגער דמ"ש דצעי
מעשה הפרשה ולא סגי במחשבה הביא הגמ' קידושין כ"ט ובמסכת
מעשר שני פרק ה' משנה ט' מי שהיו פירוסיו רחוקים ממנו ר"ך לקרוא
להם שם מעשה צרבן גמליאל והזקנים שהיו צאין בצפינה אמר רבן
גמליאל עשור שאני עמיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו עשור אחר
שאיני עמיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו
אמר רבי יהושע עשור שאני עמיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה ומקומו
מושכר לו ונתקבלו זה מזה שכן והכי אפילו צביתו לא הי' ולא ראוי לצילה
ואפ"ה הי' מעשר (עיין רש"י שם) ואפי' להתוס' (ד"ה מעשה) שהקשו
לפירש"י שם מ"מ צעיקר הדין מודו, עי"ש.

ובסוף כתב שם לחלק בג' חנפין צין תרומה לתמך ואציא בקיבור ממש ח'
משום דבתרומה המחשבה מיקרי מעשה ונתשז לכס תרומתכס צ' דציטול
חמץ הוא עינין של סילוק רשות ולא מקרי מעשה משא"כ תרומה שעושה
תרומה ג' דציטול חמץ הוא רק עינין של גילוי דעת שאין רטנו צחמץ ולא
עינין של הפקר וכי"צ כמבואר בר"ן משא"כ בתרומה. עי"ש.

לשי' הגר"א האיק עברכין על הגיון בדברי תורה

והנה המחבר צסי' מ"ו פסק דאין מצרכין על הרהור דצברי תורה ועי"ש
צמג"א הטעם דהרהור לאו כדצור דמי מאננס צציאור הגר"א שם צסי'
מ"ו מקשה על דברי המחבר דלמה המהרהר דד"ת אין ר"ך לצרך צה"ת

דהלא הרהור צמורה הוא ג"כ מלוא דכמיצ והגית צו יומס ולילה וצנשמת
 אדם רולה לדמות הקושיא ועיין צנמן עולם שמשגי על הנ"א ומסכים
 להגר"א. ועי"ש צצאה"ל הרי דרולה לומר שיצרך הרהור בדברי מורה
 והרי ההרהור הוא דברים שצלב ועל דברים שצלב אין מצרכין וגם המג"א
 שם כתב רק משום דהרהור אינו כדבור ולא כתב הטעם משום דהו
 דברים שצלב, ונ"ע.

טעם לפה אין עברכין על עצוה בפחשבה

והנה לבאר בכלל הענין של למה האמת אין מצרכין על דברים שצלב
 לענ"ד לבאר עפ"י מה שכתב השיטמ"ק. למה תיקטו לצרך על כל מלוא
 עובר לעשייתן וכתב השיטמ"ק דהיום די ש ג' ענינים מחשבה דיבור
 ומעשה הא' הוא המחשבה והצ' הדבור הג' הוא המעשה וממילא דבור
 הוא קודם למעשה וממילא תקטו שיהי' דבור של המלוא דהיינו הצרכה
 לפני מעשה המלוא עובר לעשייתן עי"ש ולפי זה הכ"נ יש לומר דעל
 מחשבה שצלב אין מצרכין דהרי הצרכה יהי' אחר המלוא דהיינו המחשבה
 צפי להיות לפני הצרכה דהרי צמלוא זו שהוא צלב הרי מחשבה הוא לפני
 דבור ולא מליטו שימקטו צרכה אחר המלוא רק צטבילה שאיטו ראוי
 ומשו"ה לא תקטו צרכה על דברים שצלב.

ובספר על הכל סימן י"ח וש מצרכין אק"צ לקרו' ק"ש, ור"ס אומר דאין
 צריך לצרך דאין כאן וטוט שהרי חכמים לא תקטוהו אל' מפני המזיקין,
 ועוד אמר' צצרכות דמ"ס אינו צריך לומר כי אס צידך אפקיד רוחי, ולכך
 אין צריך לצרך קודם ק"ש שעל מטמו. וגם הר"ס לא היה מצרך אכן היה
 אומר ויהי טעם ולא"כ ק"ש צלא צרכה, וכו' עי"ש. ולהנ"ל מוצן למה
 אין מצרכין דהרי ק"ש הוא קבלת עומ"ש צלב וממילא אין מצרכין.

טעם לפה אי אפשר לצרך על דברים שצלב

עוד טעם למה לא תקטו צרכה על דברים שצלב דהנה צשולתן ערוך אורח
 חיים סימן מל"צ קודם שימתיל לצדוק יצרך אשר קדשנו צמלמותיו וטוט על

זיעור חמץ. (ואם החמיל לבדוק בלא זרבה, יצרך כל זמן שלא יקיים
 זדיקתו, כל זו) וזוהר שלא ידבר בין הזרבה למחלת הזדיקה. וטוב שלא
 ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הזדיקה, כדי שישם אל לבו לבדוק
 בכל המקומות שמכניסים בו חמץ ועייש זמג"א וזט"ו שהטעם שלא ידבר
 משום הפסק ועי' זמשנה זרורה זק"ק ה' וזוהר שלא ידבר וזדיעזד אם
 שח בדברים שאין לורך הזדיקה יחזור ויצרך להפסיק בין הזרבה להמנוה
 עכ"ד וא"כ יש לומר דהרי על מחשבה שזלב קשה להשמלט וכמ"ש זמס'
 נדרים ל"ז ע"ז על אזרזם שלזכוף השליטו הקז"ה על רמ"ח אזרים ז'
 עינים ז' אזנים וכו' וממילא אם יאמר אדם זרבה על דבר שזלב ומשום
 אזיה קצה יטרד לבו וכעין שאמרו גזי קריאת שמע אלל חסן שפטור
 משום זטרוד זמחשבה דמנוה ושם מיירי זאופן שיכול לקרוא ק"ש כל
 הלילה וכאן זמן הזדיקה הוא לאור הנר זאור אזרבעה עשר זנאח הזכזכים
 ואם יהי' לו אזיה הפרעה ויהי' טרוד טירדה וכי"ז ולא יוכל לטון א"כ
 יהי' זרכמו לבטלה שהרי לא כוון חיכף ומיד, ואחי מחשבה ומזטל מחשבה
 (עי' קידושין נ"ט ע"ז) ויהי' לו הפסק.

וגיסי יקירי הגאון ר' זבי האגער שליט"א אמר לי שזעין קברא זו נמנא
 זכפה"ק דזרי יזיז חלק אור"ח סימן פ"ג ולחיצת הקודש אעמיק דזריו
 הק' ומזינו לגזי זרכח חפילין של ראש, דעזדין דעת ר"ח לזרך שמים,
 ומ"מ כתז רמ"א זסי' כ"ה סעיף ה' דטוב לומר תמיד אחר זרבה שניה
 זשכמל"ו, וזמג"א משום ספק זרבה לבטלה עיי"ש, וזפרמ"ג זא"א
 סק"י אם לענות אמן אחר זרבה זו עיי"ש, ומהאי טעמא נהגו לזרך
 זלחש. והאריכו למעיתם זזה דממ"נ אם חיישינן לזרבה לבטלה יהי'
 מזרכינן מספק, ואם נקטינן דעת ר"ח א"כ מה לורך זאמירת זשכמל"ו,
 עיין פרמ"ג וזא"ר שמה וזערון השולמן מה שהאריך זזה עיי"ש שדרך
 למנוח טעם חדש לאמירת זשכמל"ו.

והנראה זזה דהנה לדעת כמה פוקקים ענין היסח הדעת זחפילין היא
 זכל מחשבה זרה ולא דוקא שחוק וקלות ראש דעת הרזינו יונה זטור סי'
 מ"ד, ועיי"ש זז"ח וזמג"א סק"ז. ולפ"ו י"ל דגם ענין שח בין חפלה
 לחפלה שייך זהסיח דעת זיניהם, כיון שהיסח הדעת הוא פקול ומקרון

במנות מפילין. ועיין לשון הלבוש צפי' כ"ה סעיף ט', שצריכים להיות סמורים ומטופים וכו' שיהיה הוי' אחד לשמיהן משמע כלומר בלא היסק הדעת והפלגת דברים צימיהן וכו' עי"ש, והציאו הפרמ"ג בא"ח סקי"ו דהיסק הדעת אסור בהו צין זה לזה עי"ש.

ולפ"ו י"ל דכיון שאין אהנו מי יאמר זכיתי לצי בכל פעם שלא להרהר שום מחשבה אחרת צימיהם, נהיגינן תמיד כשיטת ר"ם לדרך שמים, אבל מכיון דלשיטת רש"י מנרך שמים רק בגלל ההפסק א"כ הוי כגורם צרכה שאינה צריכה, ואומר בשכמל"ו, עיין דברי חמודות בהלך"ט ה"י מפילין אות נ"ו שכתב קן לגבי שם שיאמר בשכמל"ו, והציאו בא"ר כאן אות י', ומהאי טעמא אנו אומרים תמיד בשכמל"ו כיון שבה שאנו מצרכים שמים סמרינן לדעת רש"י על ההפסק ודו"ק. ובגין קן מצרכינן לה בלחש, כי היכי דלא ניהו בגדר חזיף מאן דמדכיר מטאיה בצרכות ל"ד ע"ב ובשו"ע קי' מר"ו סעיף ב' עי"ש והבין. עכד"ק. וששמי כעל כל הון לכוון לדעת רבומיטו הקדושים, והכ"נ בכל מנהל דתליא במחשבה יש לומר סברא זו וכמ"ש שלא יאמר לה' מטאת שאם יקרה חזיה מקרה ולא יוכל לומר מטאת אס"כ ויהי' מוצא ש"ש לבטלה כדאי' בשל"ה. והכ"נ במחשבה שהוא מלוי בכל מה שנמצא על ידו וצרגע שיבלבלו אותו יהי' כבר הפסק וממילא נמצא צרכה לבטלה וק"ל.

לעת אי אפשר לברך על ביטול חמץ

והנה בעלם העינין למה לא תקנו צרכה צביעור חמץ לבטל חמץ ועי' במג"א ובטו"ו ריש סי' תל"ב יש לומר עוד טעם בזה דהנה במס' פסחים (דף ו' ע"ב) מדאורייתא צביטול בעלמא סגי. הקשה מהרש"ל ז"ל צביאור הקמ"ג עשין ל"ט למה לוותה חורה לצער חמץ הלא די צביטול ותירך דהיכא דאיחא צעין אינו יוצא מלכות ציעור צביטול אף על פי שמיד אחר ציטול יצא ידי עונש כל יראה וכל ימצא מכל מקום עשה של משציתו לא קיים עד כאן לשונו. ובשו"מ אבני"ו תשו' שט"ו הק' ונריך עיין דאם קן יקשה למה יהי' קטנים נאמנים. ונראה דהנה נריך להבין קושיים מהרש"ל שהרי העשה דמשציתו הוא לאחר חלות ואז לא מהי ציטול. ואולם קושייתו

הוא לדעת הסמ"ג לאוין ע"ו דפסק כר"ש דלפני זמנו מומר בהנאה מדין תורה. ומן הסורה יכול אז לבטלו. ועל זה תירץ מהרש"ל דלאחר איסורו שכבר חל העשה דתשבימו אין השצמה מתקיימת בהפקר. אבל היכי שביטול כדינו קודם שחל עליו העשה כיון שהוא הפקר לא חל עליו העשה דיליף שאור שאור מגזירה שיה מה שאור דראי' שלך אי אתה רואה אף שאור דהשצמה שלך אתה מחויב להשצית. ודוקא לאחר שנמחייב בתשבימו ואין השצמה אלא שריפה או מפרר כו' אינו מקיים צדיטול ועיי"ש עוד מה שהאריך בזה ולפי זה מובן למה לא חיקנו צרכה על ציטול וק"ל.

בסוגיא אי מקיים תשבימו גם ביו"ט עצמו

בתורה כתיב אך ציוס הראשון תשבימו שאור מצמיכם וצמו"ל פסחים ו' דרשו דקאי על ערב פסח ויש לעיין אם החיוב תשבימו הוא גם ציו"ט עצמו וצמוס' פסחים כ"ט ע"ב משמע דיס חיוב תשבימו גם ציו"ט ולריך ביאור מנ"ל לתוס' זאת וצמו"ט נודע ביהודה מהדו"ט סי' ק' וס"א האריך בזה ועי' בשערי השוזה ריש סי' סמ"ג וצמהר"ס שיק צמנה זו כתב על דברי קדשו שהס ראיות חלושות והביא עוד ב' טעמים למה איכא מנחם תשבימו ציו"ט ה' דמקרא נדרש לפני פניו כמזור צמוס' ר"ה וממילא לפני זה כמה שצעת ימים ועוד דכל התשבימו עריו"ט הוא שלא לעבור ציו"ט, ק"ו ציו"ט עצמו עכת"ד עיי"ש

אי יש עצוה באכילת עצה כל ז'

ולענ"ד יש להביא עוד ראי' דאיכא תשבימו ציו"ט דהנה צרש"י צפ' צא (שמות י"ב ע"ו) כתב אף ששי רשות דהיינו על אכילת מנה דצו' הימין הוה רק רשות ולא מנחה ועי' בחבן עזרא שס דמשמע דהוה מנחה בכל ז', וכן כתב הגר"א צמעשה רב (סימן קפה) דכל ז' מנחה ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה ראשונה שהוא חובה, ומנחה לגבי חובה רשות קרי לה עכ"ל. אמנם צמו"ע או"ח (סי' תע"ה) איחא דאין חיוב אלא צלילה ראשונה לצד, וכתב יעקב (סקכ"ד) כתב דמהאי טעמא אין מצרכין על אכילת מנה רק צליל א', לפי שמכאן ואילך רשות ורק שאסור לאכול חמץ.

ובריב"ש (סי' קנ"ט) מפורש דאינו רק רשות, והמהרש"ם ח"א צבי ר"ט
 הביא דברי הריב"ש דאכילה זו' ימים הן רשות ועי' צמ' לץ אליעזר ח"י
 חשו' כ"ו דקוצר שאין ראוי מהריב"ש. אבל הביא מדברי הבעל המאור
 סוף פסחים שהובא צנמן ליון המדשות סי' מ"ו, ובאור"ח בשמו, שמה
 מצואר בהדיא דק"ל דליכא מצוה כלל בשאר הימים. וכך מצאנו גם
 במאירי פסחים ד' ז"א ע"צ דק"ל נמי כן בהדיא דבשאר הימים ליכא
 מצוה כלל ויכול לאכול שאר דברים ובלבד שלא יאכל חמץ ועיין שם עוד
 שהאריך בזה עיי"ש. ועיין צמג"א (או"ח סי' תרל"ט סקי"ו) מה שאין
 מצרכין על מצה כל ז' משום שאין מצוה באכילתה משא"כ בסוכה. אמנם
 בשו"ת חת"ס (יור"ד סי' קנ"א) הביא בשם חוקי דכל ז' מצוה, ובספר
 מעדני שמואל הביא מצדה לדרך כהגר"א. ועיין בחלקת יואב (קמא או"ח
 סי' כ"א) שהביא הירושלמי (פסחים פ"א ה"ד) דאכילת חמץ איכא לאו
 ועשה דשבעת ימים תאכלו מצות וכו' והוה לאו הבא מכלל עשה ובמינה
 בהשמות כתב דהש"ס דילן (פסחים מ"ג) חולק על הירושלמי דקאמר
 דאי לאו דגלי לן קרא דנשים ישנם בכל תאכל חמץ היו פטורים משום
 היקש למצה, ולהירושלמי נשים חייבות בלאו הבא מכלל עשה עיי"ש.

עכ"פ יואב לפי זה מחלוקת גדולה אי יש קיום מצוה באכילת כל שבעה
 מצוה וגם איסור אכילת חמץ נכלל בלאו הבא מכלל עשה לשי' הירושלמי
 ועכ"פ לשי' חוקי והגר"א ועוד עי' בשדי חמד מערכת חמץ ומצה שיש
 מצוה באכילת מצוה כל ז' וא"כ הרי אימקשת השבת שחור לאכילת מצוה
 כמצואר דדף ו' בפסחים לפי שי' רש"י דהיינו החיוב השבת שחור וחמץ
 מוכרח להיות בזמן אכילת מצוה עיי"ש. וממילא י"ל לפי זה שיש חיוב
 חשיבותו גם ציו"ט.

הגם דלדברי ר"ח שם משמע דמוכרח להיות השבת קודם חיוב אכילת
 מצוה עיי"ש בלשונו הזהב וכבר נודע מחלוקת הראשונים אי חשיבותו הוא
 קודם זמן איסורו או אחר ויש לתלות זה בזה. ועכ"פ לפי שי' רש"י הוא
 ראוי טובה.

לא ימצא

בסוגיא אם אדם יכול לברך על מצוה שנתחייב בה חברו
שליח העושה ברכה על חיוב בדיקה של חברו
התורם שלא מדעת, ניחותא דמצוה

**ראיית העג"א פעילה דשפיר יכול לברך על חוב חברו אם
עצוה קעביד**

בשולחן ערוך אורח חיים סימן אלף קע"ז כחצ הממנר בצרכה אחת
יטל לבדוק כמה בתים. ואם בעל הבית רואה, יעמיד מצוי צימו אללו
בשעה שהוא מנכר ומפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך צרכה שצריך
בע"ה. עכ"ד. ובמגן אברהם ס"ק ו' על סמך צרכה די' שעושין מצוה אי'
צרכה אי' לכולם עס"י ח' משמע דאם בע"ה אינו צודק רק מצוה לאח'
לבדוק אוחו אחר מנכר ונ"ע דהיאך יברך הא איך המצוה מוטלת עליו
לבדוק ול"ד למ"ש סי' תקפ"ה גבי שופר שהמוקע מנכר דשאיך הסם
שהשומ' שומע הצרכ' ויאלץ בצרכתו אבל הכא למה יברך הצודק כיון שאין
המצוה עליו ונ"ל דמ"מ מצוה קעביד דומיא דמילי' שהמנ' על אי' הבן
ומ"מ אם אחר מל אוחו אחר מנכר וע' בטור י"ד סי' רס"ה, וכו' עיי"ש.

תפיחת הדגול ערבבה דשאני עילה עבדיקת חפץ

ובדגול מרצבה שם, דחה ראייתו דצמילה האחר עושה מצוה, שהרי אם
האז אינו מוהל צי"ד מחויבים למולו ולכן כל אחד יכול לברך. והוא מציח
ראי' מחרומה, שאם עושה שליח למרום השליח מנכר. דאל"כ שאין השליח
מנכר א"כ לא היה מועיל לכחילה לומר לשליח למרום, כשם שאלם וערום
אינם חורמים לכחילה משום צרכה ועיין ברמז"ס הל' חרומה פרק ט'
הל' ח'. (לא הבנתי מה שאין לעי' ברמז"ס שם ומן הסתם נ"ל פרק ד'
הל' ד') ועי' ציד אפרים שם, שכתב לדחות ראייתו, דהסם מהי שליחות,
דגם השליח המפריש שיך בגווה שאסור לו לאכול מעיסקה זו בלי הפרשה,

והשלים החורס עושה המצוה בשביל משלחו ושפיר מצדך, וכן בצדיקת
חמץ הצדק עושה בשליחות בעל הבית, ולהכי יכול לצדך.

חילוק בעברך על עשיית סוכת חבירו לצדיקת חמץ

והנה במחצית השקל חיקן בדברי המג"א עמ"ש ועי' בטור י"ד סי' רס"ה
וכתב ח"ל ועיין בטור סי' תרמ"א כ"ל ורצה לומר שהביא בשם הירושלמי
ח"ל העושה סוכה לעצמו אין צריך לצדך על עשייתה אע"ג דגרסינן
בירושלמי העושה סוכה לעצמו מצדך אשקצ"ו לעשות סוכה עשה לחבירו
מצדך על עשיית סוכה סמכין על גמרא דילן שא"ל לצדך כו' עכ"ל הרי
לפ"ד הירושלמי אם עושה סוכה לחבירו צריך העושה לצדך ואע"ג דלא
קיי"ל הכי היינו משום דס"ל דאין מצרכין על עשייתה אפי' עשה לעצמו
אבל אם הי' הדין שהעושה לעצמו מצדך היינו מודים דגם העושה לחבירו
מצדך וע"כ ז"ל הטעם כמ"ש המג"א דמ"מ מצוה קעציד עכ"ד.

ולפי מה שכתב היד אפרים הג"ל דהיסקוד במרומה דמהני שלים דהשלים
שייך בגווה משום שאסור לו לאכול מעיסה זו בלי הפרשה הכ"נ כשירנה
לאכול סעודה קבועה צימי החג במקום הזה אכל חבירו יצטרך לישב
בסוכה זו ואין לחלק דשאני עיסה דאי אפשר לאכול העיסה בלי פרומה
מש"אכ סוכה לא יאכל קבוע או יאכל בסוכה אחרת דדא"כ בעיסה נמי
ימא הכי מי יאמר לו שיצטרך לאכול עיסה זו דוקא ואם תאמר דאין לו
עיסה אחר וממילא בכל פעם מיקרי שייך בגווה הכ"נ באופן שאין שום
סוכה אחר ג"כ שייך בגווה וא"כ בכל פעם מיקרי שייך בגווה ועיין סוכה
דף כו ע"ב וחכמים אומרים אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו
ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של
חבירו, דכמיז כל האזרח בישראל ישבו בסוכת מלמד שכל ישראל ראויים
לישב בסוכה אחת. וכן איפסקא בשולחן ערוך אורח חיים קימן תרלו סעיף
ב' יוצאין בסוכה שאולה וכן יוצאין בשל שותפות. וא"כ אין ראוי מעשיית
סוכה ע"י שליח לצדיקת חמץ ע"י שליח וז"ע.

הגם דבשערי השוהה שם לגבי לאתם בסוכה של שותפין ס"ק א' הביא דזה
דעת הריב"ש ומהר"ש בן הרשב"ץ בתשו' סי' ח' דחה דצרי הריב"ש

והעלה דמוכח השומעים דקפדי אהדדי פקולה לדעת רש"י ומוס' והר"ן
 וכן דעת הר' חסדאי והר' שלמה בן רבינו יונה ע"ש וכ' צרי'
 שמהריטב"א ד' כ"ו נראה כהריצ"ש ע"כ ובמח"צ כ' ללא סיימוה קמיה
 דהרשב"ן ולכן היה סבור דמה דליף הריצ"ש ק"ו שומעים משאלו' פרי'ר
 הוא דשאלוה טולה שלו כל ימי שאלתה טו' ובאמת הק"ו הוא באופן אחר
 ודברי הריצ"ש נכונים ע"ש אך י"ל דמ"מ מודה הריצ"ש בקפדי אהדדי
 אך הוא רחוק מהמליאות כיון דעבד קוכה בשותפות מסממא כ"א נחלה
 שילאו שניהם לישאל כ"א לחבירו חלקו ואי מקפידים ויולאים ומכלל דיעות
 צ"א בזה לא מיירי הריצ"ש אמנם לכל הדעות לגבי שאלוה שייך בגווה
 וכנ"ל וממילא אין ראוי מסוכה מה שחבירו מצרך לדעת הירושלמי דהרי
 שייך בגווה ולהכי מצרך והבן.

והיד אפרים שם מציא מש"כ הצ"ח לחלק בין היכא שהמלוה מוטלת על
 גוף האדם, כגון הדלקת נר חטכה אין המדליק בשביל אחר מצרך, משא"כ
 היכא שהוא דבר המסתייב צרכה, כגון הפרשת תרומות ומעשרות שהאחר
 המורס מצרך. והי"א מסביר שצמלוה שבגופו, כגון הדלקת נר חטכה,
 שאינו יכול לעשות שליח, אין המדליק בשביל אחר מצרך אלא אם בעל
 הצית עומד אלל המדליק, דלזו יולא בצרכה המדליק. וכן צמי שאומר
 לחבירו הנח לי מפילין על ידי, אין האחר מצרך אלא זה שלובש את
 התפילין, אבל בהפרשת תרומות ומעשרות אין זה מלוה שבגופו ומהי בזה
 שליחות, ולפיכך מצרך זה שמפריש.

בענין ניהותא דפעוה * בתורם לחבירו שלא עדעתו

והנה נעין קלם צדברי הדגול מרצנה צראימו מתרומה וליישצו קלם
 צעוה"ים עפ"י הסוגיא צמסכת צבא מליעא (ד' כ"א ע"צ). אחמר ילוש
 שלא מדעת אציי אמר לא הוי ילוש, ורצא אמר הוי ילוש וכו'. וכד' כ"צ
 ע"א. ח"ש כיצד אמרו המורס שלא מדעת תרומתו תרומה, הרי שירד
 לתוך שדה חבירו וליקט ותרס שלא צרשות אם חושש משום גזל אין
 תרומתו תרומה ואם לאו תרומתו תרומה, ומנין הוא יודע אם חושש
 משום גזל אם לאו, הרי שצא בעל הצית ומלאו ואמר לו כלך אלל יפות אם

נמלאו יפות מהן תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה, ליקטו הצעלים והוסיפו עליהם צין כך וצין כך תרומתו תרומה, וכי נמלאו יפות מהן תרומתו תרומה אמאי הא צעידנא דתרים הא לא הוא ידע, תרגמה רבא אליבא דאביי בגון דשויה שליט, ה"נ מסתברא דאי ס"ד דלא שוויה שליט מי הוא תרומתו תרומה והא אחס גם אחס אמר רחמנא לרבות שלוחכם מה אחס לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, אללא הצמ"ע בגון דשויה שליט וא"ל זיל תרום ולא אמר לו תרום מהני וסממיה דבעה"צ כי תרום מצטיינית הוא תרום ואזל איהו ומרס מיפות וצא בעה"צ ומלאו וא"ל כלך אללא יפות אם נמלאו יפות מהם תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה, ע"כ סוגית הגמרא.

והרמב"ם (צפ"ד מה' תרומות ה"ג) פוסק וז"ל התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חצירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ומרס אם צא בעה"צ וא"ל כלך אללא יפות אם היו שם יפות ממה שתרס תרומתו תרומה שהרי אינו מקפיד, ואם לא היו שם יפות אין תרומתו תרומה שלא א"ל אללא על דרך מיוחד, ואם צא בעה"צ וליקט והוסיף צין יש לו יפות מהם צין אין לו תרומתו תרומה עכ"ל ומקשה בכסף משנה דאמאי אינו מוזכר הרמב"ם דבעינן שוויה שליט כמצואר בגמ' הנ"ל בצבא מניעא. וכן צבית יוסף צקי' של"א עמד על דברי הנ"ל.

חו מנינו להלח"מ (צפ"ה מה' אישות ה"ח) שמקשה על הא שפוסק שם הרמב"ם וז"ל הנכנס לצית חצירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא וקידש צו אשה. וצא בעה"צ אע"פ שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא עוב ממה שנחת לה אינה מקודשת שלא אמר לה דבר זה אללא כדי שלא להצטייט עמו והואיל וקידש צממון חצירו שלא מדעת חצירו ה"ז גזל ואינה מקודשת, עכ"ל, ומקשה הלח"מ דלמה לי טעמא משום כפיפומא הא שאני גבי תרומה משום דעשאו שליט, והגמ' בקדושין (ד' נ"ב ע"ב) לא הוצרכה לתת טעם זה אללא היכא דשויה שליט וכדכתבו שם המוס'.

עוד מקשה הט"ז ציו"ד (סימן של"א ס"ק ע"ו) דאיך כומצ הרמב"ם האי דינא דכלך אללא יפות. על גוונא, שליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם.

הא צגמ' שס צצ"מ גצי עוצדא דאמימר ומר וזטרא, אמר רבא דלא אמרו
 כלך אלל יפות אלל לענין תרומה בלכד משום דמלוא הוא ויחא ליה. והא
 הרי בליקט פירות שלל ברשות כדי שיקחם לעצמו ומרס, מלכד השאלה
 לענין התרומה יש כאן ודאי גזל שעל זה לא מהני כלך אלל יפות, דדווקא
 לענין תרומה מהני, ומסרן דמיירי שכל מה שלקט לעצמו מרס טולו לשם
 תרומה ע"ש, ועיין בקלוא"ח (סימן רס"ג סק"א) ובספר לצוש מרדכי על
 צ"מ קי' כ' מ"ש בזה עי"ש.

תורם תרופת חבירו אי בעי להיות שליחו עפש
או דלא בעי רק נוחותא דעצות

ומבאר הטו"ז שם ונראה דמסתבר לומר דהא דאמרינן דניחא ליה משום
 נוחותא דמלוא, אין הכוונה משום מלוא דידיה אלל משום דכלל הדבר
 היא דבר מלוא ולכן מפרשינן הגילוי דעת שלו שהוא גילוי שניחא ליה בזה,
 ורמיה לזה יש להביא מדברי הגמ' ורש"י שם בקדושין (ד' נ"ג ע"ג)
 דאיחא שם. ההוא סרסיא דקדיש צפרומא דשיכרא אחא מרא דשיכרא
 אשכחיה אמר ליה אמאי לא פתיב מהאי חריפא. אחא לקמיה דרבא, אמר
 לא אמרו כלך אלל יפות אלל לענין תרומה בלכד וגו', ופירש"י, דלא אמרו
 כלך אלל יפות אלל לענין תרומה בלכד דהא לתרום הן עומדות. ויש
 לדקדק דאמאי לא מסיימת הגמ' שם בקדושין גם צהטעם משום דמלוא
 הוא ויחא ליה וכמו שמסיימת הגמ' צצ"מ, וגם על דברי רש"י קשה
 דאמאי קמשנה וכוחצ הטעם דמהני כלך אלל יפות משום דהא לתרום הן
 עומדות, ואיטו כוחצ הטעם שאומרת הגמ' שם צצ"מ משום דמלוא הוא
 ויחא ליה.

אבל לפימ"ש מיושב שפיר, משום דהא דאמרינן משום דמלוא היא, אין
 הכוונה משום מלוא דידיה. אלל משום דהדבר הוא בכלל דבר של דבר
 מלוא, ולכן לא מני הגמ' שם בקדושין לפרש הטעם דלא אמרו כלך אלל
 יפות אלל לענין תרומה בלכד משום דמלוא הוא ויחא ליה, דהא גם בכאן
 עשה הסרסיא צהפרומא דשיכרא דבר מלוא שקידש בזה אשה, וועיין
 בפסקים ד' ד' ע"ג דמבאר דניחא בזה לאיניש לקיומי מלוא צממוניה,

ע"ש ובמאירי מ"ש למרחן שלא יספור להגמי' צד"מ ד' כ"ט ע"ש], ולכך הולך גם רש"י לפרש בזה טעם אמר הא דמהני רק לענין תרומה, והיינו משום דלמרוס הן עומדות. ור"ל, ללא אמריקן יחוחתא דלכך אלל יפוט אלל בדאיכא תרמי למעליותא, א' שהדבר הוא של דבר מזה צ' היכי שבין קך עומד הדבר לכך. כגון בתרומה דלמרוס הן עומדות. ועי' בצ"ק אליעזר ח"י סי' ל"ט שהאריך בזה דברים נפלאים.

אמנם לפי שי' החוס' והגהות אשרי וכן פסק המחבר בשו"ע חו"מ שני"ט ס"ד מותר ליקח מהאריס, שהרי יש לו חלק בפיירות ובעלים. וכמז ע"ו הרמ"א הגה וי"א דדוקא לאחר שחלקו, דסתמא שלו הוא מוכר אלל קודם חלוקה אסור, דחיישינן שלא יתן לבעל הבית נגד מה שנטל (טור סכ"א). והנה בש"ך ס"ק א' כתב דמ"ש המחבר מותר ליקח מן האריס ט' מדברי החוס' פרק אלו מציאות (דף כ"ב) סוף ע"א והגהת אשר"י והגהת מרדכי שם מצוהר דאם אדם נותן לאכול לחברו מדבר שאינו שלו אלל של חברו אע"פ שידוע שחברו יתרה אסור לאכלו דהלכה כאב"י דיאוש ש"מ לא הוא יאוש ואע"ג דהשתא ניח' ליה מעיקרא לא הוא ניח' ליה ואי לאו דמסתפיני' הייתי אומר שמוחר ויאוש שלא מדעת שאני שגם אח"כ אינו מייאש אלל משום שאינו יודע היכן הוא ובע"כ הוא מתייאש א"כ אמרי' מעיקרא באיסורא אחי לידי' דבמה יקנה אי ביאוש הא השת' אינו מתייאש ואלו הי' יודע שהוא אללו לא מתייאש משא"כ הכא כיון שידוע שיתר' א"כ השתא נמי בהיתרא אחי לידיה דמסתמ' אינו מקפיד על זה ואע"ג דבש"ס שם מדמה תרומה וטומא' ליאוש שלא מדעת טעמ' אחרינ' איכא החס' דלענין תרומה וטומא' ידיעה ממש צעיק ע"ש ודוק ועיין בס' אגודת אלוז דף ק"י ועיין בתשובת מהרי"ט סי' ק"ן.

מ"מ לפי דברי החוס' והג"א יל"ע הכ"נ בתרומה דאפי' דימא דמתרנה מעיקרא וכמ"ש הש"ך מ"מ לא מהני והו"ל כיאוש שלא מדעת ואסור וא"כ במזה דבדאי מתרנה מעיקרא מ"מ לא אמריקן דמשו"ו יוכל לקטט ומשו"ו פסקו ג"כ דגמי תרומה נריך לעשות שליח וכפשות הסוגיא צד"מ (ולא כגי' הרמב"ם המוצא בהגהות הגר"א והאריך בזה קלמ' בשו"ע צו"ד סי' של"א דגריס ותסבירא הוא אחס' גם אחס' אמר רחמנא ולפ"ו

חזר הגמ' מהתי' דשויה שליח אלא כמ"ש המוס' ללא גרסינן ומסבירא) אמנם המחבר שהביא מדעת הרמב"ם צו"ד קי שליח ללא צעי שליח וכאן פסק דמה שמטראה מקודם הו"ל כראובן שלא מדעת מוכרם לחלק בין תרומה ללא צעי שליח וניחומא דמזוה ודין מה שמטראה בסקס ליתן לחזירו וכמבואר צטו"ו ועיין צט"ך צו"ד שצחמת כתב על דברי המחבר דכשאמר כלך אלל יפות הו"ל כשלומו עיי"ש. ולע"ק דהאיך נעשה שלוחו על מה שמרס מעיקרא ולשי' ניחא מ"מ המחבר שס לי' כשי' המוס' והג"א הנ"ל ולע"ק וי"ל.

ביאור שי' הרעב"ם דבגילוי דעת לבד עהני בתרומה ותלוי
אי עופלא סעוך לאיש דאורייתא

ולהסביר גירסת הרמב"ם למה הוכרם לגרוס ומסבירא ולא סבר דצעי לעשותו שליח לא אמנע מלהביא דבר נפלא שראיתי ציד אברהם צו"ד שס שכתב טעם נפלא למה להרמב"ם כשיורד לשד"ח לא צעי שליח ממש בתרומה ומספיק בגילוי דעת וכקושיית הקטוה"ם צקי' רס"צ ח"ל משום דצריש פ"ק דקידושין פריך גם אחס למה לי ולא משני דאינטריך להך הקישא. וגם מדברי הר"ן והרא"ש צנדרים דף ל"ו ע"ב וחר"י צגיטין דף ס"ו משמע דגילוי דעת מהני בתרומה בלא שליחות. ויש להוסיף קמחא ומיא דהנה הראב"ד צפ"ו המל' גירושין כתב דאין קטן עושה שליח הוא משום דדרשינן גם אחס לרבות שליחם מה אחס בני דעת אף שליחם בני דעת, וכתב ע"ו צקטוה"ח סי' קפ"ח דו"א רק למ"ד דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא ולדידי' הוא דצעינן דוקא גדול וכן דעת נמי גבי תרומה, אבל למ"ד דס"ל מופלא הסמוך לאיש דאורייתא ולדידי' תרומתו תרומה מן התורה ח"כ ליכא למעט קטן משליחות מגן אחס ע"כ ולפ"ז הא דצ"מ דצעינן דשויה שליח מעיקרא ולא סגי בגילוי דעת צקוף דמיחא לי' משום דכתיב גם אחס מה אחס לדעתכם פי' מעיקרא אף שליחם לדעתכם מעיקרא, היינו דוקא למ"ד דמופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא, דלמ"ד דאורייתא לא דריש מה אחס לדעתכם ולא ממעט מאחס רק תורם שאינו שלו ולא גילה דעתו כלל דמיחא לי' אבל כל שגילה דעתו דמיחא לי' אפי' לצקוף אחס קרינן צי', וא"כ דס"ל צהלי' נדרים וניירות ומרומות

דמופלא הסמוך לאיש לאורייתא ע"כ לא דריש כלל מה אחס לדעתכם אף שלוחכם, ומשו"ה אזיל לטעמי דטרומתו טרומה, אף צדלא שווי שליח מעיקרא חלא שגילה דעתו לצסוף דיחא לי. ודפח"ח ט"י.

גילוי דעת בתרומה הוה כעפריש עצמו

ולענ"ד הי' נ"ל למה להרמז"ם מספיק בגילוי דעת עפ"י"ד הש"מ (צ"מ מ"צ ע"ח), דמקשי על חזי דס"ל יאוש שלא מדעת לא הוה יאוש, מצרייתא כי"ד אמרו התורם שלא מדעת טרומתו טרומה, הרי שירד לסוף שדה חצירו וליקט ומרס שלא ברשות וכו', מרגמה רצא אליצא דאזיי דשויה שליח וכו' עכ"ל, והקשה הרמז"ן דמשמע דלרצא יחא, והלא רצא לא קאמר דמהני למפרע חלא צדבר שעומד להטרנות, ומי דגם צטרומה שעומד לתרום מקמתא יתרה עי"ש, וראיתי באחרונים שהציאו פי' דצרו מקפר עונג יו"ט (חיו"ד סי' ק"ט) צהגה"ה דמ"ט אמרינן דמקמתא יתרה צהפרשת טרומה, אדרבה מקצנר יחא לי' לאינש למיעבד מנוה צעמנו דמנוה צו יוסר מצלוחו, אך הדבר נכון כיון דעיקר מנוה הפרשת טרומה הוה צמחשצה דכתיב ונחשז לכס טרומתכם, ולכן מהני טמן עיני צנ"ד ואוכל צנ"ד זה, עי' תוס' ורש"י (גיטין ל"א), חס כן לא מפסיד מידי צמה שחרס שלא מדעתו, דהרי צמה שמסכים לתרומתו אח"כ נעשה עיקר מנוה הפרשה, הוה דקעצדי מנוה עי"ש ולפי מוצן לנכון שע"י הגילוי דעת הו"ל כאלו עשה צעמנו ולמה יאמר לשליחו לעשותו הרי צגילוי הו"ל כאלו עשאה צעמנו וק"ל.

והנה עכ"פ היוצא לנו מדברי הטו"ז דצטרומה מספיק גילוי דעת משום דהוה צבר מנוה, וכמ"ש האחרונים ג"כ צציאור הטו"ז ממ"ש רש"י דצעינן ג"כ צבר העומד לתרום, ואינה מדין שליחות ממש ועי' צקנות החושן סי' רס"צ הנ"ל ג"כ מאריך למעמיתו שכל הטעם של הפרשת טרומה שמקלינן אפי' צלא שליחות הוה משום יחוסתא דמנוה ועי"ש שהציא מציטול רשות לגבי עירוב עי"ש ואכמ"ל צזה ועי"ש עוד שחידוש צבר נפלא צא' ששכה למכור חמלו וכי"צ ע"פ קודם ו' שעות וזכר צע"פ אחר מנוה דאמרינן צבדאי מעיקרא צבר נחצטל דמדהשתא יחא לי'

מעיקרה נמי יחא ל' ואינו ברשותו וכחז ע"ו דזה אינו אלא כסמך ונדאי
שאין לסמוך ע"ו לצד עי"ש ועי' בנתיבות המש' שחולק על הקנה"ם
מטעם לאמרינן בגמ' בפסחים דף ו' ע"ב שב' דברין אינם ברשותו של
אדם ועשאן הכתוב כאלו ברשותו לעצור עליו וזה אפי' בע"פ אחר חלות
וממילא לא אמרינן לגבי חמץ מדהשמה יחא ל' מעיקרה נמי יחא ל'
עי"ש ואכתמ"ל והארכתי מזה במק"א.

אם יכולים לעשות שליח לבטל חפצו של חבירו ביטול מטעם הפקר או סילוק רשות

וכזה נוכל לבאר דברי הטו"ז או"ם סי' תל"ד סק"ו דהנה הטור שם כתב
ושלחו יכול לבטל וכחז עליו הדין יוסף ק' כתב הרב המגיד בפרק ב'
(ה"ב) בשם בעל העיטור (ח"ב הל' זיעור חמץ ק"ב) וכן כתב גם כן
הר"ן בפרק קמא דפסחים (ג' סוף דבור ראשון) ושיש אומרים דכיון
דביטול מחמת הפקר נגעו צה שליח לא מצי מבטל שהרי אם אמר אדם
לחבירו הפקר אמה נכסי אין צריך כלום עד כאן. ולי נראה דאף על גב
דביטול מדין הפקר נגעו צו שפיר יכול לבטל על ידי שליח משום דכיון
דחמץ אינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו בגלוי
דעמא דלא יחא ליה דלהוי ליה זכותא בגויה כלל כגוי אי נמי דעמא
דבהפקר לא מהני שליחות היינו משום דהפקר יש לו דין נדר כדמוכח
בפרק קמא דנדרים (ו.) וכדכתב הרמב"ם בהלכות נדרים (פ"ב הי"ד)
וכיון דדין נדר יש לו משום הכי לא מהני ציה שליחות שהאומר לחבירו
קבל עליך נדר זה בשליחותי שיהא אסור צו אינו כלום אצל ביטול שאינו
ענין לנדר שפיר מהני ציה שליחות. ונשו"ע בסקעיף ד' פסק ג"כ שליחו
יכול לבטל וכחז הרמ"א וכשמבטל שליח שיאמר חמצו של פלוני יהא בטל
[מחשבות מהר"י ברי"ן].

שי' דשליח המבטל חפצו של העשלה קונה החפץ ואח"כ מבטלו

וכחז ע"ו הטו"ז דלפי דעה זו שהוא מטעם הפקר גם אשתו אינו יכול
לבטל אלא דנ"ל לדמות זו למ"ש הרא"ש בקידושין פ"ק דאם קידש אשה

בגול שלה מקודשת מפני שסממא רוחה אשה שיהיו המעות לו במתנה כדי שיהיו הקידושין תופסין ע"ש באריכות וא"כ ה"ה הכא נמי אמרינן דכיון שרוצה להפקיע עצמו מידי איסור חמץ מסממא נתן את החמץ שלו במתנה לשליח שלו שיוכל לבטל ולפי זה אין צריך השליח לומר סמנו של פלוני דמסממא הוא נתנה לו במתנה ועיי"ש מ"ש ועי' במקור חיים שהק' על דברי הטו"ז דבמה קנאו ועי' בחכמת שלמה (להגרש"ק) שפי' דהוי כמכירי כהונה והציא שם עוד ראי' דבאמריה לבד קנה ממשנה דפרה פ"ז עיי"ש ורק משום משום ניחא לאינש למיעבד מנוה בממוי' עיי"ש.

ולפי דברי הטו"ז צה"ל תרומה הנ"ל ליישב דברי הרמב"ם דבניחותא דמנוה אמרינן דבמה דעמיד ממילא לתרום וכן דהוה דבר מנוה אמרינן דאפי' לא שוי' שליח יורד לתוך שדה חצירו ותורם תרומה, ולכא' אפי' מצדך נמי דהרי אין בכלל ה' לא יתרומו וכמ"ש בדגול מרובה הנ"ל, וממילא הוא דין לכתחילה והכ"נ לגבי חמץ אמרינן ג"כ דהיות דהוה יחוחתא דמנוה וצפרט דעשאו שליח והטעם של רש"י לגבי תרומה דממילא עמיד הכ"נ י"ל לגבי חמץ דממילא עמיד החמץ לנאת מרשותו בצחות ובשעות דרבנן דאסור בהנאה וממילא שפיר קנאו השליח לבטל ומיושב ג"כ קושית המקו"ם ומיושב דברי הטו"ז לשיטתו.

ישוב קושיות המג"א האיך עליה עבדך על חיוב בדיקת חבירו

ולפי מצואר ג"כ דברי הדגול מרובה ראיחו מתרומה דכמו דרוחיס לגבי תרומה דאפי' לא עשאו שליח יכול לתרום הו"ל כשליחו משום יחוחתא דמנוה ואפי' כשתרם לחצירו מצדך והרי אין לו שום שייכות לפירות חצירו שהרי כעת לא יאכל מזה מ"מ שפיר מצדך והכ"נ בחמץ צפסת אס יעשה שליח לבטל קנה החמץ משום דהוה דבר מנוה וכמצואר לעיל א"כ כשבדוק ג"כ יש לו שייכות לחמנו של חצירו משום יחוחתא דמנוה ושפיר מצדך.

אמנם לשי' המג"א לקמן בסי' תל"ד ס"ק ט' כתב כשזוהו לבדוק אין יכול לבטל ובד"מ כתב בשם מהרי"ל שצריך שיעמוד אללו וכמ"ש בסי' תרע"ו וב"ח פסק דאין לבטל ע"י שליח עכ"ד משמע דלדעתו למסקנא אין

לעשות שלים לבטל החמץ, ואולי שחשש ג"כ לשי" הג"א והחוס' המזכרים לעיל וכמ"ש הממזר והרמ"א כוונתי צו"מ שג"ט ס"ד, ולפי"ו אין שלים קונה החמץ דהו"ל כמו ישל"מ, וא"כ אי היה ציטול חמץ מטעם הפקר אינו יכול לבטל חמצו של חצירו, ולא אמרינן דצודאי מסכים שיקנה החמץ לעצמו כשי" הש"ך, ומשו"ה פסק נמי דלא יעשה שלים לבטל וכדעת הצ"ח, ומשו"ה הק' ג"כ מה שייכות יש לשליח לעשות ברכה על הצדיקה ולא הביא ראיה ממרומה וכמ"ש דלא דמי ורק כחז משום דמטוה קעבדי.

ביאור דברי העג"א בדעינן עילת בן חבירו לבידיקת חמץ של חבירו

ובהסבר דברי המג"א לעמיק קנת מדברי הגאון צו"מ הר נצי אר"ח צ' סימן י"ג אבל נראה להסביר הוכחת המג"א בדרך זה, דאף דאין הכי נמי, דאי לא מהלו אציו החיוב הוא על כל ישראל למהלו, זה אינו אללא היכא דהאב יושב לו ואינו רוצה לקיים המטוה כלל, אז כל הקודם זכה במטוה זו לעצמו ושפיר מצרך המוהל אע"פ שאינו אציו הבן, משא"כ היכא דהאב ממנה שליח צמקומו דשלומו כמותו והמטוה היא כולה של האב, דהא חשיב כאלו מהלו אציו בפועל ממש, א"כ כיצד מצרך השליח על מטוה שקיים אציו הבן ולא הוא, אללא ודאי מכאן מוכח, דשליח העושה מטוה לאחרים, אע"פ שאין לו זכות בעצם המטוה דכולה היא שייכת להמשלת, מ"מ העושה מצרך ולא המקיים וא"כ צדיקת חמץ נמי קן, והוכחת המג"א ברורה ומאירת עינים. עיי"ש וכמו שביאר דבר זה מקודם בחשו' שם ועיי"ש מה שהאריך בזה.

עחלוקת האחרונים אי חיוב השבתת חמץ הוא רק על תבעלים או על כל ישראל

והנה נחלקו האחרונים עיי' צו"מ טדע ציהודה מהדורה קמא אר"ח סימן טו. להגאון בעל אור חדש וכן היא צאור חדש עמ"ס פסחים דף ה' ע"ב דחיוב שריפת והשבתת חמץ הוא רק על התבעלים דוקא ולא על שום א' מישראל וזוה שונה שריפת חמץ משריפת קדשים דרמנא אחשבי' להצערמן

עי"ש עי"ן הגהות שערי ציון ובהגש"ט שהציא מכמה גדולים להקשות
 מהא דצ"ק ז"ס ע"ב, גול חמץ לפני הפסח וצא אחר ושרפו במועד פטור,
 שהכל מנווים עליו לבערו, וי"ל לפירוש הכל מנווים עליו לבערו הוא משום
 ערבות, שלא יראוהו עובר בצל יראה וישנו בחזוק ידים ולא יעשו כלום
 ועי"ל דשהכל מנווים עליו לבערו, היינו צין הגזלן וצין הגזול מנווים עליו
 וצרכות מי שהוא (החמץ) בעליו מחויבין לבערו, וא"כ זה השורף לא
 אפקדי' מידי וא"כ איך ימא רחמנא אחשביה ויהיה נחשב מלאכה לגבי
 בעל החמץ ולגבי אחר לא יהיה נחשב מלאכה. ולא מצינו בשבת ויו"ט
 שיהיה מלאכה לזה ולא לזה וכן ראיתי כעין סברא זו בציאור הגמ' צ"ק
 בשו"מ משיב דבר חלק ב סימן לב אבל עלינו ליישב רומיא דשמי הוראות
 המוס' והרא"ש במס' שבת וצמס' ע"ו, וגם הדעם טמן שלעולם אסור
 לקיים ידי עוברי עזירה, שאפילו חייב להפריש את חצירו ישראל מאיסור
 וכדאיחא צ"ק (ז"ח) שהכל מנווין עליו לבערו כדי שלא יעצור חצירו
 צ"י, מכש"כ שלא יעשה סיוע שיעשה עזירה, וכבר כתב הגאון המחבר
 שו"מ צמן ציון סי' ט"ו ליישב רומיא דפסקי המוס' והרא"ש דאס הוא
 מקיים בשעה שעושה עזירה ודאי אסור בכל עינן, ומחויב להפרישו אם
 יכול, משא"כ שלא בשעת עזירה, אלא שאח"כ חשוד שיעשה עזירה בזה
 אינו אסור אלא בתרי עברי דנהרא, וזה החילוק אמת וצורך לדעם המוס'
 והרא"ש. ואכמ"ל ועי' בשו"מ משנה הלכות מהדו"מ ח"א שני"ד.

והדברים ידועים וכבר הלכו בה נמושות בפלוגמת האחרונים, בהך דאבל
 של אחרים אמה רואה אם אחרים הייט עכו"ם או אחרים מישראל, עי"ן
 תורת חיים ופני"י שם צדף ה' ע"ב, וע"ע צמנ"ח וצמהר"ם שיק מלוא
 י"א דתלוי בפירוש הקרא דלך, וכן בדברי חיים [בחי' עה"ס בסופו] לשבת
 הגדול, שהחמץ מלוא על הכל לשורפו, ואכמ"ל בזה.

ועכ"פ לשיטת הפוסקים דכודאי שיש חיוב על א' מישראל לבער חממו של
 חצירו כודאי שייך אליו הצרכה בצדיקה אבל לשני הנוצ"י אין שום שייכות
 של שליח לצדיקה ווכל להשתמש מראיתו הנוצ"י בעלמו כדגול מרצבה
 דביחא לי' וממילא עומד לשרוף מקפיק ושפיר מצרך וכמו שציארטו לעיל.
 וק"ל.

**אי השבתות חמץ הוא בבעלים או לראש"י
תלוי בב' הלימודים**

ובדרך פלפול יש לומר ולתלות פלוגמת האחרונים אי חמץ מנזה על כל ישראל' לצערו או דוקא על כל א' חמץ לעצמו דהנה במסכת פסחים (דף ד ע"ב) מן התם, רבי מאיר אומר אוכלין כל חמץ ושורפין בתחלת שש. רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע, ופולין כל חמץ, ושורפין בתחלת שש. דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעום ולמעלה, אסור, מנלן אמר רבי תרי קראי כתיבי, כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב אך ציוס הראשון תשצימו שאר מבתיכם. הא כיצד לרבות ארבעה עשר לביעור. ואימא לרבות לילי חמשה עשר לביעור, דסקלקא דעתך אמינא ימים כתיב, ימים אין, לילות לא, קא משמע לן אפילו לילות. ההוא לא אינטריכא ליה, דהא איסקא וכו'. ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעור ציוס כתיב. ואימא מנפרא אך חלק. דבי רבי ישמעאל מנא מצינו ארבעה עשר שנקרא ראשון, וכו'. רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים. ואימא כל חד וחד כי שחיט זמן שחיטה אמר רחמנא.

והנה הרי"ף הביא רק הטעם של אך חלק, שהוא טעמו של אבי. והרא"ש הביא רק טעמו של רבא, מלא תשחט על חמץ דם זבחי. ונריך ביאור מה יהי' חילוק בין אבי לרבא אלו דהיינו שיטת הרי"ף והרא"ש.

והנה המוספות בדף ה' ע"א כתבו ד"ה זמן שחיטה קאמר רחמנא אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמרינן צפרק תמיד נשחט (לקמן סג. ושס) השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשחמה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השחמה. והנה ממוספות מסכת פסחים דף סג ע"ב ד"ה או לאחד מצני חצורה אומר ר"י דלא מיחייב בעל החמץ אלא השוחט והזורק דלא תשחט אמר רחמנא ועוד איך יתחייב לרבי יוחנן הא לאו שאין זו מעשה הוא. אמנם הסינוך מנזה פ"ט כתב דכל א' מצני החצורה שהי' לו חמץ לוקה. עיי"ש ואכמ"ל בפלוגתא זו.

ולכא' לפי זה יש לומר דבר חדש, לפני הלימוד של לא תזבח על חמץ דם
 זבחי הוא על השוחט והזורק, לכו"ע (בין לשי' המוס' בין לשי' החיטך)
 אפי' על חמצו של כל א' מצני החצורה לריש לקיש עמו בעורה ולר' יוחנן
 אפי' בסוף העולם הרי פלה רחמנא אחריות חמצו של א' על השני וזוה
 נפרש ג"כ הגמ' צ"ק ז"ח הכל מצוין לבערו. וממילא לשי' הרא"ש
 שהציא רק לימוד של דעם רצח מלא תשחט מהכא ילפינן דמו' שעום
 ולמעלה אסור א"כ זה חיוב על כל א' מישראל, וכשי' הפני"י והד"ס
 ועוד. אבל לשי' הרי"ף שהציא דעת אצ"י. וילפינן איסורו של חמץ מאך
 ציום הראשון שצימו שאור מצמיכס, החיוב הוא רק על הבעלים וכשי'
 הנוצ"י. וק"ל.

לברך על חיוב חבירו עטעם ערבות
אי ערבות הוא גם על הערבות או לא

דרך אגב אציין מה שכתבתי בדברי הגרע"קא זי"ע באו"ח סי' רי"ט האם
 יכול אדם לברך צרכת הגומל על חבירו עיי"ש צשו"ע. והגרעק"א חידוש
 שם צ' נקודות א' להצרכה הוא על השני שגמלך וממילא לא שייך שומע
 כעונה שהרי אין זה תיקון הלשון שתיקנו לו לברך ועוד דאפי' אם ילא
 מוילא מ"מ בצרכת הגומל נריך להיות בר שמתה ממש ואם לא אמר חמן
 לא ילא (ומשמע שם וכן בכל צרכה נריך לענות חמן אם המוילא כבר
 ילא) ועיי"ש במשנה ברורה צביאור הלכה. ועי' באצני"ו או"ח סי' מ' חולק
 על זה וסובר שיולא מטעם שומע כעונה לבר והאריך בזה מכמה ראיות
 עיי"ש.

ודברי האחרונים ידועים ומפורסמים ויש להוסיף נופך שזה תליא בפלוגתא
 הגמ' בקוטה דף לו ע"ב ובפלוגתא דהני תנאי; דתניא, רבי ישמעאל אומר
 כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד; ר' עקיבא אומר כללות ופרטות
 נאמרו בסיני, וגשטו באהל מועד, וגשטלו בערבום מואב, ואין לך כל דבר
 מצוה ומצוה שכתובה בחורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה צריחות.
 ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון אין לך מצוה
 ומצוה שכתובה בחורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה צריחות של שש

מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. אמר רבי לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו, שאמר משום רבי שמעון אין לך כל מנזה ומנזה שצמורה, שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה זרימות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו. ופירש"י אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חצירו או לא רבי שמעון בן יהודה קבר לא נעשה כל אחד ערב על חצירו אלא שישמרו את המנות נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח זרימות של כל אחד ואחד אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חצירו אלא על חובתו של חצירו ואתא רבי למימר לדברי ר' שמעון שבא למנות את זרימות הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה זרימות של ששים ריבוא לכל אחד וזכר אחד האלה יש ששים ריבוא שכולם נמערבו זה בזה על חובתם ועל ערבותם נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים ריבוא בשביל חובתו של חצירו וכל אחד מששים ריבוא הללו קבל עליו זרימות ששים ריבוא בשביל ערבות שנמערבו אחיו על חציריהם וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים.

ועי' בשו"ת בנימין זאב סי' רפ"ז ובשו"ת גינת ורדים או"ח כלל ג' סי' ט"ו שהקצרו החילוק ערבא דערבא לריך שטוגע הוא לעמין אם מי שהוא רואה שחצירו אינו מוכיח לחצירו אז גם על לריך להוכיחו וזה הפי' שקבל ערבות על זה שחצירו ערב עיי"ש ועי' במגן אברהם וזפרי מגדים או"ח סי' שמ"ג משמע שזה חיוב רק על הבי"ד ואכמ"ל וזוה רצימי לומר דלפי שי' רשז"י דלא נעשו כל א' ערב על מנות חצירו א"כ אפי' כשחצירו לא עשה מנזה או שחצירו חייב לעשות מנזה אין זה כמו שהחויב על האדם עצמו רק יש לו מנות פוכחה ולראות שיעשו בני ישראל מנות ולכא' זה ג"כ שי' החוק'. אבל לשי' רבי דכל א' קבל עליו ערבות דחצירו ג"כ אם כל א' ממש מחויב בגופו על מנות של חצירו וממילא כשחצירו לא עשה מנזה או להיפוך הוא ממש מנותו וכן משמע בגמ' יומא דף פו ע"ב תניא, היה רבי מאיר אומר גדולה פסובה, שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, שנאמר (הושע י"ד) ארפא משוכתם אהבם נדבה כי שב אפי ממונו. מהם לא נאמר, אלא ממונו. ועיין בסקר עשרה מאמרות

מאמר מקור דין הוצא בליון הש"ס שם הטעם שמוחלין לכל העולם כולו
משום שכל ישראל ערביין זה לזה הרי שכא' מישראל' חטא הרי זה חטא שלו
ממש ומשו"ה נריכים למחול לכל העולם כולו בשביל היחיד ועי' בחידושו
עמ"ס שבת דף נ"ה.

וה"נ החיובים אפי' העשה נמחייב כל א' על העשין של חזירו ולפי זה הרי
כחצו הפוקקים הטעם למה כל א' יכול להוציא חזירו בצרכות ומצות הוא
מטעם ערבות ולפי כשא' חייב לברך הרכות הגומל מטעם ערבות גם
חזירו נשאר עליו החיוב הגם דהאדם צודאי מחויב יותר וכמו בכל ערב
שהלוא חייב קודם מהערב אבל כשלא עשה נשאר עליו החיוב וממילא יכול
להוציא בכל דבר ממש והכ"נ בצרכת צדיקה וכל דבר אבל אי לא קבלו
ערבות על הערבות אז צודאי החיוב הוא רק שיאמר ויזכית שיעשו מצוות
וממילא אינו יכול להוציא וק"ל.

שוב מנאמי צשו"ת אגרות משה או"ח סי' ק"ך שכחצו צביאור דברי
המג"א שהציא רא' ממילה דכוונתו דכמו שבמילה יש חיוב על צי"ד וכל
ישראל' למולו מטעם ערבות הכ"נ כשעושה מצות צדיקת חמץ בעד חזירו
מזרן מטעם ערבות וזה רא' לדברינו.

מצות ל"ת לא יראה

בענין האיך אפשר לעבור על בל יראה הרי חמץ אסור בהנאה

מדרכנו ויצא מרשותו

צו"ת מהר"מ מיינן להגאון מהר"מ מאוזן למש"כ האחרונים דצאיסורי הנאה אינו עובר צבל יראה דהא דעשאן הכתוב כאלו הן צרשותו הוא דוקא צאיסור חמץ ולא צשאר איסורים וצודאי דגם צאיסוה"י מדרצקן קן דאינו צרשותו של אדם, א"כ עכשיו דאמרו שעות מדרצקן ואיט צרשותו כמו שאמרו צפסחים ו' ונצטלי' צשית דרצ גידל ולא גרע איסור דרצקן של חמץ משאר איסור הנאה וכיון דעכ"פ ילא מרשותו קודם זמן משציתו וצ"י ומנ"ל דצכה"ג אוקמי' רחמנא צרשותו.

החז"ל עקנה החמץ לבעה"ב ברגע קודם

שחל איסור תורה * ותפיה על שי' זו

וכתב ע"ז צו"ת אחיעור חלק ג' סימן א' וז"ל וצעיקר קושים המהר"מ מיינן נ"ל דצודאי אף דגם איסור הנאה מדרצקן אחר מונע מחלטם הצ"י מ"מ אם האיסור הוא לזמן לכשיגיע הזמן דבל יראה וכלה זמן האיסור דרצקן צודאי דצרשותו קאי, וכמו דאינו מונע להמשציתו האיסור הנאה דמשש שעות ולמעלה למאי דקיי"ל כר"י דלפני זמנו אסור צהנאה מן התורה וגזרה תורה להשציתו כ"כ צאיסור הנאה דרצקן נהי שאסור משעות דרצקן מקודם, מ"מ הא איסור שעות מדרצקן כלום לכשיגיע זמן איסור תורה, וכיון דלא איך עוד איסור שעות, ואיסור תורה אינו מונע מן המשציתו וצ"י, מה צק שגאסר ממחלה מדרצקן הלא איסורו הי' רק לזמן שעה, ולכשכלתה השעה כלה זמן איסור מדרצקן והומחל הדאורייתא שעשאן הכתוב כאלו הן צרשותו וז"פ.

וצו"ם מנחת שלמה סימן ט"ו ד"ה והנה צדצר וכו' כתב ע"ז ולפ"ז
 יכולים לכאורה לומר שאם מכר לעכו"ם בשעה ששית והגוי גם הגזיה את
 החמץ וכהו צו דמיד כשכלמה אומה שעה והחיוצ דרצנן נפקע תו לא חיל
 עלי' חיוצ של משציתו כיון דהחמץ הוא של נכרי. אך אין זה נכון, דא"כ
 אף אם ציטל חמזו בשעה ששית וכ"ש אם חרבו בשעה ששית ונפקל
 מאכילת כלב ג"כ ימא הכי שהאיסור דרצנן חלף והלך צקוף שעה ששית
 והאיסור תורה של תחלת שעה זו אינו חל כלל בתחלה על דבר שפסול
 מאכילת כלב, וע"כ דצכה"ג שאם נאמר שהאיסור דרצנן חלף והלך יהי'
 מותר אח"כ לגמרי שפיר השאירו רצנן את האיסור של שעה ששית, וכיון
 שכן הרי עובר דאי מדרצנן על משציתו, (הלום ראיתי צלל"ח דף י"ג ע"ב
 דמצואר שקוצר דשעה ששית ליכא שום חיוצ של משציתו, וגם כתב
 דלר"ש מותר לאכול חמץ גם מדרצנן עד סוף שעה ששית, ולענ"ד ז"ע
 דהצעה"מ והראב"ד צדף ו' מפורש כתבו דגם ר"ש מודה ששורפינן
 בתחלת שש, גם עיקר יסודו לא הביטוי הרי יחכן שלא גזרו בששית לחייב
 צקום ועשה צמזוה של משציתו אבל מנין שלא גזרו איסור אכילה שהיא
 עזירה צקום ועשה, וכן קשה דאי ליכא כלל שום חיוצ של משציתו בשעה
 ששית הי' כריך להיות שגם אם חרבו בשעה ששית יהא מותר לקיימו
 צפקח וליהנות ממנו לאחיה"פ כמצואר (עיל וז"ע).

ולענ"ד קשה טוצא דצרי הגאון בעל אחיעזר דהרי מיד שנאסר מדרצנן
 יאל החמץ מרשותו הגם שהם הוציאו את החמץ רק לזמן מ"מ מי הכנים
 לו החמץ הזה אח"כ שיעצור איסור מה"ם ואי משום דחזירו של אדם
 קונה לו שלא מדעתו הרי לא יחא לי' דליקמי איסורא וכע"ז מנינו צמתנה
 ע"מ להחזיר צמתלוקות הרא"ש ורבינו ישעי' צסוכה מ' ובקידושין ו'
 דלהרא"ש צעי קמין שני צשעת חורת הקמין צמעמ"ל ולא מועיל התנאי
 לצד מקודם דאל"ה הוה דומיא דשאליה מ"מ רואים מזה דלא סוזר הקמין
 מהפקר לצד וגם לדעת רבינו ישעי' ורבינו אביגדור דהוה קמין לזמן ועי'
 צשו"ע חו"מ סי' ק"צ ס"א ועומ"ק דהחוזר מקמין כריך לחזור ולקטטו
 ולא נכנס ממילא לרשותו. וכן כאן הרי יאל החפץ מרשותו ומי החזירו לו
 ועי' צשו"ם נוצ"י צס' כ'.

ישוב על קושיא הג"ל

ומכ"ק מרן אהמו"ר שליט"א שמעתי דהוא כעין מה שכמד זה"ק בשו"מ צית שערס ציו"ד וצמשת עמרמי שם לגבי איסור איט זכות ואיסור אצמיה"ם שלא נפקק א' מהשני ורק א' מושך להשני עיי"ש והכ"נ האיסור דרבנן הוא התחלת איסור דאורייתא וממילא כשמגיע זמן האסור מן התורה עובר ע"ז מה"ם והבן.

עוד ישוב על קושיא הג"ל

ולענ"ד י"ל עפ"י דברי החוס' במס' שבת דף ד' ע"א ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה. וא"ת מאי בעיא היא זו אם המירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותי' ריב"א דאם לא המירו לא מיחייב סקילה כיון שמינח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכן בפסחים בס"פ האשה (דף נב. ושם) ערל הזאה ואיזמל העמידו דצריהם במקום כרת אלמא לא מיחייב כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח עיי"ש ועיין... היזמא מזה דאפי' דמה"ם עבר על איסור מ"מ היום וליים לדברי חכמים אינו נחשב לו איסור ודייקו להביא רא' מערל הזאה ואיזמל דלח תימא דדוקא בשבת דאולי הטעם שפטור מטעם דאינו מלאכת מחשב שהרי אינו מרדה מחמת נזוי חז"ל ונמנאל דלח עבר אלל בכל מקום דמחמת נזוי חכמים נמנע מלמנוע עצמו מעצירה לא נחשב לו כאיסור. ולפי זה חמינח אנה סבירא ישרה דהיות דחז"ל צ' שעות דרבנן להליל אח מי שיש לו חמץ שיזהר ויזיאלו מקודם זמן איסורו מן התורה לעשות קייג שלא יעבור על איסור חמץ והוא צמוד עבר והשאיר חמץ צודאי עובר על זה וע"ז תקנו חכמים כעין דאורייתא צ' דברים אינם צרשותו של אדם ועשאן הכי כאלו צרשותו לעבור עליו וממילא כשמגיע זמן איסור חמץ מה"ם עובר עליו, אצל בשוגג אם נשאר לו חמץ או באונס באמת לא יעבור רק איסור דרבנן ונ"ע.

**באיסור דרבנן אי אפרינן כל עילתא דאמר רחמנא
לא תעביד אי עביד לא עהני**

ולמהמתיק הדבר ביותר י"ל אולי זה יהי' תלוי בסוגיא דתמורה ד' במחלוקת
אזני ורצא אי כל מלמא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או לא
מהני אי גם דרבנן אמרינן קן ומלמא מחלוקת בין האחרונים דהנה
הפרי מגדים במשניות סי' קכ"ח ס"ק ט"ל כתב דקיימא לן גם דרבנן
אי עביד לא מהני עיין סמ"ע סי' ר"ח עכ"ד (בסוף האות ד"ה ולפ"ו)
וכן משמע באשל אברהם סי' ע"א אות ה' דסובר דאמרינן גם דרבנן אי
עביד לא מהני אמנם בקהלת יעקב בתוספת דרבנן סי' קס"ג דסובר
דבעצירה דרבנן אמרינן אי עביד מהני וכן בפנים מאירות בסי' קע"ד
(דד"ה אך עכ"ו) כתב ג"כ דבעצירה דרבנן אמרינן אי עביד מהני ועי'
בשדי חמד מערכת כ' כלל נ"ה שהאר"י במחלוקת זו בראיות. עכ"פ
למ"ד דאי עביד לא מהני בודאי יקשה כקושית המהר"ם דהרי בשעות
דרבנן החמץ אסור בהנאה מדרבנן ואפי"י אי עביד לא מהני וממילא גם
הדאורייתא לא יעבור שהרי מאי שנא חמץ של איסור הנאה סמס או איסור
הנאה של הדרבנן וכמו שנתבאר אבל למ"ד דבאיסור דרבנן אפי"י רצא
מודה דאי עביד מהני א"כ אפי"י דרבנן אסרו החמץ והו"ל כאיסור הנאה
אבל ברגע שרואה בקיומו לעבור האיסור אי עביד מהני ועובר ע"ו ואס"כ
כשצא זמן איסור תורה נשאר איסורו וזה דבר חדש ויל"ע בזה. ועי' מה
שכתבו באריכות בישב קושיא זו בסוגיא דהואיל.

חמץ ער"פ אחר חצות

בענין ער"פ שחל להיות בשבת אם לכתוב בשטר
זמן הקנין לפני שבת.

בשור"ת הר לצי אר"ם א' סימן קכ"ו ד"ה ומדי דברי זזה, ראיתי בלוח א"י (הנדפס פה) משנת תר"ץ שחל ער"פ בשבת, מציא בשם הגרי"ח זאנענפעלד זל"ל דנכון לפרש בשטר מכירת חמץ השעה שזה יחול הקנין בע"ש שלא יהא הקנין בשבת. ואין דבריו נכונים זזה, שהוא רוצה לתקן כוחו רק בשביל ער"פ שחל בשבת דוקא, דהרי לענין שבות דמו"מ אין חילוק בין שבת ליו"ט, וכמוש"כ בספר בית מאיר (אהע"ז סוף סימן מה) והברור דמה דשרי ביו"ט ה"ה בשבת, דהא גזירות מו"מ שבת ויו"ט שוים, עכ"ל.

וא"כ בכל ער"פ גם כשחל בחול למה לא חשש שלא יהא הקנין ביו"ט. מלא, ועוד דאדרבא בער"פ שחל בחול יש לחשוש בעיקר הקנין לדבריו דהקנין חל בערב, הרי כבר עבר עליו זמן איסורו ושבו אינו ברשותו לאקניי, דאיה"נ לאו דמרא הוא (פסחים דף ז ע"ג). וכן ראיתי שהחמ"ס הנהיג באמת כן בער"פ שחל בחול לכחוז השעה שקודם חצות כדי שיחול הקנין בשעת ההיתר ומטעם הנו'. ובער"פ שחל בשבת נשאל במשנת מהר"ם שיק אם צריך לכחוז השעה מכיון דלא שייך בכה"ג חשש בטול הקנין, ומ"מ העלה שיכחוז השעה שלא תחלוף בין שנה לחצותה, וגם שלא יחול הקנין בשבת. ומתוך דבריהם נראה להדיא, דעיקר האי חששא להצריך לכחוז השעה ל"ה אלא משום ער"פ שחל בחול, אבל זה שאמר לכחוז השעה דוקא בער"פ שחל בשבת הר"ז עושה מן הטפל עיקר ואין שומעין לו. עיי"ש בדבריו הנעימים מה שהאריך עוד זזה.

שכח לעכור חמצו ונזכר בע"פ שחל בשבת

ולענ"ד ליישב דברי הגרי"ח זי"ע והנה במשנה ברורה סימן תמד ס"ק כ
בא"ד אם יש לו חמץ הרבה בחדר מיוחד ושכח למכור אותו בע"ש צריך

בער"פ שחל להיות בע"ש וזוה ינאחי ידי חוצת ציאר וישוז דצרי הגאון
ריח"ו זל"ל זי"ע.

**אי עותר לעשות פעולה בע"ש שתתחיל
ותגפור עלמכה בשבת עצמה**

אמנם הגאון בעל הר נצי לא רנה קן כי לשיטתי' בחשו' קכ"ו שחולק על
דצרי שו"ת מחנה חיים, שהגם דמותר להתחיל מלאכה בערב שבת והיא
תגמר מאליה בשבת, מ"מ אסור לעשות בחול לגרום שהתחלת המלאכה גם
היא תהיה בשבת והעושה פעולה בע"ש כדי שתתחיל המלאכה בשבת חייב
במחלל שבת גמור, וחילא דידי' מהירושלמי (פ"ק דשבת הל' ה) דאסור
בשפופרת וצרחיים, משום שלא הותחל בכל טפה וטפה, ובכל חטה וחטה.

ובעל הר נצי חולק עליו ומיישב דצרי הירושלמי דסצירא לי' לשי' רבי יוסי
וכפי ההו"א דגמ' דילן דצ"ה ק"ל דשציתת כלים אסור אצל למסקנת
הש"ס דצ"ה ק"ל דשציתת כלים מותר א"כ אין שום ראי' מהירושלמי
יעו"ש ועוד האריך שם בחשו' וכמד דבער"פ שחל להיות בשבת מותר
להקנות מערב שבת חמץ לנכרי באופן שיקנה הגוי בשבת לכחמילה וזה
אפי' לשי' רע"א סי' קנ"ט (וכן הוא בשו"ת מהר"י צרונא סי' קכ"א
הוצא בשו"ת משנ"ה ח"ה סי' ר"צ ועיי"ש שהרצה לתמוה על המהר"ם
שיק א"ח סי' קל"א ובשו"ת צית שערים סי' רס"ד ובשו"ת מהרש"ג
שהחירו הקנין מ"ש שיחול בשבת מדצרי מוהר"י צרונא הנ"ל) דאסור
לעשות קנין שער"ש שיחול בשבת מ"מ האיסור רק מנד הקונה דהוא
ישרא' ולא מנד המקנה וממילא מער"ש להקנות לנכרי שהוא הקונה ובו
אין שום איסור שיחול בשבת שרי עיי"ש ולפי זה אם יקנה הגוי החמץ
בשבת גם לא קרה דצר וממילא למה לנו בער"ש לכחוז זמן בשטר מכירה
בשביל חשש שיקנה הנכרי בשבת ואפי' אם יקנה בשבת שפיר הו' הקנין
ואין בו חסרון וממילא לא רנה בתקנת חכמים זו.

ביטול חמץ אחר חצות או ביו"ט
אי מועיל מצות עשה דתשבייתו בקו"ע
או בשוא"ת והמסתעף

שני דברים אינם צרשונן של אדם ועשאן הכחוז כאלו הן צרשותו צור צרה"ר וחמץ צפקת. הנה צקפר קלות החושן סי' רס"צ סעיף ג' אות א' כתב צאחד שקכת מחמת אונקו לצטל חמזו צערצ הפקת קודס שז ואחר שז מזכר וציטול חמזו והוריתי להחיר צהנאה אחר הפקת מטעס שציטלו אף שהציטול לא היה צומט. שצמטוה אמרינן דמדהשתא ניחא ליה מעיקרז נמי ניחא ליה. ורתיא מעירוצין ע"א מ"ט דצ"ה נעשה כחומר כלך אלל יפות, ופרש"י דגלי אדעתיה דניחא ליה ואמרינן כמאן דשוית שליח מעיקרז דמי, הכא נמי כיון שציטל אח"כ גלי אדעתיה דמעיקרז ניחא ליה אלל שכת ולא ידע. והא דאמרינן צהיה יושב צציהמ"ד דלא מצי מצטל ליה ציו"ט ולא אמרינן מעיקרז ניחא ליה צציטול אלל שכת ולא ידע, צאמת סוגיז סותרת לכוגיז דעירוצין ונדחים מפניה (ראה צ"י סי' של"א וצט"ו שס), וא"כ הא דאמרינן אחר זמן האיקור אינו יכול לצטל היינו צידע מעיקרז ולא ציטל אלל שכת ולא ידע ה"ל כמו הך דעירוצין ומצטל אפי' צשחשיכה עי"ש. ומטעס ניחותא דמטוה אמרינן מדהשתא ניחא ליה מעיקרז נמי ניחא ליה.

וכתב עליו צנתיצות המשפט ס"ק ד' וז"ל וצקנה"ח ס"ק א' הביא צשס הצ"י והט"ו דצניחותא דמטוה אמרינן מדהשתא ניחא ליה מעיקרז נמי ניחא ליה ולזה כתב צאחד ששכת לצטל חמזו וציטל אחר שז דמהני דאמרינן מדהשתא ניחא ליה מעיקרז נמי ניחא ליה והא דאמר צש"ס פקחים דאינן מועיל ציטול משחשיכה נדחה מהלכה ע"ש וישחקע הדבר ולא יאמר וח"ו לאמר כך דצללו הכי ידעינן דלא ניחא ליה צצמץ דהא איקורא לא ניחא ליה דליקני וצללו הכי אינו צרשותו כלל דאיקור הנאה הוא רק דרחתנא אוקמיה צע"כ צרשותיה כדאמרינן שני דברים אינם צרשותו של אדם ועשאן הכחוז כאלו הן צרשותו א"כ מה דידעינן

דמעיקרא לא יחא ליה כיון דרחמנא אוקמיה בע"כ ברשותו כל זמן שלא
ציטל צפה או בלז. עכ"ל.

בעחלוקות הראשונים איסור"ג אי אית לי בעלים

ובכדי לישז דברי הקלות החושן מקושים הנמיצות אמרתי פעם דידוע
מחלוקת הקלוה"ח ונמיצות צפי"ק"ו שהביאו מחלוקת הראשונים אי
איסור הנאה אית ליה בעלים או לא ועיי"ש דשיטת הקלות דכל איסור
הנאה יש ליה בעלים ומיקרי שלו ואינו ברשותו ונמיצות חלק עליו וסובר
דאיסור"ג לית ליה בעלים ואינו ברשותו. ולפי זה יש לישז נכון דהקלות
החושן חזיל ליה לשיטתיה דאיסור הנאה אית ליה בעלים רק שאינו ברשותו
וא"כ צביטול חמץ דהוה כמו כל איה"ג הכי נמי הו"ל שלו הגם שאינו
ברשותו וממילא בניחותא דמזוה אמרינן דהוה שלו ומעיקרא כבר יחא
ליה לסלוקי מרשותיה ולצטליה וממילא הו"ל כאלו צטליה.

וזהו הפי' שני דברים אינם ברשותן של אדם ועשאן הכחוד כאלו הן
ברשותן לעצור עליו והטעם הוא כנ"ל משום דהוה שלו עיי"ש צריצ"א.
אבל לשיטת הנמיצות שסובר דאיסור"ג לית ליה בעלים וא"כ האיך יוכל
לצטל חמץ שאינו שלו ומה שייכות של יחוחא שיש לו עכשיו אס חמץ
שאינו שלו וממילא הקשה שב' דברים אינם ברשותו של אדם ודו"ק.
ולחוסף ע"ז במה שהק' נמיצות שכל אי' לא יחא ליה באיסורי' לענ"ד
יש לעיין בזה דמניט בזה מחלוקת בטעם למה הנריכו בדיקה חוץ מצטול
וצר"ן כחז שהטעם משום שמה לא יצטלנו בלז שלם א"כ רואים שלא
אמרינן שכל אי' לא יחא ליה בחמץ אבל אס מישהו לא יחא ליה ולא ידע
לשי' הקלות צודאי מועיל ציטולו אפי' משחשיכה ופשוט. אמנם המרדכי
רפ"ק סובר דשום יהודי לא יחא ליה בחמץ עיי"ש וכשי' הנמיצות.

עצות תצביתו אי הוה בקום ועשה או בשוא"ת

וכעת נראה לענ"ד עפי מה שחקר צמנח חינוך מזוה ט' אי העשה
דמשציתו הוא בקום ועשה או בשז ואל תעשה דהיינו שצבוא זמן האיסור

כבר יהי' החמץ מושבת וכמו העשה לשבתון לשבת ויו"ט דהוא בשב ואל
 העשה לשבת ממלאכה, וזוה מישב קושים המוס' דדף ד' ע"ב דרש"י
 דדף ה' כמז דד"ה אך חלק ו"ל דאי לאו אך איכא למימר ציוס הראשון
 צין השמות ע"כ, והפירוש ציהשמ"ש כבר יהיה מושבת ולכך אפשר
 לפרש משצמו הוא ציטול ומו' שעות ולמעלה כבר יהי' מצוטל וכ"כ
 הרמב"ן, אבל המוס' סוצרים דמשצמו הוא צקוס ועשה ולכך מקשים
 שהרי מו' שעות ולמעלה אין מועיל ציטול עכמ"ד המנ"ת. וכבר דן זוה
 גם במהרי"ק שורש קע"ד. ולפי זה יש לומר דאם העשה דמשצמו הוא
 בשב ואל מעשה וכדברי רש"י (לשי' המנ"ת) ממילא בעלם אין עליו חיוב
 מעשי לצטל חמץ רק שכבר מושבת החמץ מקודם וכן נראה מדברי
 הרמב"ם שכתב צפ"צ מהל' חו"מ הל' א' מצות עשה מן המורה להשבת
 החמץ קודם ומן איסור אכילתו שנאמר ציוס הראשון משצמו וכן קוצר
 דהשבתה הוא בלב עכ"פ משמע דהוה בשב וא"ת וא"כ אמילא אנא סברא
 ישרה דלפ"ז מוצן שי' הקלה"ח ג"כ דהיות דצמנות משצמו לא חסר לן
 שום מעשה לשי' רש"י וממילא אמרינן ציחותא דמלוא מדהשחא יחא ליה
 מעיקרא נמי יחא ליה שהרי לא בעי לעשות שום מעשה של השבתה חוץ
 מזה שהרי החיוב שלא יהיה לו והיות ואלו יודעים דמעיקרא לא יחא ליה
 הו"ל כאלו שהי' מושבת מאותו זמן ומטעם יחותא דמלוא. אבל לשי'
 המוס' דמצות עשה של משצמו הוא צקוס ועשה א"כ כל המלוא של
 משצמו הוא מעשה השבתה וכמ"ש שהוא צקו"ע וא"כ א"א לומר שכמו
 שעכשיו יחא ליה דהרי מה שניחא ליה לא מספיק לי שהרי מעשה השבתה
 חסר לן וממילא היות ולא נעשה הציטול קודם חנות לא מהני מעשיו
 אח"כ כלום וכשי' הנתיבות דאחר זמן איסורי' א"א לומר על מעשה של
 עכשיו שיהי' נחשב לזמן מוקדם ורק על מחשבתו אמרינן כן ודו"ק.

ישוב שי' הרעב"ם בפריש חלה ביו"ט

ועקיים עצות תשביתו

ולפי דברי הקלות החושן יש ליישב קושיה הפני יהושע לקמן דף מ"ו על
 הגמרא כיצד מפרישין חלה בטומאה ר"א אומר לא יקרא לה שם עד
 שחאפה ר' יהושע אומר אין זה חמץ שמוהרין עליה צבל יראה וצבל ימלא

אלא מפרישו ומיחו עד הערב ואם החמיצה החמיצה והקשה הפניי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל דקצר דאע"פ דלחמץ שאינו ידוע מהני ביטול מ"מ זה דוקא לעמן שלא יעבור עליו צבל יראה וצבל ימלא מ"מ מצות עשה דתשציתו אינו מקיים א"כ איך אמר רבי יהושע דמפרישו ומיחו עד הערב הא יהיה עובר על העשה דתשציתו וכו' עיי"ש ובאמרי דוד מצי"א א"כ. ולפי הנ"ל יתורץ שפיר דהרי צניחותא דמצוה אמרינן מדהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ליה והכ"נ צמ"ע דתשציתו אמרינן הכ"נ קן וכסדרת הקלוה"ם לגבי צמי שלא ידע או ששכח וא"כ הכ"נ כיון דלית ליה צריכה לכאו' דינו כמו שכח הכ"נ ימלא שיוכל לצטלו אפילו משנעשה כבר יו"ט והו"ל כאלו צטלו מכבר וממילא שפיר מפרישו ומיחו עד הערב ואם החמיצה החמיצה ואי משום תשציתו יוכל לצטלו או ומדהשתא ניחא ליה מעיקרא נמי ניחא ולק"מ.

אם יש ענין להשהות פרוסה לקיים מצות תשביתו בשעה ז'

ועוד יש לחלוק בזה מה שראיתי במרדכי אות תקל"ג צא"ד וה"ר שמואל מפוליאחא אמר שמעתי על ר"י צר' מצרהם שהיה רגיל להשהות פרוסה אחת מלשורפה עד תחלת ז' כדי לקיים ציעור [חמץ צומנו מ"י] כדפי' [ר"ת] דפי' [דשלאל] בשעת ציעורו בתחלת (שש) [שצע] ופליאה היא דמפני (שריפה) [צרכה] דציעור [שצמייהם היו רגילים לעשות צרכה ועיין בתשובות ר"י קולון ע"כ הג"ה שם] שאינה אלא מדרבנן היה קומץ על השעות לעמוד בספק תשציתו מתחלת שבע עכ"ל המרדכי. ועי' בצגדי ישע אות כ'. ולפי הנ"ל יש לומר שזה תליא הא צהא דלשי' רש"י דעשה של תשציתו הוא צשו"מ והעיקר שיראה שלא יהי' חמץ משעה שש א"כ צודאי קשה קושית המרדכי אבל לשי' החוס' דעיקר מצות תשציתו הוא צקום ועשה א"כ לכאו' הזמן של תשציתו מתחיל בתחלת שעה שבע וא"כ צודאי הי' נריך להשהות החמץ עד זמן המנוה כדי שיקיים המנוה צומנו (וכמו שהק' שם צמנ"ח על חוס' עיי"ש) וזה שהשהה את החמץ הרי השהה אותה על מנת לצערו ואינו עובר על עשה הנ"ל כמצוה צמוס' פסחים דף כ"ט דהמשהה חמץ ע"מ לצערו אינו עובר עליו ועי' אצני נור

ארו"ח קי' שי"ח דהמוס' לשיטתם דק"ל דהוא זקום ועשה עיי"ש ועי' במקור חיים קי' תל"א ארו"ק ה' ליישב קושיית השאג"א על הסוס ועי' בר"ש עמ"פ. אבל המרדכי יוכל להיות שסובר דהמלות הוא זשז ואל תעשה וא"כ זודאי הק' כנ"ל וק"ל שזז מנלתי כדצריעו חלו האחרונים זכאמרי סופר דף ד' ע"ז וזרשימות שיעורים סי"ג. וששמי כעל כל הון.

חמנס לענ"ד יש ליישב עוד קושיית המרדכי וכפי מה שהזכרנו לעיל מדברי הקלוה"ח דזניחותא דמלוה אמרינן כיון דהשחח יחא ליה מעיקרא נמי יחא ח"כ יש לומר דהר"י זר' אצרהס הי' ק"ל כשי' הקצה"ח וממילא אפי' אם יחזיק החמץ עד שעה זשז ואז ירצה להשזיתו כדי לעשות זרכה ח"כ ימא דמשום דא"א לו לעשות הזרכה מקודם הו"ל כמו חונס וממילא אמרינן סזרא של יחוחא דמלוה הזכא וממילא שפיר לא חשש לספק איסור עשה דחשזיתו שהרי לא יחא ליה זעהמץ מעיקרא ורק החזיקו משום הזרכה וממילא לא עזר על איסור. משא"כ המרדכי יסזור כמו הנתיבות דלא אמרינן סזרא זו וממילא הק' וק"ל וי"ל.

טעם לפה עניחין פיתותין

זכזה יתישז מה שזכזז זשו"ע קי' תל"ז ס"ז הגה ונוהגין להיח פחותי חמץ זמקוס שימלחו הזודק כדי שלא יהא זרכחו לזטלה (מהר"י זרי"ן) ומיהו אם לא נתן לא עכז דדעת כל אדם עם הזרכה לזער אם נמלא (כל זו) וזט"ז ס"ק ד' כזז וכן ראו לנהוג לכחילה דחיישינן שחא ייחחו זמקוס שלא ימלחו הזודק וזרכה לזטלה אין כאן דהזרכה קאי על מה שיזער למחר זודאי חלא שמהיום מתחיל ע"י הזדיקה והנה הרז"ז דזחמים דעים סימן כ"ט כזז ע"ז דמנהג זה מעשה נשים הוא ועי' חק יעקב ס"ק י"ד שהזיא זזה שי' לכאן ולכאן ומסיק שיש לנהוג כן עיי"ש ולכאן זריך זיאור זמה תליא פלוגתחם ולפי הנ"ל יש לומר דתליא אם מלות חשזיתו הוא שיהי' מושזת ח"כ כל זרכת על זדיקת חמץ הוא כדי שיהי' מושזת אבל לא שיעשה מעשה ואם לא מלא חמץ זודאי זה עיקר מלות חשזיתו וממילא לא שייך כאן חשש זרכה לזטלה ולא חומרא כלל להיח פתיחים אבל לשי' דמלות חשזיתו הוא זקו"ע ח"כ אם לא ימלא מה

לבער הו"ל חשש צרכה לצטלה ולכן הנהיגו להניח פתיחים דהמנוה הוא
צקו"ע וק"ל

טעם לפה עברכין על ביעור ולא לבער

גם מה שראיתי בעט"ו יש להביא למה לא מצרכין לבער חמץ רק אקצ"ו
על ביעור חמץ וצאשר"י פ"ק דפקחים כתב דאם אמר לבער י"א ותי" שם
משום שאין אנו נריץ להניח פרורי חמץ כי דעת האדם על ביעור אס נמלא
ע"כ אומרים על ביעור ולא לבער שמשמע שדאי יבער חמץ ושמה לא
ימלא חמץ כנ"ל עיי"ש וזה דוקא דמנחת חשביתו הוא בשוא"ת אבל עם יש
חיוב של קום ועשה בחשביתו א"כ לכא' למה לא יצרך לבער חמנס עי'
צרמצ"ן צמס' שבת פראד"מ שכתב דמנחת הנעשית ע"י שליח מצרכין על
ומנחת שמונת אקרקפתא דגצרא מצרכין צ"ל וא"כ כאן דחיוב חשביתו
יכול להיות ע"י שליח משו"ה שפיר מצרכין על ביעור וכפי' הרמב"ן.

וצוה הי' אפשר לומר פרפרת נאה צדרך הפלפול דלכא' הרמ"א הביא
הלכה זו ונוהגין להניח פתיחי חמץ וכו' הגה על סעיף צ' אחר שכתב
המחבר הלכה זו דצצרכה אחת יכול להו"יא כמה צחים ואס צעל הצית
רונה יעמוד צני ציתו אללו צשעה שהוא מצרך ויתפזרו לצדוק איש צמקומו
על סמך צרכה צצירך צעל הצית וע"ו כתב הרמ"א הגה ונוהגים להניח
פתיחי וכו' ולכא' יש להקשות מה שייכות הגה זו להלכה של להו"יא
אחרים ואפי' אס הרמ"א הוצרך להציאו צסימן זו מ"מ לא הי' נריץ
לכתוב צ"ל הגה דמשמע שרונה להעיר ולהגיה. וליישב זאת יש לומר דהנה
צחק יעקב ס"ק י"א על מה שר' המחבר שיעמוד מצני ציתו אללו צשעה
שהוא מצרך כתב הח"י ויענו חמנן על צרכותיו ואס אינס עומדין אלל
צרכתו משמעות הפוסקים מהתוספות דאין יכול לשלח אוחס לצדוק
וצע"ש מתמיה על זה וכו' וז"ל ואס הוא צבר צירך למה לא יעשה שליח
לצדיקה הא קיי"ל צכל מקום שליח של אדם כמותו עכ"ל ועיי"ש צחק
יעקבצתי' לפי דרכו צקודש. ולענ"ד יש לומר דחליא אס המנחת חשביתו
הוא צשב וא"ת או צקו"ע דאס צקו"ע צודאי שליח של אדם כמותו אלל
אס מנחת חשביתו הוא צשב ואל חעשה כמו דמילי לא מימקרי לשליח

צודאי דהכא נמי אינס מקיימים המלוא בשליחותו דהרי מילי לא מימקרי
 לשליח וצודאי דדבר ההעדר הכ"נ א"א לעשות שליח ומשום זה כתב
 המחבר שצריכים בני ציטו לעמוד ולשמוע הצרכה כדי שיהיו חלק מהמלוא
 וכמ"ש צמס' צ"ק גבי גזל חמץ עיי"ש דהכל מצוין עליו לצערו ועי'
 צשו"ס בית שערס קי' קנ"א ולא מטעם שליחות (ועי' משנה הלכות ח"ו)
 ולק"מ קושטס הע"ש ויזאל לט לפי"ו דהמחבר קוצר דמלות משציתו הוא
 צשצ ואל תעשה ומשו"ה צריכים צ"צ לעמוד אללו כדי שיהיו חלק מהמלוא
 ולא ע"י שליחות. ועי' הגיה הרמ"א הגה ונהגין להניח פתימי חמץ וכו'
 דהייט כמו שכתבנו לעיל דשיטת אלו קוצרין שי"ש ג"כ מלות משציתו צקום
 ועשה ושפיר הכל על מקומו צא צשלוס.

עי' דע"י אי תשביתו בקו"ע או בשוא"ת

וצמנ"ס הצאנו לעיל שהעלה דלרש"י והרמב"ם דצברי דהמלוא שיהא
 מושצת עד חלות, המלוא מתחיל צרגע זו שקצעה התורה נמאל דהמלוא
 הוא צשצ ואל תעשה, משא"כ התוס' קוצרים דהמלוא הוא צקום ועשה
 וחל המלוא אקרקפתא דגצרא צחלות צקום ועשה עיי"ש. וראיתי צספר
 אמרי קופר שחולק על המנ"ח והציא מרש"י צדף י"צ דלר"י ור"ע דעד
 חלות מלות ציעור צשריפה דאי המלוא הוא שיהא מושצת מאי נפ"מ צמה
 מושצת א"כ המלוא הוא צקו"ע משא"כ לתוס' עיי"ש וכן ראיתי צספר
 דבר שמואל שג"כ רצה שס לומר כן. אמנס ראיתי צראש יוסף להפמ"ג
 שפי' צדברי רש"י ד' ע"צ ד"ה צרש"י ד"ה מדאורייתא צציטול צעלמא
 קגי. מדכתיב משציתו שצת מעיין ציטול כמו שצת ונפש שהוא עיין ציטול
 מלאכה ה"ה כאן משציתו ציטול. וא"כ משמע כדברי המנ"ח.

אם אפשר לקיים ביעור חמץ ע"י ביטול ברוב

והנה צגלויי הש"ס פסחים כ"א ע"א הציא חקירה (ד"ה וחכ"א) נ"צ
 לעיין אי מקיימן ע"י ציטול ברוב מלות עשה דמשציתו דגוף החמץ איט
 נשצת ע"י זה רק איקורו הוא ששצת דהציטול מצירו האריכו האחרונים
 ועיי"ש שהאריך גם הוא ז"ל צזה ומסיק שס דשאני צין לר"י דאין ציעור

חמץ אלא שריפה דאינו מקיים עי"ו מלות עשה של תשביחו משא"כ אי
 ציעור אינו נריץ להיות שריפה והציא שם גם משו"ת אבני מילואים סי'
 י"ח שהציא באהוון דאורייתא כלל ט"ו דציטול תרומה ברוב חולין יש בו
 משום עשה דשימור אעפ"י שאין מאבד גוף התרומה רק קדושתה ע"ש
 וע"ש בהגהות אבני"מ והציא הגאון ו"ל ראי' לסברת האבני מילואים
 מתום' מנחות נ' ע"ב ד"ה ומחנה אבד דהעשות הקודש חולין קרי ליה
 התנא אבד ואולם לרבי יהודה דאין ציעור חמץ אלא שריפה נ' דש ברובי
 ולקח משום לא תעשון כן לה' אלוקיכם כמו שורף עמי הקדש דלקי מלאו
 הנ"ל כמבואר וודאי דאין מקיימין ציטול ברוב מלות שריפה דהציטול
 אפשר שיחשב רק ציעור החמץ אבל לא שריפתו וחדע דאל"כ המצטל הק
 במקום כ"ב ע"א וזו לא שמענו מעולם וכו' עי"ש.

בענין אי שיין ציטול ברוב בחיוב קום ועשה

ולענ"ד לפשוט החקירה זו בהקדם עוד מדברי הגאון רי"ע זי"ע בספרו
 ע' פנים לתורה (אות ד') בענין אי שיין ציטול ברוב בחיוב קום ועשה
 וכגון הנשבע לאכול ככר פלוני ונתערב אוחו ככר צב' ככרים אחרים אי
 אמרינן ציטול שיפטר מלאכול שום אחד מהם או לא אמרינן ציטול ומחויב
 לאכול שלשתם כדי שיאכל אוחו שנשבע עליו דיש סברא לומר דלא אמרינן
 ציטול כה"ג לפי המבואר בצבורות (דף כ"ג ע"א) דצטומאס משא לא
 אמרינן ציטול לפי שהוא צת אחת ע"ש בתום' וא"כ הכ"נ אם יופטר
 מלאכולם העדר האכילה הרי הוא צבת אחת והציא ראי' מתוספתא
 בטהרות (פ"ה מ"ו). ועי' ג"כ צבית האורר להגאון הנ"ל זי"ע (מערכת
 די כלל י"ח אות ב') שג"כ דן בזה עי"ש. וא"כ הכ"נ יש לומר בשאלה אם
 מקיים מ"ע דתשביחו ציטול דאם חיוב תשביחו הוא בקום ועשה וכשי'
 התום' א"כ בודאי דלא מהני ציטול ברוב לקיים מלות עשה דתשביחו שהרי
 במזה של קו"ע לא אמרינן שנתצטל משא"כ אם החיוב הוא רק בשוא"ת
 יוכל לקיים ציטול ברוב מ"ע דתשביחו. אמנם ז"ע שלפי זה יוצא דאם
 מלות עשה דתשביחו הוא בקו"ע האין מועיל ציטול חמץ אפי' צטלו קודם
 זמן איסור דלמה לא ינטרך לצטל ויש הרבה ראשונים דסברי דצבת לא
 מהני ציטול ועי' בפרי מגדים בפתיחה להל' פסח.

כל מחמצת לא תאכלו

לשי' הרמב"ם מי שמצא חמץ בביתו ולא בטלו מקודם

למה לא ישרפנו ביו"ט

על סוגיא דמתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך

צפרק קמא (דפסחים ו.) אמר רב יהודה אמר רב המולא חמץ צביטו ציום טוב כופה עליו את הכלי ופירש רש"י כופה עליו את הכלי. דהא לא חיז לטלטולי ואפוקי ומיהו צבל יראה לא עבר דהא צטליה צליציה מאסתמול אלא משום שלא ישכח ויאכלנו נריך כפיית כלי וכחז הר"ן (ב: ד"ה המולא) ולמולאי יום טוב שורפו וציום טוב לא מצי למישרפיה אף על גב דקיימא לן (ב"ב יב:) מתוך שהותרה הצערה לצורך הותרה שלא לצורך הני מילי היכא דאיכא לורך היום קצת אצל הכא ליכא דהא נפק ידי חובטו צביטול:

כופה עליו כלי אם כבר ביטל או לא

ועל פי דברי הגמ' אלו הסביר הב"י צסי' תמ"ו דברי הטור ח"ל שם ואף על פי שדין זה פשוט בצמרא כחז רבינו יש אומרים שיכפה עליו כלי מפני מה שכחצ צקוף דאפילו לא ציטלו לא יוציאו שזה אינו מפורש צדברי רב יהודה דהא סתמא קאמר המולא חמץ ציום טוב כופה עליו כלי ויש אומרים מפרשים דאפילו צלא ציטלו מיירי. ואחיו ה"ר יחיאל מפרש דדוקא צביטלו מיירי אצל אס לא ציטלו ישרפנו וכן כחצו הגהות מימויות (תו"מ פ"ג אות ט) וכן נראה מדברי רש"י והר"ן אצל הרב המגיד כתב צפרק ג' (ה"ח) שדעת הרמב"ם לפי הנראה לפרשה אפילו צלא ציטול וכדעת יש אומרים.

ג' שיטות בביאור פתוך שהותרה

והנה צפרק קמא דב"ב (יב.) חנן צית שמאי אומרים אף מוציאין לא את

הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרצים וצית הלל מסירין. וכתב הרא"ש (סי' י"ח) שי' רש"י דאמרינן מחוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך כלל והק' עליו הרא"ש בג' קושית א' מגמ' במס' פסחים דף מ"ו האופה מיו"ט לחול ולפי דברי רש"י הי' צריך להיות פטור ועוד למה נאסור שמן שריפה ציו"ט ועוד יעו"ש. וע"כ הציא פירש רבינו חננאל (בגליון שם) קטן למולו לולב לצאת צו ספר תורה לקרות צו דטעמא דצית הלל דשרו מפרש בגמרא דמחוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא שרי במחוך אלא דבר שהוא לצורך קצת כגון הקך שהם לצורך מצוה. ורבינו חס פירש דלאו דוקא למולו אלא הוא הדין נמי את צריך לילך לצית הכנסת או לטייל לשמחת יום טוב ואי אפשר להניח את הקטן יחד בצית יכול הוא להוילאו עמו וכן להוליך עמהם ספרים לצית הכנסת ואף להחזירן דהחירו קופן משום תחלתן גרסינן בירושלמי (פ"א ה"ו) צית שמאי אומרים ולא את המפתח וצית הלל מסירין אמר רב אשעיא בר רב יצחק הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל במפתח של כלים לא והא רבי אבהו ימיב ומתני ומפתחא דפלטרין צדיה פלפלין הו' ליה צהדיה. בתשובת הגאונים כל הוצאה גבי צורך יום טוב שמוותרת משום אכילה דכוותיה מותר משום תכשיט משום כבוד יום טוב אבל הוצאה שלא לצורך אכילה ושלא לצורך תכשיט כגון אותן שיואלצין עם המפתחות קשורות באזוריהן שלא כדין הם עושים ואסור לעשות כן וכן פסקו הלכה בשמי ישיבות עכ"ל הרא"ש. וגם הר"ן (ו. ד"ה ירושלמי) כתב על הירושלמי דקאמר הדא דתימא במפתח של אוכלין אבל של כלים לא משמע דלאו דוקא אוכלין אלא ה"ה לכלים שיש בהם צורך ליום דמפתח של כלים דקאמר דלא היינו כלים שאין ליום צורך בהם עכ"ל.

והנה הטור צקי' תקי"ח פסק ג"כ כשי' ר"ם וצ"י ציאר ג"כ דברי הטור שם כנו"ל עיי"ש והציא שם הצ"י ח"ל וכתבו המוספות (ד"ה ה"ג) צשם רבינו חס דלאו דוקא קטן למולו דהוא הדין שלא למולו דשרי גם טיול דהא אשכתן נמי דמשחקין בכדור שקורין פלוט"א ציום טוב צרשות הרצים אע"ג דליכא אלא טיול. וכתב רבינו ירוחם (נ"ד ת"א כע). ח"ל ור"ם כתב כי אפילו לטייל מותר להוילאו כגון כדור שמשחקין צו וכיוצא צו וכן את אדם צריך לילך לצית הכנסת או לטייל ואינו יכול להניח הקטן

יחידי שיכול להוילאו עמו וגם המרדכי כתב צפרק קמא דצינה (קי' חרנ"ח) בשם רבינו חס ורבינו חננאל שמואל להוילאו הקטן לטייל שיש שם שמחת יום טוב. עכ"ל ולכאור' רנה הב"י לד"ק מדברי המרדכי ששילב ב' שי' ר"ח ור"מ ששיטה חדא מינה אמנם בשו"ע ממילא נקט כשי' רש"י והרמב"ם דלא בעי לזכור כלל עיי"ש צביאור הגר"א וזריכים אט לזכור שי' רש"י והרמב"ם מקושים הרא"ש, ועוד קשה לשי' הרמב"ם למה פסק הרמב"ם דכופה על החמץ כלי אפי' כשלא ציטלו ולא שורפו ציו"ט הרי ממוך שהותרה הצערה וכו' א"כ ישרוף החמץ ציו"ט בלי שום חילוק אם ציטול או לא הרי לא בעיץ לזכור אפי' אי מימא דשריפת חמץ לא מיקרי לזכור היום ועי' במג"א סי' תמ"ו ובנו"כ.

**ישוב לדברי הרשב"ם למה אינו שורף החמץ
רק כופה עליו כלי**

ובדרך פלפול אמרתי ליישז שי' הרמב"ם למה כופה עליו כלי ואינו שורפו עפ"י מה שהקשה בשו"מ מהר"מ מייך להגאון מהר"מ מאוזן למש"כ האחרונים דבאיסורי הנאה אינו עובר בכל יראה דהא דעשאן הכמוצ כאלו הן ברשותו הוא דוקא באיסור חמץ ולא בשאר איסורים ובודאי דגם באיסוריה"ג מדרבנן קן דאינו ברשותו של אדם, א"כ עכשיו דאמרו שעות מדרבנן ואינו ברשותו כמו שאמרו בפסחים ו' ונבטלי' בשית כדרכ גידל ולא גרע איסור דרבנן של חמץ משאר איסור הנאה וכיון דעכ"פ ילא מרשותו קודם זמן תשציתו וב"י ומג"ל דצכה"ג אוקמי' רחמנא ברשותו,

בשו"מ אחיעזר חלק ג' סימן א' מתחילה ישוב קושיא זו עפ"י דברי השאג"א עיי"ש ולצוקף כתב וז"ל ובעיקר קושיית המהר"מ מייך נ"ל דבודאי אף דגם איסור הנאה מדרבנן אחר מונע מחלות הב"י מ"מ אם האיסור הוא לזמן לכשיגיע הזמן דכל יראה וכלה זמן האיסור דרבנן בודאי דברשותו קאי, וכמו דאינו מונע להשציתו האיסור הנאה דמשש שעות ולמעלה למאי דקיי"ל כר"י דלפני זמנו אסור בהנאה מן הסורה וגזרה חורה להשציתו כ"כ באיסור הנאה דרבנן נהי שאסור משעות דרבנן מקודם, מ"מ הא איסור שעות מדרבנן כלות לכשיגיע זמן איסור חורה,

וכיון דלא אינן עוד איסור שעות, ואיסור תורה אינו מונע מן המשציתו וצ"י, מה נפק שואסר מתחלה מדרבנן הלא איסורו הי' רק לומן שעה, ולשכלמה השעה כלה זמן איסור מדרבנן והותחל דלדוריימא שעשאן הכחוצ כאלו הן ברשותו וז"פ ועי' צשו"ם מנחת שלמה קי" ט"ז מה שהצ"ח צוה.

ולענ"ד סמוהין קלמ לומר דהחמץ שכבר ינא מרשותו ונאסר בהנאה מדרבנן יחזור לרשותו מעצמו והרי צודאי איסורא לא ניחא לי' דילקמי ואי משום דכמו דלר"י לפני זמנו אסור מן התורה טכל לחלק דכבר כתבו האחרונים (עי' צשו"ם צי"ש מוזכר כמה פעמים צתשו' וצקלוה"ח) דאיסורי תורה הן איסורי חפלא ואיסורי דרבנן הם רק איסורי גבצרא דהיט שהגבצרא מחויב לשמוע דברי חכמים אצל בהפפן אינן שום שינוי אצל צאיסורי תורה וצילה איסורא דרבי' עלי' וכי"צ דהאיסור הוא על החפץ ג"כ ולפ"ז מצואר דהתורה כתבה לגצי החפץ דלפילו שאיט ברשותו דהוה כאלו הוא ברשותו לעצור עליו צצ"י וכן הדין לר"י אצל לרבנן אפי' בחמץ צשעות דרבנן וכי"צ אמרינן עשאן הכ' כאלו הן ברשותו הוא רק מטעם דהגבצרא אסור לו החמץ ואחר שואסר החמץ היאך יחזור החמץ להגבצרא צדיני תורה כל זמן שהחמץ אינו שלו. ואולי לשי' המהר"ם מינץ צאמת לא יעצור רק כשקונה חמץ צפסח ועי' צרמצ"ם הלכות חמץ ומנה פרק א' הלכה ג' אינו לוקה משום לא יראה ולא ימלא אלא א"כ קנה חמץ צפסח או חימלו כדי שיעשה צו מעשה, אצל אם היה לו חמץ קודם הפסח וצא הפסח ולא ציערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעצור על שני לאיין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה צו מעשה, ומכין אותו מכת מרדות. וצאמת כתב הטעם משום שלא עשה מעשה משו"ה אינו לוקה אלא מכת מרדות ומשמע דאפי' הניחו איכא איסורא דלדוריימא אמנס טוכל להוסיף צצבריו דלולי דגם אינו עוצר רק איסור מדרבנן ומשו"ה ג"כ מכין אותו מכות מרדות דזה שכחצ שעוצר על צ' לאיין הוא רק אם לא הי' שעות דרבנן או שהתנה שנתחמץ עיסתו צרגע שחל איסור תורה ואז עוצר על איסור דלדוריימא ואינו לוקה משום האי טעמא אצל מי צצאמת רק הניח מקודם וחל עלי' איסור דרבנן או אינו עוצר ומשו"ה אם מלא חמץ צפסח אינו שורפו דהרי החמץ מוקנה הוא ואסור לטלטלו ולמה ישרפט דאפי'

אם אין זו צאמת נמי מוסר מ"מ אין לו לשורפו דהו אִיסור דרצק ומיישקן דאפי לטלטלו כמו בכל מוקצה כדי להוציאו מציטו וכי"צ וע"כ שפיר כמז דכופה עליו כלי אפי' ציו"ט ול"ש ציטלו או לא ציטלו, אבל לשי' רש"י א"א לומר קן כאשר נבאר להלן, וממילא היום והי' יכול לשורפו קודם הפסח צודאי אסור לשרוף בחוץ הפסח ומשו"ה אם לא ציטלו ישרפטו בחוץ הפסח והצן.

ובעיקר קושית הגאון מהר"מ אולי יש לומר לשי' רש"י והרמז"ם כמבואר בשאגת ארי' קי' פ"ג דאפי' כשישראל הוציא חמנו מרשותו כגון שהפקידו אבל נכרי אפי' קבל הנכרי אחריות עובר עליו צ"י וצ"י אבל דעת הרמז"ן ועוד ראשונים דאינו עובר על צ"י עי"ש הכ"נ חמץ זה ג"כ עובר עליו ואין זה כמו שאר איסוה"נ דאינו שלו ואינו ברשותו ואינו עובר על צ"י ואכמ"ל בזה.

ביאור הג' שיטות של עתוך שהותרה ובמה תליא פלוגתתם

ובכלל נרייכים אנו לבאר ג' דעות אלו וצמאי תליא פלוגתתם וכלל מה ביאור הענין של מחוץ, וכדי לבאר כל השיטות רש"י והרמז"ם דלא צעי לורך כלל צמסוך שהותרה ור"ם דצעי לורך מנוה וכי"צ דהיינו לורך קצת יוסר ושי' ר"ם דאפי' לטייל מיקרי לורך (ולענ"ד לחלק צין שיטת ר"ם ור"ם הוא צאופן דאינו אמם הלורך שלו רק שמושצ שזה לורך בשצילו כגון המצשל בשר צמלצ שהי' חושצ שיוכל לאוכלו לר"ם מיקרי לורך שהי' לו דמיון שהי' מזה איזה הנאה אבל לר"ם צעי לורך שהי' צאמם לורך כנלענ"ד מקופיאי) אציג כאן מדברי הרמז"ן צפ' אמור וצזה טכל להצין יסוד הפלוגתא חל הרמז"ן ויקרא פרק כ"ג פסוק ו' [ואציא חלקים מהרמז"ן השייכים לענינו].

(ו) כל מלאכת עבודה אפילו המלאכות החשובות לכם עבודה ולורך, שיש חסרון כיס צבטלה שלהן כגון דבר האצד, כך הצנמי מס"כ (פרשה יב ח)

דקחתי יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה וכו', לשון רש"י.
ואינו נכון כלל, כי מה טעם שיאמר הכתוב לא תעשה מלאכת דבר האבד,
ויצאו שאר המלאכות מק"ו, וא"כ ראוי שיאמר אף בשבת קן. ועוד שא"כ
הרי חולו של מועד רמוז במורה שמומר דדבר האבד, והם אמרו (חגיגה
יח א) לא מקרה הכתוב אלא לחכמים, שאין במורה רמוז אילו מלאכה
מומרת ואילו מלאכה אסורה. ולשון "עבודה" טולל הוא כל המלאכות
והשמושים, עובד אדמתו ישבע לחם (משלי יב יא), ועבדך שש שנים
(דברים טו יח), ועבדת את אויביך (שם כח מח), ואינו משמש בשום מקום
דדבר האבד בלבד שאם לא תעשה היום לא תעשה למחר. אבל פירוש
"מלאכת עבודה", כל מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש, כענין שנאמר ששת
ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך (שמות כ ט), ובכל עבודה בשדה (שם א
יד), ונעבדתם ומרעמם (יחזקאל לו ט), וקין היה עובד אדמה (בראשית ד
ב), ומלאכה שהיא באוכל נפש היא מלאכת הנאה לא מלאכת עבודה. וזה
מתבאר במורה, כי בחג המנוחות שאמר מחילה (שמות יב טו) כל מלאכה לא
יעשה צהם, הוצרך לפרש אף אשר יאכל לכל נפש הוא לצדו יעשה לכם,
ובשאר כל ימים טובים יקצר ויאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו, לאסור כל
מלאכה שאינה אוכל נפש ולהודיע שאוכל נפש מותר בהן. ולא יאמר
הכתוב לעולם באחד מכל שאר ימים טובים "כל מלאכה" ולא יפרש צהם
היתר אוכל נפש, כי "מלאכת עבודה" ילמד על זה. אבל בפרשת כל הזכור
(דברים טו ח) בחג המנוחות אמר, וביום השביעי ענרת לה' אלהיך לא
תעשה מלאכה. והטעם, מפני שכבר החיר בו צפירוש אוכל נפש ולא
הוצרך לאמר בו "כל מלאכת עבודה", והזכיר "מלאכה" קטם ולא אמר
"כל מלאכה" כמו שנאמר בשבת (לעיל פסוק ג) ויום הכפורים (להלן
פסוק כח), הטובה לא תעשה מלאכה אשר הזהרתך עליה. וכמו רבי
חננאל, כל מלאכת עבודה, מגיד שאינו מחיר אלא במלאכת אוכל נפש
כדכתיב בענין הזה במקום אחר, וביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל
מלאכה לא יעשה צהם, ומפני שמוזכר שם "כל מלאכה" הוצרך לפרש אשר
יאכל לכל נפש הוא לצדו יעשה לכם. פירוש "מלאכת עבודה" מלאכה
המשתמרת לעבודת קנין בגון זריעה וקצירה וחפירה וכיוצא בזה, אבל
אוכל נפש אינה מלאכת עבודה, זה לשונו [כאן השמטתי קצת מדברי
הרמב"ן עי"ש].

ביאור פי' עלאכת עבודה לרש"י והרעב"ן

היונא לנו מדברי הרמב"ן שפי' רש"י צביאור הכחוב מלאכת עבודה הוא על דבר האצד דהתירו ציו"ט ולפי' רש"י מלאכת חוה"מ אקור מה"מ ופי' ר"ם דמלאכת עבודה הוא פירוש "מלאכת עבודה" מלאכה המשמרת לעבודת קנין כגון זריעה וקצירה וחפירה וכיונא בהם, אבל אוכל נפש אינה מלאכת עבודה, ומכאן נילף היחר או"ג, ולפי' הרמב"ן ילפינן מקרא דאך אשר יאכל לכל נפש ומגו"ש דמקרא קודש להחיר או"ג נגד הפסוק דכל מלאכת עבודה לא תעשו ומלאכת עבודה היינו מה שאינו דבר לצורך האדם רק עבודה לאחר ומקרא קודש להחירו צאו"ג לפי' עבודה גדולה, וכמו שנמצא לעיל.

פי' רש"י

ובדרך זה נבאר אחת אל אחת דהנה רש"י למד עיקר לימוד מהפסוק אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ודרש כל הדרש לעמין אוכל נפש מפסוק זה ומפסוק זה נשמע שום נפקא מינה צין צורך קצת ללא צורך קצת צאוכל נפש וכשהותרה לאוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך וממילא אין נפ"מ צין צורך היום או לא וממילא לרש"י הותרה נמי שלא לצורך. (ונפרש קצת ציותר פי' רש"י להלן בעזה"י).

פי' רבינו חננאל

והנה פי' ר"ם עיקר לימוד של היחר צורך אוכל נפש הוא ממלאכת עבודה ומה שאינה נכלל במלאכת עבודה כמבואר לעיל דהיינו אוכל נפש, כל מלאכת עבודה, מגיד שאינו מחיר אלא במלאכת אוכל נפש דכתיב בעמין הזה במקום אחר, ופירוש "מלאכת עבודה" מלאכה המשמרת לעבודת קנין כגון זריעה וקצירה וחפירה וכיונא בהם, אבל אוכל נפש אינה מלאכת עבודה, זה לשונו אינו נאסר ודבר צריך צירור קצת מה אינו צגדר הנ"ל ונוכל להעמיס בדבריו קצת דברי משנה מסכת שביעית פרק א משנה ד

וצמק' ר"ה ט' ע"א ומו"ק ד' מכות ט' ועי"ש מנחות ע"ב שנאמר (שמות לד) צהריש ובקציר תשבות ר' ישמעאל אומר מה תריש רשות אף קציר רשות יאל קציר העומר עי"ש וקיי"ל כר"י. וא"כ זה כבר אינו נכלל בעבודת אדמה ורק עבודה עצודה זה היא מה שנאסר אבל של מצוה או נורך יו"ט מותר.

שיטת הרשב"ן

ושיטה השלישי הוא שיטת הרמב"ן בפירושו מלאכת עבודה דהיינו כל דבר מיעוט לנורך האדם מותר אבל אם אינו נורך האדם אז נמעט ממקרא קודש שאסור ומה שצורך האדם אפי' דבר גדול הותר ע"י לימוד של מקרא קודש נמי והבן. וממילא נבין למה פסקו דכל דבר שהוא נורך קצת להאדם מותר אפילו שאינו נורך אוכל ודבר שאינו נורך קצת נמעט ממקרא קודש ואסור.

ביאור שי' רש"י ור"ח פה"ס אין בין שבת ליו"ט

ועכשיו נבאר עוד יומר שי' רש"י דהנה מצינו ב' פעמים משנה תדא א' צמק' צינה ל"ז ע"ב אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד והב' הוא צמק' מגילה דף ו' אין בין שבת ליו"ט אלא או"נ בלבד והנה צמק' צינה מסיק הגמ' כשי' ר' פפא דמתניתין מני צית שמאי דהרי לצית הלל מתירין משילין פירות ציו"ט ובשבת לא והטעם משום דהותרה אמנם צמק' מגילה לא הקשה הגמ' שום דבר ולהיפוך שם משמע דמתניתין רבנן הוא ולא רבי יהודה עי"ש וברבינו תנאל צמק' מגילה קאמר מתניתין כב"ש והכא משמע דירושלמי אמנם בשטמ"ק צמק' צינה כתב שיש לחלק בין ההוא דצינה דמיירי דאין בין שבת ליו"ט דקאי על דיני דרבנן בדוגמא דמשילין וכי"צ רישא דמתניתין דצינה ובין ההוא דמגילה דהוא משנה בפני"ע דמיירי דדיני דאורייתא והוא דצינה דדיני דרבנן בודאי דהמשנה הוא אליבא דכ"ש אבל ההוא דצמק' מגילה הוא אליבא דכו"ע עי"ש ומסיים שם השטמ"ק דצירושלמי לא משמע הכי עי"ש.

והנה לפי דברי השטמ"ק צדימי דאורייתא גמרינן אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד וקיי"ל הכי ושם בגמ' לומדים כל הלימודים מהפסוק של אין אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם עיי"ש ועיי"ש בתוס' דמדרבי יהודה נשמע לרבנן לאוכל נפש שהי' יכולים להיעשות מעיו"ט אסורים מה"מ לעשות ציו"ט עיי"ש מהלימוד של הוא ולכם שרבי יהודה מחלק בין מכשירין מעיו"ט ליו"ט עיי"ש. וזהו ממש שי' רש"י כמשנה זו במס' מגילה.

ישוב קושיות הרא"ש והרשב"ן והר"ן על רש"י

וכזה נוכל ליישב קושיות הרא"ש והרמב"ן והר"ן על רש"י מגמ' ריש אין לדין דפי' רש"י דהיום שהי' יכול ללוד מעיו"ט והוא לך ציו"ט חייב על ידיה דבר חורה והקשו ו"ל דאין לחלק באוכל נפש עצמו בין אפשר לעשות ציו"ט ועיין בצ"ח אור"ח סי' תל"ו מה שכתב ליישב דבאמת שזה רק מדרבנן עיי"ש אמנם לפי דברי החוס' הנ"ל וכפי מה שביארנו שזה שי' רש"י מוזן לנכון שיש לחלק בין אפשר לעשות מעיו"ט ליו"ט מה"מ וממילא באמת איסורו ד"מ והבן וכן נקט המהרי"ל עיי"ש דררי משה ובט"ו, שגם באוכל נפש יש לחלק בין אפשר לעשותו מעיו"ט ליו"ט הגם דצ"ח משמע דהוא מדרבנן אמנם לפי החוס' הנ"ל משמע דהוא מה"מ. ושמתחיל למצוא כעין דבריט אלו בקרבן נתנאל שם בדף י"ב ובריש פ' אין לדין עיי"ש. ובק"נ בדף י"ב ג"כ יי"ש ב' קושיות הרא"ש על רש"י דשמן שריפה שאסור הוא רק לרב אשי דהרי לשאר השיטות הוא גזה"כ ולרב אשי כבר כתב רש"י (בדף כ"ו ע"ב) דרחמנא אחשבי' להצרתן וממס' פסחים דאופה מיו"ט לחול דלוקה משום שעשה זה שלא בזמן אכילה וכו' לעיין במ' מגיני שלמה, עיי"ש ובאמת כי רש"י כתב כן צפי' במס' פסחים דמיירי דאין לו מה לעשות עוד ציו"ט עם האוכל עיי"ש ועי' בערוך השולחן שהביא דברי רש"י לחלק בין דברי רש"י לדברי הרמב"ם עיי"ש ואכמ"ל בזה כעת. ולענ"ד יש עוד להוסיף דאולי מיירי דאופה מיו"ט לחול בדבר שהי' יכול לעשותה מעיו"ט דממילא לא יהי' הפת חמה צי"ס אחר יו"ט ולחלק בין יום א' לז' ימים יש לעיין אם אפשר לחלק, וצ"ע ק.

והנה הרש"ש צינה י"צ הביא למה רש"י נקט ללא צפי לורך קלת משום
דבגמ' מביא שהמבשל ציו"ט צטר בחלב פטור מהצברה והרי כאן דבדאי
אין צו לורך כל ורש"י לא רצה לקבל פי' התוס דבזה שחושב שיהנה מזה
מיקרי לורך יו"ט עיי"ש. אמנם למה שהקברנו לא צעינן לכל זה ומצואר
שי' רש"י לנכון.

שי' רבינו חננאל

אמנם רבינו חננאל נקט כשי' הירושלמי ללא קיי"ל כמתניסין דאין צין
וכמו שצערנו הביא במס' מגילה ללא קייל כמשנה וכן משמע בירושלמי
עיי"ש וכן במס' צינה ולטעמו כל הלימוד הוא מפסוק מלאכת עבודה
כמו שהבאנו דבריו מוצא ברמב"ן הג"ל וממילא מוצן כל השיטה דצפי
לורך קלת ציו"ט או לורך מלוא כמו שהקברנו דבריו וכן מוצן לנכון שי'
ר"ם ואין להאריך עוד בזה כעת.

ביאור נפלא עזקה"ק הבית שערים בביאור עתוך שהותרה

ולסיום הענין אבוא בקלרה דבר חריף בהצנת סברת מחוך שהותרה ללורך
הותרה נמי שלא ללורך הרי התורה אמרה אך אשר יאכל לכל נפש וכתב
זה"ק בשו"ת ציי"ש או"ח דציו"ט יש צ' מצות תשבות ולא תעשה כל
מלאכה והנה אם אי' יחלל שבת מפני פקו"נ בודאי לא יעבור על לא תעשה
כל מלאכה מ"מ מצות עשה דשבתון לא קיים דהרי לא שבת והביא לזה
סמכין מדברי הרמב"ן צפ' אמור דשבתה הוא לשבות אפי' מטורח ועמל,
וא"כ אם התורה אמרה תשבות ממלאכה חוץ מגורכי או"נ אם נימא דהוא
מלאכה בכלל א"כ לא שבת שהרי צמציאות לא שבת וכמו דפקו"נ דשבתה
לא קיים אלא מוכרח להיות דכל ששייך לאו"נ אינו מלאכה בכלל ולפי ישב
קושיה הפני"י בכתובות ז' למה צמחמר לא אמרינן מחוך משום דמחמר
אינו נכלל באיסור דשבתון עיי"ש כי קלרתי ודפח"ת.

ישׁוב דברי הרעב"ם בחפץ

ועכשיו ננטרף לצוא לצאר שיטת הרמז"ם צה"ל הפסח למה לפי שי"ה"ה פסק דמי שמנא חמץ צביתו ואפי' לא ציטלו דככל רגע עובר מ"מ פסק דרק טופה עליו את הכלי והגם דגם צפשטות הגמ' הכי משמע דהרי לא חילק הגמ' א"כ נקשה לשי"ה הרמז"ם על הגמ' למה לא הסיר הגמ' לשורפו ציו"ט הרי מתוך שהותרה לצורך נמי שלא לצורך כלל.

ושמתתי כעל כל הון שמנחתי צשו"ת רדצ"ו חלק ה' (סימן קמז) חלף תקט"ו) עוד עלה דהא דאמר רבא המנא חמץ ציו"ט טופה עליו את הכלי ואם של הקדש הוא איטו צריך מ"ט מדל דדילי מימיה משמע דאסור לצערו ציו"ט והא קי"ל כרב יהודה דאמר מתוך שהותרה הצערה לצורך הותרה שלא לצורך:

תשובה קושיא זו לא תפול למאן דמפרש לה בצטל וכיון שציטל אין בהצערותו צורך כלל ואע"ג דהותרה שלא לצורך הנ"מ שיש צו צורך קצת וכיון שצטלו אין צו צורך כלל. אבל הקושיא היא לדעת הרמז"ם ז"ל שהוא מפרש לה בשלא ציטל וכן כתב המגיד שזהו דעתו ולא פירש הטעם. ועוד קשה ממה שכתב פ"ד מהלכות יו"ט אע"פ שהותרה הצערה ציו"ט שלא לצורך וכו' ומשמע שאיטו מחלק בין יש צו צורך קצת לאין צו צורך כלל. ונ"ל ליתן טעם לסברתו שאם אהה מסיר להצעיר אותו יבא לכבות ויחסיב מלקות לפיכך אמרו מוטב לכפות עליו את הכלי ממה שיבא לידי מלחכה גמורה וכן דעת קצת מפרשים שאסור לשורפו ציו"ט. עוד יש לפרש דמאי דכתב הרב ואם מנאו ציו"ט מילתא צאנפי נפשה היא ולא קאי חדלעיל כלומר ואם מנא חמץ ציו"ט טופה עליו את הכלי וצמחם איירי בצציטל דעת שאר מפרשים דכיון שאין צו צורך כלל לא הסירו לצערו:

מצות הקרבת הפסח

שלוש מצות הבאות הם מיוסדים על דברי ספר מצות המלך
אשר חברו כ"ק מרן אאמר"ר מאוה"ג שליט"א
קצת מקורות עיונים והערות על המצות.

עצות היום

עצות שחיטת קרבן פסח ועשייתה

פיעשו קרבן פסח. ובחינוך כחז שיסחוט ק"פ ודיוק הלשון הוא
דברי המנ"ח שהמנוה הוא משחיטה הוא עד אחר הזריקה עי"ש. **בין**
הערבים עי' מטה משה שהציא בשם אציו הטעם צין הערבים זמן
שליטת הדין וגם המזרים הוא מדת הדין ולהראות כי יש לו להשי"ת ולצני
ישראל שליטה על מדת הדין וגברו הימים לנאח ממזרים, **ובאלהיהם**
עשה שפטים. הרמב"ן וכן הוא באע"ו. עי' צמח"ל בגזרות ה' כי
צין הערבים אין לו שייכות ליום הקודם ולא ליום הבא רק זמן מיוחד
צפני"ע להראות על אחדות ה' ואין לו שותף.

משרשי המנוה. ויזכרו וכו' ביל"מ. כן לשון החינוך. גם כי
מזל טלה וכו', כן הוא לשון הרמב"ן. **וככה יהי' כן** הוא צעיר
מקלט [עוד טעם על שה עי' צמח"ל חסידים תחשני"ה כי היו המזרים
צכשוף מלחשים לאחזן הטלה והי' מגיד להם עמידות לכך לזה הקצ"ה
משכו לציונם לאן שחיטת הפסח]. **וישראל נמשלו לשה**, בגזרות
ה' כחז טעם למה דוקא שה, כי השה לדקות טבעו נחשב אחד לגמרי ואם
מקבל מכה בא' מאבדו כולו מרגיש ומשו"ז נמשלו ישראל לשה א' חוטא
וכולם מרגישים (עי' צוקרא רצה ש"י קן) וכן שיהי' בן שנה א' וראשו על
כרעיו להראות שהוא דבר שלם לרמוז לא' אחדות הא' יסבך. **ויבא שה**
ויכפר על שה. כן הוא דברי רבינו אפרים צנ"ק. ש"ה צגי' כפר"ה.

איש שה לציט ר"ח אשל זכות אצרהם שנטע אשל אזכור זכות אצרהם שנה' אלקים יראה לו השה יחוק שנתקד כשה יעקב אמר הקר כל שה ע"כ.

עשנ"ח

שמחקבליס וכו' צמנ"ח כתב שזה רק מלזה מן המוצחר, עפ"ד הרמז"ס פ"צ מהל' קרבן פסח דהלכה כר"י (פסחים ז"א) דשוחטין את הפסח על היחיד אם יכול לאכול את כולו אך משחלפין שלא ישחט על היחיד והנה צמרגוס יהונתן (שמות י"צ ח') כתב עה"פ ואם ימעט הצית וגו' ואם זעירין אינשי ציחא ממנין עשרה עי"ש, משמע יותר שיהי' י' דייקא, אמנם שמעתי מכ"ק ארמו"ר מרן שליט"א שזה דצעי' י' והעמין של שמתקבלין וכו' רק מטעם פרסומא מיסא ולא מדין פסח ועי' סידושי המשנה עמ"ס פסחים דף ז"א ע"א ודו"ק. **שמלזה לאכול על השובע**, אצל כריך להיזהר מאכילה גסה וכדברי הגמ' לדיקים ילכו צם. ועי' בחידושי המשנה פסחים ק"ז ע"צ דעכ"פ מועיל דלא צא לידי עומר עי"ש וברש"ש. נשחט אחר תמיד של צ"ע, וצדיעבד כשר מחלות ואילך אפי' קודם התמיד. זמנה עד סוף היום, וצמנ"ץ הביאו השאג"א דהומן הוא עד פלג המנחה, והשאג"א סובר דזריקת הדם כשר עד הלילה רק השמיטה כריך להיות קודם פלג המנחה. והלויס אומרס הלל צעת הקרבחו. כבר נחלקו הרמז"ס והצה"ג איזה הלל אמרו צמנרים וצירושלים עד זמן שחיבר דוד ספר סהלים וצר"ן ג"כ משמע שאמרו הלל ושגס כבר ליעקב אבינו הי' התהלים כדאי' צמדרשים וכשיט' הצה"ג. **נשים, אם צניהם לא נמולו** עי' צדך פיקודין שיכולים לעשות קר"פ כי החיוב הוא על צי"ד אצל צעצדיהם אם לא נמולו אקור להם, עי"ש אצל עי' רש"י ציצמות שהיו אציו ואמו צצית האסורים משמע דהחיוב ג"כ הוא עלי' הגס דנפטרה מדרש הגמ' קידושין ל"ד אותו ולא אותה ואולי דיש חיוב יותר על צי"ד רק מחמת שהצן צידה ע"כ כתב גם אמר ועי' בחידושינו צאריכות צזה וז"ע. **וצחו"ל יש חולקין**, עי' חוס' פסחים ג' ע"צ שקוברים

דפטורים עי' צמל"מ ריש ה' קר"פ שהק' על חוס' ועי"ש בחידושי המשנה עמ"ס פסחים ציטוט דברי החוס' ועי' צשו"ח חכס צבי שהאריך בזה דדוקא צלי יום קודם לריך לעלות וכמ"ש ל' יום קודם החג שואלין ודורשין והכ"נ לריך לילך ועי' צמנ"ח.

צשו"ע או"ח סי' תרכ"ו ס"א דאין לצוזו הון רב על מלוח עשה רק חומש ולא יותר ועי' צמג"א סק"ו יש להסתפק צמילה ופסח כיון דחמורים שיס בהם כרת לריך לצוזו כל הונו או כיון דהוא צשב ואל מעשה אין לריך רק חומש אף דחמור ועי' צפרי מגדים (אשל סק"ח) וצמנ"ח הוסיף דק"פ ישנו צבל תאחר וממילא הו"ל צלאו וריך להוציא ממונו אמנס זה רק צשו"א"ח ולין להפמ"ג פתיחה כוללות או"ח ח"ד אום י' ולהל' מפילין ד"ה צא"ד וצספר משנת חכמים ריש פתיחה כוללת, וצמנח"ס הביא צשס היעצ"ץ צמגדול עוז דלריך לצוזו כיון דיס צהן כרת ועי' שדי חמד מערכת ל' כלל ק"ו, ועי' צחת"ס צגליון על השו"ע הל' סוכה דקיי"ל דהעיקר הוא אס המצוה נעקר צשו"א"ח או צקום ועשה ואין הנפ"מ אס הוא עשה או ל"ח עי"ש. ולענ"ד מצינו קולא צפסח דרך רחוקה חוץ מאסקופת העזרה, ועוד דאס לא עשה הראשון עושה צשי הרי יש לו תקנה. אמנס מצינו ריש ע"פ חיוב אפי' למכור כסותו לד' כוסות וממילא לקרצן פסח עאכו"כ מ"מ אולי לדל' כוסות אין תשלומין אצל לפסח יש לו צשי וצמשנה לא מצינו חיוב אפי' למכור כסותו רק לד' כוסות ול"ע.

דבאיסורין אינו לוקה שלא כדרך, א"כ לימא צבל תאכל חמץ למה יוצא ידי מנה אך זה אינו דלא מיקרי לימא צבל תאכל חמץ דהרי משכחת לה צבלת תאכל דרך אכילתו כיון דיכול לאכלו גם כדרך אכילתו וממילא מיושב שפיר קושים החוס' הג"ל דשפיר אינטריך קרא למעט כגון שאוכל מנה של טבל שלא כדרך אכילתו דעצירה ליכא, דבאיסורין שלא כדרך אינו אכילה, ולא הו' מנהו הצאה דעצירה כנ"ל אצל מטעם דלימא צבל תאכל חמץ שפיר אינו יוצא כיון דאפי' אם יאכל כדרך אכילתו לא יחול איסור חמץ עכמ"ד.

טעם עשה מצוה שלא כדרך דיצא ולגבי איסור לא עבר

ולמהחיק שי' המל"מ וכל העמין שיכול לנאם של"כ ואינו רק כדרך יש להציא כאן דברי התורת חיים עמ"ס חולין דף ק"ך דמה דיוצאין צמנהו שלא הנחתן היינו משום דמנהו לאו ליהנות ניתנו לפי מ"ש הרמב"ם צסה"מ מל"ם קפ"ו דאכילה היא מין הנאה ממיני הנאות וא"כ צמנהו דמנהו לאו ליהנות ניתנו שפיר יוצא אפי' שלא כדרך הנחתן משא"כ דבאיסור נריך לאכול ועיקר היא המעשה אכילה והנאחה וכדברי הרמב"ם דאכילה היא הנאה ממין הנאות אמנם זה דוקא לגבי איסור נריך הנאה משא"כ צמנהו דמללה"נ וממילא שפיר יוצא אפי' שלכדה"נ ודפסחש"י. אמנם עיין צשו"ם צים שערים אר"ם סי' ש"נ שהאריך בארוכות צסוגיא זו וחולק על צברא זו עיי"ש ואכמ"ל וצוה מצואר לנכון דברי השפ"א דלהכי אחי קרא דבאכול שלא כדרך אכילה טבל דאינו עובר ומקיים מצוה מנהו אצל לגבי טבל אינו יוצא.

ובחדא מחתי מיושב ג"כ קושים הגרי"ע דכל הקושים הוא דבאכילה והנאת גרון כבר עבר על ל"ם כ"ם ונעשה אקוה"נ אצל לפי מה שכתבנו כל עיקר הלימוד דבעינן שאינו יוצא צמנהו של טבל היא כשאוכל שלא כדרך דאיל"ה חפ"ל דהוה מהצ"ע וכדברי החוס' וממילא ליכא הנאת גרון וממילא הוה שלו ונריכי קרא דאינו יוצא וק"ל.

ובספר ישרי לב (חאו"ח אות ש שומע כעונה) הציאו בשם אביו הגאון בעל
 חקרי לב שהקשה ע"ז מסוגיא דפסחים הנ"ל. ועיי"ש מש"כ ליישג דברי
 השבח פסח ולפרש את הגמרא בדרך אחרת. אולם לא משמע קי מדברי
 המפרשים על הגמרא הנ"ל. ועיין ב"י (ס"ס מעג), שכתב בשם רבינו
 ירוחם דקומא חייב בהגדה מדרבנן ויכול להוציא את הרבים יד"ח. ועיין
 שו"ח חת"ס (או"ח, סימן טו) דפשיטא ליה דהגדה אפשר להוציא מתורת
 שומע כעונה. וז"ל דאעפ"י שבהגדה צליל פסח המנוה היא להגיד
 לאחרים, מ"מ אין זה לעיבודא, כדאיחא בפסחים (דף קטו), מ"ר חכם צו
 שואלו ואם לאו הוא שואל לעצמו, וז"ל המכילתא שהוצא בטה"מ
 להרמב"ם מכלל שנאמר והיה כי ישאלך וגו'. ציט לבין עצמו מנין, מ"ל
 ויאמר משה וגו'.

כששומע בפי שיצא עיקר העצות

ולענ"ד יש להוסיף בזה דהנה בחידושי רעק"א או"ח סי' רי"ט הקשה
 הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל הא כל הברכות אף על פי שיצא מוציא. כו'
 עיי"ש ומכאן זה ילא לדון בדבר החדש. דאם ילא אינו מוציא בלא עניית
 אמן. עכמ"ד ועי' אבנ"ז או"ח סי' מ' חולק על דבריו עכ"פ לפי דברי
 רעק"א חס"א כבר ילא כגון שכבר אמר פסח מנה ומרור אז השני לא
 יקפיק לא במה ששומע כל הסיפור ממנו וז"ע בזה.

אם חיוב הזכרת יציאת מצרים כל השנה תלוי בהיותו בר חיובא בליל הסדר

בספר קולת למנחה מחדש דבנעשה בן י"ג צליל שאחר פסח צט"ו וכן,
 לא מחויב בכל השנה בהזכרת יצ"מ, דעיקר החיוב הוא צליל ט"ו וכל
 השנה טפל לה ומי שעדיין לא נסחייב צליל פסח לא יסחייב עד שיסחייב
 צליל פסח.

וכמו ע"ז בשו"מ הר נצי או"ח א' סימן קנ"ו לענ"ד יש לעיין בדין זה וכן
 בדין שאח"כ דכל השנה לא חל עליו חיובא דלהזכיר יציאת מצרים, א"כ

בקידוש היום בשבת מכיון דאמרינן דבלי הזכרת יצ"מ אינו יוצא ידי קידוש א"כ הול"ל דפטור גם מקידוש, ויהא יוצא מזה דאחר שנעשה כבר י"ג לא יוצא אחריס ידי קדוש, וכמו דמיבעיא לן (צרכות כה) לעינן צרכת המזון אי נשים יכולות להוציא אחריס כיון דאינן מחויבות להזכיר צרים ומורה (עינן צרכות דף כ ע"ב וצחוס' שם ד"ה נשים).

וח"כ העיר על דברי שא"כ איך אפשר לנשים להוציא יד"ח קדוש לאנשים (עינן שו"ע סימן רע"א סעיף ב) לפי דעת השא"ג"א (סימן יב) שחולק בזה על המג"א וסובר דנשים פטורות מזכירת יצ"מ (דזכירת יצ"מ כלילה וציוס שמי מלות נפרדות הם ומלות הזכרה של יום אינה נוהגת כלילה וכו' וכלילה אינה נוהגת ציוס ולפיכך כ"א מהם היו מ"ע שהזמן גרמא ומה"ע אשה פטורה). וע"כ דנהי דאשה פטורה מזכירת יצ"מ, מ"מ צוכירת יצ"מ בקדוש שהוא פרט ממלות קדוש גם נשים חייבות, וה"ה לעינן קטן בר מלה שאפילו אם נאמר שהוא פטור מזכירת יצ"מ מ"מ צוכירת יצ"מ בקדוש שהוא פרט ממלות קדוש הוא חייב לכו"ע. והנה אף כי דבריו דברי טעם הם מ"מ לא משמע קן מהא דצרכת המזון שאשה א"י להוציא אנשים משום דאינן צחורה אעפ"י שלגבי צריהמ"ז הוא פרט ממלות צרכת המזון. ובעצם הערתו הרי הוא רק לדברי השא"ג"א שלילה ויום שמי מלות נפרדות ולדברי השא"ג"א הנ"ל אין בכלל מקום לדברי הקלת למנחה דמכיון שזכירת יצ"מ כלילה מלה נפרדת היא מזכירת יצ"מ ציוס אין לתלות זה בזה ולומר כלילה טפל ליום וכו'.

אם זכירת עבודת מצרים ויציאת מצרים הם ב' מצות ,

ולענ"ד דאי' צפ' ערבי פסחים צמהרש"א דף קי"ז ע"ב ד"ה צד"ה ה"ג כתיב הכא למען חזכור וגו' וכתיב החס את יום השבת עכ"ל ק"ק דצצנת גופי' דצצרות שנויות כתיב וזכרת כי עזד היית צארך מצרים וגו' ואפשר לומר דזכירת יציאת מצרים קאמר דילף מג"ש להזכיר בקידוש אצל צצרות שנויות לא כתיב רק זכירת עבודת מצרים אצל מדברי החוס' נראה דיציאת מצרים היינו נמי עבודת מצרים ודו"ק עכ"ל ולפי זה לשי' המהרש"א דיש נפ"מ בין עבודת מצרים ויציאת מצרים ולכאוי' זכירת

מנרים בכל יום הוא רק על ענין יצאת מנרים ולא על עבודת מנרים
וכמ"ש שרצה המהרש"א בזכירת יצ"מ בקידוש אבל כליל פסח הוא זכירת
גם עבודת מנרים.

ולפי זה לשי' המהרש"א זכירת עבודת מנרים כדאמר מתחיל בגטות וכמו
שמתחילין עבדים היינו זה רק שייך לליל פסח משא"כ זכירת יציאת מנרים
הוא מנזות עשה שאין הז"ג, ובדאי הזכירה בקידוש. אבל לשי' המוס' הוא
מנוה חדא. ואין עמי אתי להאריך יותר.

לא תשחט על חמץ דם זבחי

זמן אפיית עצות ערב פסח

בטור אורח חיים סימן תנ"ח אין מתחילין להמסק בפת צ"ד עד אחר ו' שעות ואיחא בתשובה מעשה באחד שאפה מצות קודם ד' שעות וכבר ציער חמלו ואקרו רבותינו המלה דאיחאקש לפסח וכיון דפסח אינו נשחט אלא מו' שעות ולמעלה אף מצה כן אבל רבינו אליעזר הגדול ור' שמואל הכהן הסירו אך לכחלה יש לזוהר משום חציבה מצוה בשעתה ואצי העזרי הציא חוספתא יוצאין במנה ישינה ובלבד שיעשנה לשם פסח וכתב דירושלמי פליג אחוספתא ואוסר אפילו עשאה לשם פסח וכיון דירושלמי אוסר ראוי להחמיר שלא לעשות קודם חלות ובשעת הדחק שלא ימצאו לחפות ליל מ"ש משום חג העכו"ם ראוי לסמוך על המוספתא ולהחמיר מ"מ יעשו ג' מצות בליל פסח משום חציבה מצוה בשעתה ועיין צ"י מה שהאריך בזה דקאי דוקא על מצת מצוה עי"ש והציא ג"כ מתירין עי"ש ובשו"ע ס"א נוהגים שלא ללוש מצת מצוה בערב פסח עד אחר שש שעות שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. ועי' צ"ח וצטו"ז ובמג"א ס"ק א' אם להחמין עד שש שעות ומחלה אמנם צ"ב ס"ק א' נוהגים וכו' - משמע דאינו אלא מנהג והמנהג נסמך משום דאיחאקש אכילת מצה לקרבן פסח דכתיב וזבח פסח לה' אלהיך וגו' שצעת ימים תאכל עליו מצות וגו' ואמרינן כמו ששחיתת הפסח היה אחר שש כן עשיית מצות של מצוה אחר שש שעות אבל מעטס הדין הוכיחו הפוסקים דאין לחוש לזה דעיקר היקש נאמר לענין אכילת מצה בלילה הראשונה שיהא זהיר לאכול קודם חלות כמו הפסח שהוא נאכל עד חלות וכמבואר לקמן בסימן תע"ז אבל לא לענין עשיית המנהג וע"כ צדיעצד אם אפה המנהג קודם שש ואפילו חודש או שני חדשים קודם פסח ועשאן לשם מצה כשר עכ"ל

ועיין בדרישה ג"כ הציא הפסוק של הדרש וזבח פסח לה' חלוקיך וסמך ל' שצעת ימים וגו' והנה לפי הדרש של וזבח הרי קאי על זמן שחיתת

ולא על זמן אכילה ולזאת איתקש ג"כ לעשיית המנוח בזמן השמיטה דכלאו
אין שום היקש למנה לזמן של חזרת.

תלוי אם הדרש של הלאו לא תשחט נוהג גם בזעה"ז

ולענ"ד יש לומר דפלוגתא של המוספתא והירושלמי תליא הפלוגתא מהיכן
לפיין איתור חמץ משש שעומ ולמעלה והנה דכולי עלמא מיהא חמץ משש
שעומ ולמעלה, איתור, מנגן אמר רבי תרי קראי כתיבי, כתיב (שמות יב)
שבעת ימים שאור לא ימצא בצתיכם וכתיב (שמות יב) אך ציור הראשון
תשביחו שאר מצתיכם. הא כינן לרבות ארבעה עשר לביעוריה איתקש
השבת שאור לאכילת חמץ, ואכילת חמץ לאכילת מנה. השבת שאור
לאכילת חמץ וכתיב ביה צמח (שמות יב) בערב חאלו מצת. ואימא לרבות
ליל ארבעה עשר לביעור ציור כתיב. ואימא מפרא אך חלק.

דבי רבי ישמעאל חנא מנינו ארבעה עשר שנקרא ראשון, וכו' רבא אמר
מהכא (שמות לד) לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין
חמץ קיים. ואימא כל חד וחד כי שחיט זמן שמיטה אמר רחמנא. תריא נמי
הכי אך ציור הראשון תשביחו שאר מצתיכם מערב יום טוב, או אינו אלא
ציום טוב עצמו תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את
הפסח ועדיין חמץ קיים, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר אינו נריך,
הרי הוא אומר אך ציום הראשון תשביחו שאר מצתיכם וכתיב כל מלאכה
לא (תעשו) [יעשה בהם] ומנינו להבערה שהיא אב מלאכה. רבי יוסי אומר
אינו נריך, הרי הוא אומר (שמות יב) אך ציום הראשון תשביחו שאר
מצתיכם מערב יום טוב, או אינו אלא ציום טוב תלמוד לומר אך חלק. ואי
ציום טוב עצמו מי שריהא איתקש השבת שאור לאכילת חמץ, ואכילת
חמץ לאכילת מנה היזא לנו מכל הגמי דשי' רבא הוא שי' רבי ישמעאל
דלמדן מהקרא ולא תשחט על חמץ דם זבחי ושי' אבי דומה לשי' רבי
יוסי דלמדן מאך ציום הראשון ועי' ברמב"ם פ' א' מהל' חמץ ומנה ה"ח
ובהשגות הראב"ד ופ"ב ה"א הביא ב' פסוקים אך ולא תשחט ולשי'
המוס' הוא שי' רבא (ואולי לשי' המוס' שי' רבא דליף מלא תשחט שזה
גילוי על אך ציום הראשון תשביחו וזה דרש שונה דלרבי ישמעאל הוא רק

שמחה ברגל

בשאלת ארי' סי' ק"ה הביא דברי החוס' צמו"ק דף י"ד ע"ב דמלות שמחה היא דוקא בשלמי שמחה ממילא בזמן הזה אין שמחה ציו"ט. עיי"ש חמנס הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ספ"ב דצרכות כולם סוצרים דבזמן הזה נמי שמחה דאורייתא ועכ"ח לאו דוקא שלמי שמחה וכמ"ש הרמב"ם פ"ו הי"ז י"ח מיום טוב ובזמן המלות מ"ע נ"ד דגם בזה"ז איכא שמחה מכל מיני שמחה. ובצ"י צפי' תקכ"ט הק' מהגמ' פסחים ק"ט תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שצית המקדש קיים אין שמחה אלא בצער, שנאמר וצחת שלמים ואלכלת שם ושמחת, עכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ציין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש. ומשמע שבזמן הזה די ציין בלא צער. ע"כ. ותיכף המהרש"ל בצפר ים של שלמה (פרק ב' דצ"ה סימן ה'), שגם רבי יהודה בן בתירא לא נתכוון למעט אכילת צער משמחה, שהרי צרור שעיקר שמחת יום טוב בצעודה, ולא נקראת קעודה להיות בה שמח וטוב לב בלא אכילת צער, אלא שבזמן שהיה בית המקדש קיים היו אוכלים צער שלמים ושמחים גם בלא יין, אם לא לכוס של ברכה וכו'. אבל עכשיו שאין לנו שמחת שלמים, ובית המקדש חרב, וערבה כל שמחה, לכן אינו יואל ידי חוצת שמחה אלא כשישתה יין גם כן, שעל ידי השמחה יבטח בה' שישוב לגאלינו וכו'. ע"ש. ועיי"ש צב"ח שכ' כעין זה ועי' צכפות חמרים עמ"ס סוכה ריש פ"ד דבזה"ז צעינ תרווייהו יין ובשר עוי' סי' רמ"ט סק"ו שג"כ בזה"ז השמחה עיקר ציין עיי"ש במחצית השקל. ועי' צשו"ע הרב שכתב דאפי' דאין חיוב בזה"ז צער מ"מ מצוה איכא לאכול צער אפי' בזה"ז.

וכתב המהר"ם שיי"ק במצוה חפ"ח הטעם דבחיוב כולל כל מיני שמחה ולרבות בזה"ז עיי"ש והק' המהר"ם הרי כל יו"ט יש מצוה צפני"ע לשמות ולמה כללם מוני המצוה למצוה א' כל הג' רגלים והשאר צונע"ג.

ומקודם נביא ראי' לענ"ד לשי' הראשונים דגם בזה"ז איכא חיוב שמחה והנה בגמ' מסכת שבת דף קמ"ה ע"ב מפני מה מועדים שבצבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה, דכתיב (הושע ב') והשצתי כל משושה חגה חדשה ושצתה וכל מועדה. וכתיב (ישעיהו א') חדשיכם ומועדיכם שנאה

נפשי היו עלי לטרח. מאי היו עלי לטרח אמר רבי אלעזר אמר הקדוש
ברוך הוא לא דיין לישראל שחוטאין לפני, אלא שמטריחין אותי לידע איזו
גזירה קשה אביא עליהן אמר רבי יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא באמה
בולשת לציפורי. ואמר רבי חיינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטצריה
אגמון וקמטון ובעל זמורה. עכ"ד הגמ' הרי דבר על שמחת הרגל צבל
והקציר דצפורי לא הי' שמחה משום שצא בולשת וכן צטצרי' מחמת סבה
השני' וא"כ הרי השמחה הי' צלי השלמים שהרי צטצרי' לא הקריצו ואכלו
שלמים וכן צבל הי' שמחת יו"ט שלא הביאו באותו קללה וג"כ אינו צומן
המקדש אלא ע"כ דגם צוה"ז איכא שמחת יו"ט וק"ל.

קבלת פני רבו ברגל

ואמר רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב ד) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל. והקשו הרי לא כמי' כאן בכלל דברגל איכא חיובא.

ואעמיק מס' שו"ת קול מצטר חלק ב' סימן כ"ח צקי' תקנ"ד מד' היע"ד והפמי יהושע ונו"צ לעמין הקבלת פני רבו ברגל דילפינן צפוכה מלא חודש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי למיזל וחורמי מרגמתא טבא ששמעמי צילדומי כבר שים צין שש לשבע שמים ומטו זה משמי' דרבינו הגאון ר' העשיל ז"ל שפי' עפי"ד הגמ' איחתא לא מיזל לבי מדרשא צעידנא דאיכא צמי רב והשמא א"ש דמוכח מהתם חיוב הקבלה ברגל אף דהתם לא כמי' רגל דאדרבה בחדש ושבת דוקא איבעי לה למיזל משום דליכא צמי רב דאינו זמן הקבלת פני רבו ומדלא קאמר נמי לא רגל היום מכלל דמי' להקביל פני רבו ברגל ולא איבעי לה לשונמית למיזל ודו"ק ודפח"ח וש"י.

מ"ע תשכיתו

למה לא תקנו ברכה לבטל חמץ ובכלל שלא תקנו ברכה על דברים שבלב בתרומה דמברכין על הפרשה בלב * חילוק בין תרומה דמיקרי מעשה ובין ביטול חמץ דלא מיקרי מעשה * לשי' הגר"א האיך מברכין על הגיזן בדברי תורה * טעם למה אין מברכין על מצוה במחשבה * טעם למה אי אפשר לברך על דברים שבלב * למה אי אפשר לברך על ביטול חמץ

בסוגיא אי מקיים תשכיתו גם כיו"ט עצמו

אי יש מצוה באכילת מצה כל ד'

לא ימצא

בסוגיא אם אדם יכול לברך על מצוה שנתחייב בה חבירו, שליח העושה ברכה על חיוב בדיקה של חבירו, התורם שלא מדעת, ניהותא דמצוה

ראיית המג"א ממילה דשפיר יכול לברך על חוב חבירו אם מצוה קעביד * תמיהת הדגול מרכבה דשאני מילה מבדיקת חמץ * חילוק במברך על עשיית סוכת חבירו לבדיקת חמץ * בענין ניהותא דמצוה * בתורם לחבירו שלא מרעתו * תורם תרומת חבירו אי בעי להיות שליחו ממש- או דלא בעי רק ניהותא דמצוה * ביאור שי הרמב"ם דבגילוי דעת לבד מהני בתרומה ותלוי אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא * גילוי דעת בתרומה הוה כמפריש עצמו * אם יכולים לעשות שליח לבטל חמצו של חבירו * ביטול מטעם הפקר או סילוק רשות * שי דשליח המבטל חמצו של המשלח קונה החמץ ואח"כ מבטלו * ישוב קושית המג"א האיך שליח מברך על חיוב בדיקת חבירו * ביאור דברי המג"א בדמיון מילת בן חבירו לבדיקת חמץ של חבירו * מחלוקת האחרונים אי חיוב השבתת חמץ הוא רק על הבעלים או על כל ישראל * אי השבתת חמץ הוא בבעלים או לכאמ"י תלוי בבי' הלימודים * לברך על חיוב חבירו מטעם ערבות * אי ערבות הוא גם על הערבות או לא

מצות ל"ת לא יראה

בענין האיך אפשר לעבור על כל יראה הרי חמץ אסור בהנאה מדרבנן ויצא מרשותו

החז"ל מקנה החמץ לבעה"ב ברנע קודם שחל איסור תורה * ותמיה על שי זו * ישוב על קושיא הנ"ל * עוד ישוב על קושיא הנ"ל * באיסור דרבנן אי אמרינן כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני

חמץ ער"פ אחר חצות

בענין ער"פ שחל להיות כשבת אם לכתוב בשטר זמן הקנין לפני שבת.

שכח למכור חמצו ונזכר בע"פ שחל בשבת * אי מותר לעשות פעולה בע"ש שתתחיל ותגמור מלאכה בשבת עצמה

ביטול חמץ אחר חצות או ביו"ט אי מועיל מצות עשה דתשבתו בקו"ע
או בשוא"ת והמסתעף

כמחלוקת הראשונים איסור"נ אי אית ל"י בעלים * מצות תשבתו אי הוה בקום ועשה או בשוא"ת * ישוב שי הרמב"ם במפריש חלה ביו"ט ומקיים מצות תשבתו * אם יש ענין להשהות פרוסה לקיים מצות תשבתו בשעה ד' * טעם למה מגיחין פיתוחין * טעם למה מברכין על ביעור ולא לכער * שי רש"י אי תשבתו בקו"ע או בשוא"ת * אם אפשר לקיים ביעור חמץ ע"י ביטול כרוב * בענין אי שיך ביטול כרוב בחיוב קום ועשה

כל מחמצת לא תאכלו

לשי הרמב"ם מי שמצא חמץ בביתו ולא בטלו מקודם למה לא ישרפנו ביו"ט.
בירור גדול על סוגיא דמתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך

המוצא חמץ בפסח כופה עליו כלי אם כבר ביטל או לא * ג' שיטות בביאור מתוך שהותרה * ישוב לדברי הרמב"ם למה אינו שורף החמץ רק כופה עליו כלי * ביאור הג' שיטות של מתוך שהותרה. ובמה תליא פלוגתתם * ביאור פי מלאכת עבודה לרש"י והרמב"ן שי רבינו חננאל * ביאור שי רש"י ור"ח מהש"ס אין בין שבת ליד"ט * ישוב קושית הרא"ש והרמב"ן והר"ן על רש"י * ביאור נפלא מוקה"ק הבית שערים בביאור מתוך שהותרה * ישוב דברי הרמב"ם בחמץ

מצות הקרבת הפסח * מצות אכילת קרבן פסח
מצות אל תאכל ממנו נא ומבושל

מיוסד על דברי ספר מצות המלך הרבה עיונים ודברים נפלאים

מצות של יאכל ערל בפסח

תינוק עד יום השמיני אי מיקרי ערל לגבי קרבן פסח דהיינו אם מותר לו לאכול ביחד עם אביו * המל תינוק תוך שמונה אי קיים מצוה * אם יש איסור למול תוך שמונה * ב' מצוות במילה - מילה - והכנסו לברית * חיוב האשה לעזור למול לבנה * אם אשה כשרה למול לבנה * שי הש"ך דתוך שמונה לא קיים מצוה ולא מיקרי ערל * אי מותר להאכילו פסח מטעם אינו למגווי *

שלא יאכל בן נכר מקרבן פסח

סתם מחשבת עכו"ם לע"ז * למה קטלוהו לההוא ארמאה * למה לא רצה ריב"ב לעלות לרגל

אכילת מצה ומרור

ע"י במצוה דלא תזבח את החמץ על דם זבחי טעם למה בעי אפיית המצות דוקא אחר חצות בע"פ לשי' הירושלמי ולמה התוספתא תולק.

למה נקט הגמ' קרא רפ"ס לגבי חיובא דכורך מצה ומרור * דברי התת"ס למה נקט פסוק של פ"ש * וישוב דברי הרא"ש בטעם דבעי כזית במרור * דברי המכילתא לגבי חיוב מצה ומרור בזה"ז * ישוב לקושיות הנ"ל * שי' הרמב"ם בטעם חיוב אכילת מצה בזה"ז * גירסת הרמב"ם במכילתא * הטעם למה אכילת מרור בכזית * וקושית הלק"י

מצה של טבל

קושית הגר"ע זצ"ל למה לי קרא למצה של טבל תי"ל דלא הוה מצתכם * עשיית מצוה או איסור שלא כדרכן * טעם עשה מצוה שלא כדרך דיצא ולגבי איסור לא עבר

מצות סיפור יציאת מצרים

האם שייך מצוה זו בהרהור או דבעי דיבור דייקא * טעם למה אין מברכין על סיפור יצי"מ * שומע כעונה בסיפור יציאת מצרים. * כששומע ממי שיצא עיקר המצוה * אם חיוב הזכרת יציאת מצרים כל השנה תלוי בהיותו בר חיובא כליל הסדר *

לא תשחט על חמץ דם זבחי

זמן אפיית מצות ערב פסח * תלוי אם הדרש של הלאו לא תשחט נוהג גם בזמן הזה

שמחה ברגל

אם שמחה צריך להיות בבשר או גם בשאר דברים * אי בעי יין עם הבשר * אם שמחה נוהג בזה"ז מה"ת

קבלת פני רבו ברגל

מגלן דחייב לקבל פני רבו ברגל